

הַמֵּוֹתֵן תְּשׁוּעָה לַמְּלָכִים הַפּוֹצֵה אֶת הַדּוֹד עִבְרֵוּ מִזְרָב רֶעָה:
פָּצְנִי וְהַצִּילֵנִי מִיַּד בְּנֵי זָכָר אֲשֶׁר פִּיהֶם דָּבָר שׂוֹא וְיָמִינִם יָמִין שִׁקָּר:

יְבוּיָנָם יְבוּיָן שִׁקָּר

בירור דעת תורתנו הקדושה באשר
ליחס כלפי ההגדרה "חרדי ימני" והדעות
הכוזבות והמסוכנות המופצות ע"י אלי ישי
וסייעתו במסוה של ישרות ונאמנות לדעת תורה
ולדעת הגר"ע יוסף ז"ל.

יואל אלחנן

כ"א
להתיישבות לעקירה

כינר רבין - תל אביב
יום ראשון י"ג תמוז
16.7.00 בשעה 19:00

הפגנות עולה

אנו קוראים לזמירות ישראל כול המודד מדי אנוש לחנוך על מקורותינו חזרתי חינוכית, חסידיהם ומבטוחם של עמית ישראל. בקשת הידע ב"רפנות ישראלים מלאה שומרה על מינוחים בניינים לא שלטון יזע"ו ירושלים מאוחדת ב"רפנות ישראל לא חוזרים לקווי 67

א' זמרה ב' לאמים
א' ב' בהשקפה יהודית

הקונטרס טעון גניזה

© כל הזכויות שמורות!
ניתן להדפיס את הקונטרס
בשלמותו בתיאום מראש
לזיכוי הרבים.

אֶזְמַרְךָ בְּלְאֵמִים

א' ב' בהשקפה יהודית

052-7687487 • ת.ד. 45 פתח תקוה 49100

www.yoel-ab.com • yoel@yoel-ab.com

(ניתן לסייע לפעילותנו באמצעות PayPal מס' החשבון הוא כתובת המייל הב"ל)

קונטרס

יְבוּיָנָם יְבוּיָן שֶׁקָּר

בירור דעת תורתנו הקדושה באשר ליחס כלפי ההגדרה "חרדי ימני"
והדעות הכוזבות והמסוכנות המופצות ע"י אלי ישי וסייעתו במסוה
של ישרות ונאמנות לדעת תורה ולדעת הגר"ע יוסף ז"ל.

מאת: יואל אלחנן
(מח"ס 'דת הציונות' ב"ח ועוד)

יו"ל ע"י:

אדר התשע"ה

(לתגובות הארות והערות: אומרך בלאמים, ת.ד. 45 פתח תקוה 49100)

yoel@yoel-ab.com 052-7687487

(www.yoel-ab.com)

© כל הזכויות שמורות!
ניתן להדפיס את הקונטרס
בשלמותו בתיאום טלפוני
לזיכוי הרבים.

הסכמת הגאון רבי משה מרדכי הלוי שולזינגר זצ"ל, ולהבל"ח הגאון רבי יהודה סילמן שליט"א לספרי 'דת הציונות':

משה מרדכי הלוי שולזינגר

זכרון-מאיר, רח' השל"ה 18

בני ברק

בס"ד עש"ק לס' "להור"ת נְתַן בְּלִבּוֹ" כ"ו אדר ראשון תשס"ג;

חז"ל הקדושים הפליגו מאד בשבח מעלת המכוון את חבירו מדרכי מיתה לדרכי חיים [במסכת חגיגה דף ג' ע"ב], ולכן הבר גודל להאברך היקר הרב שליט"א, אשר יגע ועמל הרבה לחבר חיבור יקר [בשם "דת הציונות" יקראנו], כדי להציל את המצויים בדרכי מיתה רוחנית ח"ו להעלותם לדרכי חיים אמיתיים, לטוב להם הן בעולם הזה והן בעולם הבא עד סוף כל הדורות.

אשרי התומך בממוט בהדפסת והפצת החיבור הזה, והי' חלקו מאושר ממזכי הרבים כסוככים לעולם ועד, אשר כל התועלת העצומה מהספר הזה הן ופירותיהן ופירות פירותיהן יזקף הכל לזכותו והי' הוא נחלתו בזה ובבא.

בברכה נאמנה להמחבר שליט"א ולהמסייעים שליט"א.

משה מרדכי הלוי שולזינגר

הרב יהודה סילמן

רב וקהל חסינים

רחת אילמן - בני ברק

חברי הברית - בני ברק

בית דין אזורי אגודת בני ברק

פ"ג

הנה בדור הזה, שחושך יכסה ארץ, וישנו בלבול גדול בדעות והשקפות גם אצל החרדים
 לדבר ה' וגם בהיכלי הקודש פנימה ישנם לצערנו בחורים אשר נמשכים אחרי דעות
 והשקפות של כחי ועוצם ידי, ישנו צורך גדול בבירור האמת עד לאחת, ומעט אשר
 ישכילו לבררה כראוי ולכן נתתי שמחה בלבי בראותי בספרו של הרב ... שליט"א
 אשר שמו יקבנו "דת הציונות" אשר בשפה ברורה ידבר, את קול האמת, ומבקשי דעת
 ימצאו בו את בת קולם של רבותינו גדולי ישראל זצ"ל ושליט"א עם הרבה ידיעות
 שמשום מה נעלמו מעיני רבים - ובודאי יביא תועלת גדולה לטיהור הלב והמח
 מהשפעות פסולות ומהימשכות אחרי דעות שהכפירה מעורבת בהם.

יהודה סילמן
 הרב וקהל חסינים
 רחת אילמן

ב"ה יום אור לכ"א אדר ס"ח,

בס"ד.

הנה בדור הזה, שחושך יכסה ארץ, וישנו בלבול גדול בדעות והשקפות גם אצל החרדים
 לדבר ה' וגם בהיכלי הקודש פנימה ישנם לצערנו בחורים אשר נמשכים אחרי דעות
 והשקפות של כחי ועוצם ידי, ישנו צורך גדול בבירור האמת עד לאחת, ומעט אשר
 ישכילו לבררה כראוי ולכן נתתי שמחה בלבי בראותי בספרו של הרב ... שליט"א
 אשר שמו יקבנו "דת הציונות" אשר בשפה ברורה ידבר, את קול האמת, ומבקשי דעת
 ימצאו בו את בת קולם של רבותינו גדולי ישראל זצ"ל ושליט"א עם הרבה ידיעות
 שמשום מה נעלמו מעיני רבים - ובודאי יביא תועלת גדולה לטיהור הלב והמח
 מהשפעות פסולות ומהימשכות אחרי דעות שהכפירה מעורבת בהם.

ואסיים בברכה אשר יזכה הרה"ג המחבר שליט"א שדבריו יתקבלו בציבור ולהוציא עוד
 ספרים חשובים ומועילים.

ובזה באתי על החתום, יהודה סילמן

תוכן הענינים

הקדמה

פרק א ימין ושמאל תפרוץ- הפירצה הבסיסית המפקיעה את טענת הימין והשמאל גם יחד. **עמ' יג'**

פרק ב אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאילה-הפרכת הטענה כאילו דעות פוליטיות 'ימניות' נשענות על דעת תורה בכל הקשור לישוב ארץ ישראל ולמאבק בערבים. **עמ' כה'**

פרק ג לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל- האם אלי ישי בדעותיו ה'ימניות' "ישר ונאמן לדעת תורה" בכלל ולדעת רבו הגר"ע יוסף ז"ל בפרט כפי שהוא מתיימר להציג את עצמו בפני הציבור? **עמ' סא'**

נספח א בענין נסיגה משטחי א"י לצורך סיכויים לשלום או למיעוט שפיכות דמים- הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א. (גאב"ד ירושלים ומח"ס שר"ת תשובות והנהגות, מועדים וזמנים ועוד). **עמ' פה'**

נספח ב מסירת שטחים מא"י במקום פיקוח נפש- הגאון רבי עובדיה יוסף ז"ל (מח"ס שר"ת 'ביע אומר' חזון עובדיה'ועוד). **עמ' צא'**

הקדמה

מזה כמאות שנים מאז קמה תנועת ה'השכלה' הארורה שבאה לשנות את פניו של עם ישראל נעשו נסיונות שונים לנתק את עם ישראל מדעת התורה ומשליטתה ללא מיצרים בכל תחומי חייו של היהודי. בתחילה נהגו כמנהג הצבועים והסו את מטרותם האמיתית במעטה של רצון להעשיר את תרבותו של העם היהודי ע"י אימוץ תרבויות נכריות שונות ובלילתן באורח החיים היהודי. אח"כ ניסו לקחת לידיהם את השליטה על החיים הציבוריים ע"י מסגרות רבניות משלהם הבאות ל'החליף' את מערכת הרבנות המסורתית ה'מיושנת'. משזה לא עלה בידם ניסו להפריד בין הדת ובין החיים וטבעו את האימרה "היה יהודי בביתך ואדם בצאתך" הבאה להציג את היהדות כדבר שאינו שייך עוד ל'אדם' המודרני החדש והנאור, ולכן, יש להתבייש בה ולקיימה בצנעה. לבסוף, הגיעו ל'ציונות' - תנועה שבאה לכפור בעיקר ולשנות את הבסיס של עם ישראל מעם ה' לעם (לאום) ככל העמים, כשהדת היהודית הופכת לאיזה תוספת ארעית המהווה רק חלק אישי מאורח החיים ואין לה מקום כלל הלכה למעשה ברשות הרבים הלאומית של הכלל, זולת בכמה סממנים חיצוניים לאומיים כמו שפה וארץ, כשהפנימיות ובראשה תפיסת הדעת היא כפירה בעיקר.

למרבה הפלא הצליחה תנועה זו לרכוש את לבם של אנשים שעד אז לא היו שייכים לחוגי ה'משכילים' או לתולדותיהם אשר כיוצא בהם ה'רפורמים' ושאר 'מתבוללים', וזאת, למרות שלא הסתירה כלל את דעותיה ושאיפותיה. כבר ב'מדינת היהודים' - מסמך היסוד שהוביל להקמתה של תנועה זו, ובו הוצג רעיון ה'מדינה העצמאית' ליהודים שיפתור את בעית האנטישמיות, כתב מחוללה של התנועה תיאודור הרצל (שהיה אתאיסט מוצהר וחינך את ילדיו על ברכי התרבות הנוצרית) כי במדינה המדוברת יהיו הרבנים כלואים בבתי הכנסת ולא תהיה להם התערבות כלשהי במדינה, כלומר, גירסא ציבורית ל"היה יהודי בביתך ואדם בצאתך" הבאה לומר כי לתורת ישראל יש מקום בחיים האישיים של האדם בלבד ולא במרחב הציבורי, וממילא תפקיד הרבנים בא לידי ביטוי רק בכל הקשור לצרכים דתיים אישיים של צאן מרעיתם ובענינים מדיניים לאומיים זכות הדיבור היא רק ל'משכילים נאורים' אשר השילו מעל עצמם עול תורה ומצוות והמירום בשכל האנושי האוניברסלי. ההשפעה של דעות כפרניות אלה של רוב ככל אנשי התנועה ה'ציונית' על חבריה הדתיים לא אתרה לבוא, ויצרה

'דתי חדש' אשר מצד אחד מתפלל שלש פעמים ביום, שומר כשרות, ואולי אף קובע עיתים לתורה אבל לבו בוטח כי הנהגת עניני הכלל של עם ישראל, יכולה ואף צריכה להיות בידיהם של פורקי עול ומומרים לכל התורה כולה. וכיון שבקרב מומרים אלה היו הדעות חלוקות בנושאים רבים ואף קוטביות עד כדי שנחלקו בהגדרתם ל"ימין" ו"שמאל" חדרה קוטביות זו גם לרשות הרבים של הדתיים ה'חדשים' (הלאומיים) ויצרה הגדרות חדשות כמו "דתי ימני" ו"דתי שמאלי" הבאות לומר: בחיי האישיים אני שומר תורה ומצוות אך בכל הקשור לשאלות הכלל אני תומך במומר ז'בוטינסקי או במומר בן גוריון, בדמוקרטיה או בקומוניזם וכיו"ב. למעשה דימתה תפיסה זו את הדתיים הדוגלים בה, לדתיותם של הנוצרים אשר הדת באה אצלם לידי ביטוי רק בחיים האישיים, ואילו במרחב הציבורי שולטת הפוליטיקה.

כמו באשר ליחס לאבותיה של תנועה זו ה'השכלה' וה'רפורמה', זכתה גם תנועה זו (הן החילונים שבה והן הדתיים שבה) להתנגדות עזה של כל גדולי הדור המפורסמים, שראו את הנולד, וידעו כבר בראשיתה, כי לא רק את הבעיות הגשמיות כמו אנטישמיות ואפליה לא תפתור תנועה זו, אלא שאף תדרדר את עם ישראל שכל מהותו הבסיסית היא רוחנית, לכפירה בעיקרי האמונה הבסיסיים ביותר ולשמד המוני לדורות, וגם את הדתיים שבה תביא לידי מצב, שבראשם ידורו יחד בכפיפה אחת, דעות של אמונה וכפירה, קידוש השם וחילול השם, אהבת תורה ושנאתה, יהדות וציונות, מבלי שתהא בהם היכולת הבסיסית להבדיל ביניהן ולהגדיר בצורה אמיתית ומציאותית את המציאות בה הם חיים.

הוקעתם של 'דתיים' אלה אל מחוץ למחנה ע"י כל גדולי הדורות הקודמים שמרה את היהדות החרדית מהלכד ברשתם ובתערובת המסוכנת של דעותיהם הסותרות, ויצרה חומת הבדלה ברורה בין אלו אשר התורה ורק התורה היא המדריכה את כל חייהם, לבין אלה, אשר התורה היא רק חלק ממכלול דעות המדריך את חייהם.

לצערנו, לאחרונה הוקמה תנועה פוליטית בשם: 'יחד-העם איתנו', בראשותו של אלי ישי אשר חיצוניותו ועברו מטעים לסבור כי מן החרדים הוא ואף מה"נאמנים"⁸ שבהם, (ואף נטפל לתמיכה בו ראש ישיבה מפורסם מה שמוסיף לגודל הטעות והתעיה אחריו) הבאה ליצור בקיעים ולפרוץ בחומת ההגנה הנ"ל ולהחדיר את הדעות הכוזבות והאפיקורסיות הנ"ל גם לתוככי המחנה החרדי פנימה,

⁸ ועוד נידרש לטיבה של נאמנות זו בהמשך.

וכאילו גם בקרב החרד לדבר ה' אשר התורה היא כל חייו, יש מקום למושגים כמו "ימני" או "שמאלן" או לדעות 'עצמאיות' ביחס לנושאים הנוגעים לדיני נפשות כמו החזרת שטחים, מלחמה עם הערבים וכד', עד כדי מקום לאחדות בין חרדים לדתיים ה'חדשים' הנ"ל ורבתיהם, (כמו שטבון, מרזל, הר' צבי טאו, הר' דב ליאור וכיו"ב) שאצלם דעות כוזבות אלו הם בבחינת גירסא דינקותא, ובבחי' "דעת תורה" צרופה, כבר עשרות רבות של שנים.

ואחר שראינו שלמרות גודל הפירצה והסכנה אין איש פוצה ומצפץ, אמרנו "עת לעשות לה'", וקיימנו בעצמנו במקום שאין איש השתדל להיות איש. ואם בסכנת הגוף של כל אדם מישראל לבדו נצטוינו "לא תעמד על דם רעך" על אחת כמה וכמה בסכנת הרוח של דעות כוזבות, ובפרט, שהתנהגות על פי דעות כוזבות אלו הלכה למעשה עלולה להביא גם לסכנת הגוף עבור כלל ישראל בארה"ק ובתפוצות וכפי שהראה הנסיון ממעללי התנועה הציונית ומדינתה בכלל וממעללי התנועות ה'ימניות' למיניהן בפרט, שתחת הבטחותיהם לפתרון מצוקותיו של עם ישראל הביאו אותו הן בארץ והן בעולם כולו למצב של סכנה קיומית יום יומית לכלל ולפרט.

וזאת למודעי שאין בקונטרס זה מגמה פוליטית כלשהי. זיכני הקב"ה להסתופף בבתי מדרש אשר הביאוני להכרה של סלידה וגועל מהפוליטיקה ואביזרייהו על כל צורותיה ומפלגותיה הבאות לידי ביטוי ב"בית הכסא" המכונה "כנסת" (ולא יוצא מן הכלל)². הדעות המופצות ע"י אלי ישי והנטפלים אליו באיצטלא דרבנן ובחותמת מזוייפת של "חרדיות" מסוכנות לכשעצמן בעצם אמירתן ובלי קשר להצלחתן או לכשלונו מבחינה פוליטית, וגם אם לא יעבור אלי ישי את אחוז החסימה וייעלם כליל מהנוף הפוליטי לדורות, עלולות הדעות המופצות על ידו לחלחל פנימה ולגרום הרס וחורבן ליהדות החרדית בהישארן בחלל האויר ולו לזמן קצר בלא מענה הולם.³

² וז"ל הגאון רבי משה שטרן בשו"ת 'באר משה' חלק ז' [בקונטרס העלעקטריק חלק ב' עמ' כגנ]: "וביותר דשמעתי מפי כ"ק אאמו"ר הגאון" צצוקל"ה הי"ד בשם הגאון האמיתי בעל המלבי"ם זצ"ל שאמר שהשם 'פאליטיק' נולד מהזווג "הגון" ששקר נשא את החנופה ונולד מהם בעל מום בריה בפנ"ע ששמו "פאליטיק" על כן מזדזיע מלהתערב במחלוקת שיסודתן ב"פאליטיק" המאוסה והבוזיה והשנואה ובעזה"ת אינני מתחרט שלא לקחתי מקח רע להתערב בפאליטיק כי רובם שנתערבו לא הי' כוונתם לשם שמים רצו להתגדל ולהתגדר והגם שזכו לזה והגיעו לתכליתם אבל אינני מקנא אותם כלל כי סוף הבזיון לבוא ולא יזכו לכבוד אפילו בעיני מבקשיהם להתערב ולבסוף הקלון יכסה פניהם וה' הטוב יכפר בעד ונזכה במהרה לקבל פני משיח צדקנו בב"א". עכ"ל ודבפח"ח.

³ וכבר כתב הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל בהקדמתו לקונטרס השו"ת הנפלא "גרגרים בראש אמיר" (חיפה, התש"ם) וז"ל "כשם שהמחבר ספר על ההלכות שבענין נדה אין זה ספר של

כ"כ, אין בכונת הקונטרס לבאר באריכות עניני המחלוקת העמוקה שבין דעת התורה לציונות הדתית על כל פרטיה, והרוצה להעמיק בירורו בזה, יפנה לשני חלקי ספרי "דת הציונות", ולעוד ספרים רבים המוזכרים בו ועסקו בבירור זה. לא באתי בקונטרס זה, כי אם להראות בקצרה עד כמה מסוכנות וחסרות אחריות הדעות המופצות בימים אלה ע"י אלי ישי וסייעתו, ועד כמה שקרי וזייפני הנסיון לתלותן בתוה"ק ולהציגן כנובעות מ"ישרות ונאמנות לדעת תורה" או מנאמנות לדעת הגר"ע יוסף ז"ל.

החותם בכאב על סילוק הדעת וסילוק השכינה ומצפה לישועת אמת בקרוב של עם ישראל ולגאולה שלמה ע"י משיח צדקנו בב"א.

יואל אלחנן.

הבהרה חשובה!

בקונטרס זה הובאו ראיות מצולמות מתוך מאגר הספרים הממוחשב אוצר החכמה שברשותי. והיות ובמאגר זה משמשים בעירוביאי ספרי רבותינו גדולי הדורות ולהבדיל אלף אלפי הבדלות בין הטהור ובין הטמא, ספרי מינות ודעות כוזבות יחד עם ספרים המסלפים ומשכתבים את קורות העיתים ותולדות ימי עולם של עם עולם אין לראות בשימוש בתכנה זו הוראת היתר למאן דהו להחזיקה או להשתמש בה וכל הרואה עצמו נזקק למאגר זה יעשה שאלת חכם הראוי להוראה לבל יסכן עצמו בסכנה החמורה של הימשכות אחרי דעות כוזבות ומינות שחמירי מעבודה זרה.

חכמת הגיניקולוגיה והמחבר ספר על ההלכות שבענין קידוש החודש אין זה ספר על חכמת האסטרונומיה כך הכותב דברי תורה על ההלכות שבענין פוליטיקה אין זה ספר של פוליטיקה". (ובהזמנות זו אציין כי הקדמתו זו המצטרפת לקונטרס השו"ת הנפלא הנוסף שחיבר בענינים אלה "באין חזון" (ירושלים, התשכ"ט) הם בגדר של "מורה נבוכים" נצרך מאד לבני התורה בדורנו באשר להתבוננות הנכונה של בן תורה על הפוליטיקה ה'חרדית', תהא התנהגותו למעשה בענין ההשתתפות בבחירות כפי הוראת רבותיו, אשר תהא).

פרק א

ימין ושמאל תפרוצי- הפירצה הבסיסית המפקיעה את טענת הימין והשמאל גם יחד.

אם נבדוק בכללות את ההבדל הבסיסי בין השמאל לימין נמצא, כי הן הימין והן השמאל סוברים, כי יש הצדקה מוסרית לקיומה של מדינת ישראל בארץ ישראל, והמחלוקת היא רק עד היכן אם בכלל צריך להתחשב בזכות קיום עצמאית של מיעוטים מלאומים אחרים באר"ק, ומה בדיוק גבולות האדמה התוחמים את השטח בו ראויה להתקיים המדינה.

כפי שנתבאר לעיל, כבר מראשיתה, והרבה לפני שהחלה בפעולות התישבות ממשיות ומעשיות כאן באר"ק החלה התנועה הציונית במהפכה רוחנית שבאה להמשיך את תנופת המהפכה של תנועות ההשכלה והרפורמה, ולנתק כל קשר בין עם ישראל לקב"ה ולתורתו, לכל הפחות במרחב הציבורי.

מאידך גיסא, נאלצה התנועה הציונית בעל כרחיה להתבסס על מושגים דתיים, הן כדי לרתום חלקים גדולים של יהדות אירופה לרעיון הציוני, והן מכרח מציאותו ההיסטורית של עם ישראל, שתמיד היתה בעלת זיקה מובהקת לתורה"ק. הציונות ניסתה עד כמה שניתן להמיר תכנים דתיים בתכנים וערכים לאומיים, ולדחוק החוצה את אלו שלא ניתן היה להמירם.

הסתירה המתמדת שבין הציונות הכופרת באלקים ובתורתו מחד גיסא אך מתימרת לייצג את עם ישראל אשר מקורו באותה תורה מאידך גיסא, ליוותה את התנועה הציונית מראשיתה, אך היא הודחקה בתעמולה הציונית, וטושטשה בעיקר ע"י העובדה, שהדתיים שבתנועה חיפו בנוכחותם על סתירה זו.

זמן קצר לפני קום המדינה התבטא מי שלימים היה ראש הממשלה הראשון שלה דוד בן גוריון בצורה מפורשת אשר חשפה את צביעותה של התנועה הציונית, צביעות השוללת ממנה לגמרי זכות קיום מוסרית בכלל וזכות קיום בארץ ישראל בפרט.

היה זה ב-11 במרץ 1946. בפני מושבה הראשון של הועדה האנגלו-אמריקנית בירושלים⁷, החל בן גוריון לנמק ולהסביר את הזיקה בין עם ישראל לארץ ישראל, כשבתוך דבריו הגיב לדברי ההיסטוריון הערבי ד"ר פיליפ חתי, (שטען קודם לכן בפני הועדה, כי אין בהיסטוריה מושג הנקרא ארץ ישראל, כשהוא מתבסס על העובדה שגם בתנ"ך נקראה א"י בשם כנען) ואמר: "אנו תמימי דעים עמו (היינו עם הד"ר חתי). אין דבר כזה בהיסטוריה. נכון בהחלט. אבל כשהד"ר חתי מדבר על היסטוריה, הרי הוא מתכוון להיסטוריה הערבית. הוא מומחה להיסטוריה ערבית, והוא יודע את מקצועו. בדברי ימי הערבים אין דבר כזה, אין ארץ ישראל. התרבות הערבית טופחה בערב, סוריה, פרס, ספרד, צפון אפריקה. לא תמצאו את ארץ ישראל בהיסטוריה הזאת. וההיסטוריה הערבית לא נתחוללה בארץ ישראל. אבל ההיסטוריה הערבית איננה עדיין הכל; יש היסטוריה עולמית ויש היסטוריה יהודית, ובהיסטוריה זו קיימת ארץ בשם יהודה, או כפי שאנו קוראים לה, ארץ ישראל. אנו קוראים לה בשם זה למימי יהושע בן נון. היתה ארץ כזו בהיסטוריה, והיא עדיין קיימת. ארץ קטנה היא, קטנה מאד, אבל ארץ קטנה זו הטביעה רושם עמוק בדברי ימי העולם ובדברי הימים שלנו, מפני שארץ זו עשתה אותנו לעם" ועמנו עשה את הארץ הזאת. שום עם אחר בעולם לא עשה את הארץ הזאת, וארץ זו לא עשתה שום עם אחר בעולם. ושוב מתחילים אנו לעשות את הארץ הזאת, ושוב מתחילה הארץ הזאת לעשות אותנו. זה דבר מיוחד במינו, זוהי עובדה. וארץ זו נכנסה לדברי ימי העולם הודות למלחמות המרוכות שראתה, מלחמת המצרים, הבבלים, האשורים, הפרסים, היונים, הרומאים, הביזאנטים ואחרים. היא תפסה מקום בהיסטוריה שלנו ובתולדות העולם, משום שעמנו יצר כאן ציויליזאציה, אולי מוגבלת, אבל גדולה מאד, ועיצבה את עמנו, את העם היהודי, ושיותה לנו את הצורה שיש לנו מאז ועד היום הזה: עם לבדד ישכון מצד אחד ועם אוניברסאלי מאד מצד שני;

⁷ הוקמה בשלהי 1945 על רקע מצוקתם של יהודי אירופה לאחר חורבן יהדות אירופה ודרישתם של הציונים לאפשר להם לעלות מיד לארץ ישראל כמחווה הומניטרית (למרות מגבלות העליה לא"י של אותם ימים) ולרוז את המובטח להם בהצהרת בלפור. הועדה כללה שנים עשר נציגים (מטעם האנגלים ומטעם האמריקנים) אשר האזינו לנציגי הציונות והיהדות וכן לנציגי הערבים, ממשלת המנדט, ושאר גורמים מקצועיים בתחומים שונים שפעלו בארה"ק.

⁸ דברי כפירה אלו של בן גוריון הכופר בעובדה המוכרת לכל תינוק מ ישראל כי בקבלת התורה במדבר סיני לפני שנכנסו לארה"ק נהיינו לעם וכפי שכתוב מפורש בתורה (שכולה נכתבה ונחתמה לפני הכניסה לארץ ישראל) בדברים (כז, ט'): "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הִסְכַּת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיִיתָ לְעָם לֵה' אֱלֹהֶיךָ" חזרו על עצמם גם בראש מגילת העצמאות של המדינה הציונית.

עם לאומי מאד ובינלאומי מאד. זוהי אומה אכסקלוסיבית בחייה הפנימיים, בדבקותה בהיסטוריה שלה, במסורתה הלאומית ובדתה, ואוניברסאלית מאד ברעיונותיה הדתיים והמוסריים החברתיים. הורו אותנו שיש אל אחד בעולם, שהמין האנושי אחד ומאוחד הוא, משום שכל אדם נברא בצלם האלקים, שצריכה להיות, והיה תהיה, אחוה בין העמים, וצדק סוציאלי ושלום. אלה היו הרעיונות שלנו תרבותנו שלנו, ההיסטוריה שלנו בארצנו; והיא תפסה את מקומה בדברי ימי העולם.

אנו יצרנו כאן ספר¹. יצרנו ספרים רבים, רבים מהם הלכו לאיבוד, כמה מהם נשתמרו רק בתרגומים לוועזיים, אך מספר ספרים כעשרים וארבעה נשתמרו בלשונם ובצורתם, בלשונם המקורית, בעברית, באותה הלשון שבה אני הוגה עכשיו בדברי אליכם אנגלית, באותה הלשון שבה מדברים יהודי ארץ ישראל. הלכנו בגולה – גלינו והורחקנו מארצנו. אבל לקחנו איתנו את ספרינו, את הספר, ובספר הזה, שהיה בשבילנו יותר מספר – כי בו צרורה כל נפשנו – לקחנו אתנו לגולה גם את מולדתנו, כי גם ארצנו זו היתה צרורה בספר, ונשאנו את ארצנו בלבנו, בנשמתנו – ויש דבר כזה שנקרא נשמה, כשם שיש דבר שנקרא גוף, - ושלושה אלה – העם, הספר והארץ – היו לאחד, ולעולמים. זה חוט משולש אשר לא יינתק. אין כח חומרי שיוכל לנתק הקשר שבין העם הספר והארץ – אלא אם ישמיד אותנו השמדה פיסית. היו"ר הבריטי הנכבד של ועדה זו ציטט ביום הששי בבוקר משהו מספרו של סיר רונאלד סטורס – לציין מהי ההבטחה שניתנה לנו בהצהרת בלפור. **אדוני, זכותנו לארץ זו, קשרינו אתה, מקומנו בתוכה – תמצא באותו הספר, אך ורק באותו הספר – ולא בשום ספר אחר. הספר ההוא מחייב אותנו, ורק הוא. אם הוא מחייב אחרים – לא עלי להגיד. אני יודע הרבה נוצרים המאמינים שהספר ההוא מחייב גם אותם, - אותנו וודאי שהוא מחייב. אין לתאר את עמנו בלי הספר, לא בעבר ולא בהווה, ולפי דעתי ואמונתי, גם בעתיד."**

הוא המשיך והמחיש לחברי הועדה את הקשר החזק של עם ישראל למורשתו ההיסטורית, ואמר: "לפני שלוש מאות שנה ומעלה הפליגה אני" מייפלאואר" מנמל פלימוט בדרכה לעולם החדש. היה זה מאורע גדול בתולדות אנגליה ואמריקה. אבל תמה אני: כמה אנגלים ואמריקאים יודעים בדיוק תאריך של

¹ בן גוריון כופר בתורה מן השמים, מה שלכשעצמו מפקיעו משייכות לכלל ישראל. (כפי שיבואר בפרק הבא)

הפלגת אניה היסטורית זו, כמה "פילגרימים" היו בספינה זו, ומה היה הלחם שאכלו הנוסעים בצאתם מפלימוט. והנה – לפני יותר משלושת אלפים ושלוש מאות שנה (כ-3000 שנה לפני הפלגת "מייפלואאר") יצאו היהודים ממצרים. הדבר קרה לפני יותר מששים וששה יובלות – וכל יהודי בעולם יודע עד היום הזה בדיוק נמרץ באיזה יום יצאו היהודים ממצרים – ט"ו ניסן, ומהו הלחם שאכלו אז אבותינו – מצות. ועד היום הזה, במשך אלפי שנה, אוכלים כל היהודים – מצות בט"ו בניסן, ומספרים על יציאת מצרים, ועל התלאות שבאו על היהודים לאחר כך, משיצאו שוב בגולה, והם מסיימים את סיפורם במילים אלו: "השתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין. השתא הכא, לשנה הבאה בארעא דישראל".¹ כאלה הם היהודים...

דבריו של בן גוריון השאירו רושם על חברי הועדה. ליו"ר האמריקני יוסף כ. האצ'יסון לא היתה כל שאלה על דבריו וגם היו"ר האנגלי סיר ג'והן אדווארד סינגלטון העדיף לדחות את שאלותיו עד לאחר קריאת פרטיכל דבריו. חברי הועדה לא ידעו כי מאחרי הדברים המרגשים מסתתרת צביעות אכזרית. צביעות שאפיינה ומאפיינת עד היום את מנהיגי הציונות והמדינה והניכרת כמעט מכל משפט היוצא מפיהם, בדיוק כפי שהיא ניכרת מדבריו דוד בן גוריון, אז, יו"ר הסוכנות היהודית ולימים, ראש הממשלה הראשון של מדינת "ישראל".

חברי הועדה לא ידעו, כי בה בשעה שבן גוריון מדבר בפניהם גבוהה גבוהה על היותו של ספר התורה המחייב היחיד עבורנו, מתחנכים ילדי ישראל השבויים במוסדות החינוך הציונים המחנכים על פי הוראותיו של בן גוריון וחבריו, כי התורה היא יצירה ספרותית בעלמא, שאינה מחייבת במאומה ושכל קשר בינה ובין המציאות מקרי בהחלט.

הם לא ידעו, כי היהודים הדבקים באמת בדת היהודית והשומרים במסירות נפש על העברת דברי ימי ישראל לדרורות הבאים בצורה מדוייקת ואמיתית, היו שנואי נפשו של בן גוריון וחבריו, ושכנגדם קדשה הציונות מלחמה, עוד הרבה לפני מלחמתה כנגד הערבים או הבריטים.

הם לא ידעו כי המשוואה האמיתית על פיה מחנכת הציונות היא הפוכה לגמרי למשוואה אותה הציג בפניהם בן גוריון ובעוד שבפני העמים הם מכריזים "עם

¹ מתוך 'ועדת החקירה האנגלו- אמריקנית לענייני ארץ ישראל', עמ' 332-330, בעריכת ד"ר עזריאל קרליבך, הוצ' צ.ליינמן, תל אביב, תש"ו.

לבדד ישכון" את ילדיהם הם מחנכים על ברכי "נהיה כגויים כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן".

אך לדבר אחד לא שת לבו גם בן גוריון אשר ניתק את דברי ימי העולם מבורא העולם ותלה את המקור ל"ספֶר" בעם ישראל. הוא שכח כי מעבר לתיאור המדויק של מועד יציאת מצרים, האוכל שאכלו אבותינו ושאר הזכרונות של יציאת מצרים ישנו תיאור מדויק גם של הכניסה לארץ ישראל וכי על פי תיאור זה ישבו בארץ ישראל בעת כניסת עם ישראל לתוכה שבעה עמים אשר גורשו או נהרגו ע"י עם ישראל במשך שבע שנות כיבוש. תיאור מדויק זה יוצר שאלה מוסרית נוקבת באשר לזכותו של עם ישראל על ארץ ישראל, שאלה שהתשובה המוסרית היחידה שניתן להשיב עליה היא התשובה המובאת בילקוט שמעוני (שמות יב' רמז קפז) ובריש פירושו של רש"י על חומש בראשית וז"ל: "בראשית - אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל ומה טעם פתח בבראשית משום (תהלים קי"א) כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא. הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

בן גוריון וממשיכי דרכו עד דורנו אנו, שכחו, כי צביעותם המנתקת את תולדות עם ישראל מכל קשר לאלקי ישראל מצדיקה מידית את טענת האומות "ליסטים אתם" ושוללת מהם כל טענה לזכות מוסרית-היסטורית באשר לבעלותם על ארץ ישראל.

ואם כלפי צביעותם זועקת טענת האומות "ליסטים אתם" הרי כלפי האמת וכלפי הצגת התורה בפני ילדי ישראל במערכת החינוך הרשמית של מדינת ישראל (ושל ההנהגה הציונית שקדמה לה) כיצירה ספרותית אנושית דמיונית של "מספרי סיפורים קדמונים" אשר כל קשר בינה ובין המציאות מקרי בהחלט זועקת טענה כבדה הרבה יותר הטבולה בדמם של עשרות אלפי קרבנות מלחמה ופעולות טרור ובדמעותיהם וכאבם הבלתי פוסק של אלפי משפחות שכולות, אלמנות ויתומים: "שופכי דמים אכזריים אתם!" שכן, שליחת חיילים אל מותם בעבור הגנה על ארץ שהבסיס להגנה עליה הוא זיקה דמיונית של עם דמיוני אל ארץ דמיונית שמקורם הינו דמיונם הפורה של מספרי סיפורים קדמונים, אינו כי אם שליחת חיילים אל מותם ללא כל הצדקה מוסרית.

כמה מגוחכת ואבסורדית היא דרישתו של נתניהו מהפלסטינאים להכיר במדינת ישראל כמדינת העם היהודי, בה בשעה שלילדי ישראל מספר משרד החינוך של נתניהו ושל כל ראשי ממשלת "ישראל" שקדמו לו, כי העם היהודי וארצו הם מושגים הלוקחים מתוך יצירה ספרותית דמיונית...

כמה מגוחך הוא לדבר על 'חוסר המוסריות' של הפלסטינאים, כשמנקודת מבטם של נתניהו ומקימי המדינה הציונית, הם עצמם צאצאים לעם שהשתלט בליסטייות על ארץ ישראל ללא כל הצדקה מוסרית.

זכורני שנזדמן לי בעוה"ר לשמוע מהדורת חדשות של 'קול ישראל' שבישרה על מותו של אחד מגדולי מנהיגי תנועת 'הליכוד' חבר ארגון הטרור 'לח"י' יצחק שמיר. במהדורה הושמעה הקלטה של דברים שאמר בנאום בוועידת 'הליכוד' נאום שנחשב לאחד מהבולטים שבנאומיו והוא אמר כך: "עלינו לחנך כל נער וכל זקן כל חייל וכל סטודנט שא-ר-ץ-י-ש-ר-א-ל-ש-ל-נ-ו!! למה? ככה!".

זו היא תשובתו ה"מנומקת" של ראש ממשלת ישראל לזכותו על הארץ, זו התשובה שיש לראשי ממשלת ישראל לומר לאמהות שכולות, יתומים ואלמנות שאיבדו את היקר להם מכל. ככה!^ח

^ח ובמקום להכות על חטא, במקום לעמוד לדין על הפקרת יהודים למוות בעבור ספר שלשיטתם אינו יותר מאוסף של אגדות דמיוניות, (עפ"ל) באים הם ואומרים: מדוע זה תשתמטו מן הנטל? מדוע לא תילחמו גם אתם כתף אל כתף עם מיטב בנינו? ולא לחינם הם שואלים זאת. יודעים הם היטב כי עמידתנו מנגד לשכרון החושים שלהם היא היחידה היכולה לפקוח עיני העם מתרדמת הדמיון אשר עצמתה כ"כ חזקה עד כדי הפקרת הבנים והבנות למוות. יודעים הם היטב כי שלילת התורה שוללת בראש ובראשונה את הצדקת קיומם, כי שלילת קיום האלקים הופכת את המושגים "עם ישראל", "ארץ ישראל" ו"מדינת ישראל" למשוללים מן היסוד עוד יותר והופכת את הדרשה לנשיאה בנטל הכבד של ההגנה על המדינה לאכזריות בלתי נתפסת מצד ראשיה כלפי כל נער ונערה שמלאו להם יח' שנים.

בתשובה לשאלתם מדוע איננו שותפים לנטל, איננו נזקקים כלל למקורות חז"ל באשר ליחודו של שבט לוי ויחודם של לומדי התורה. איננו נזקקים גם להסברים רעיוניים מופלגים המסבירים את ההקבלה בין קיום רוחני לקיום גשמי ובין השתדלות רוחנית להשתדלות גשמית או להסברה מפורטת של גדרי ההלכה הברורים באשר ל"מלחמת רשות" ו"מלחמת מצוה" (ועיי' לקמן ובספר "דת הציונות" חלק א' פרק ו' חלק ב' וש"ת פאת שדך להגרש"ד הכהן מונק זצ"ל חלק ג' סי' נו') ושל הראיות הרבות לכך שהלכות אלה הן בבחינת הלכתא למשיחא ואינן נוהגות כיום כלל, או את חומרת העבירה על שלשת השבועות שהשביע הקב"ה את ישראל למשך כל תקופת הגלות עד ביאת משיח צדקנו.

בהתאם לתפיסתם המעוותת והכפרנית של השואלים זאת התשובה פשוטה הרבה יותר. אם התורה היא אוסף של אגדות דמיוניות (עפ"ל) אזי התשובה של אדם מציאותי לדרישה שכל מקורה בדמיון הינה: מצטער, אך אינני מוכן להפקיר את חיי לסכנת מוות בעבור דמיונות! וכשם שלא יעלה בדעתו של בר דעת להכנס לרמאללה או ללבנון כדי להציל את "כיפה אדומה" משיני הזאב האכזר או לחפש שם את "שלגיה ושבעת הגמדים" ולמשוגע ייחשב בעיניו מי שיהין לעשות כן, כך

מנקודת מבט כפרנית חילונית אין כל הבדל בין הימין לשמאל ולשניהם גם יחד אין שום טענה המצדיקה באופן מוסרי את קיומה של מדינת ישראל בכלל ובארץ ישראל בפרט.

עומק השקר, הזיוף והאבסורד - אחרי 12 שנות לימוד בהן למדו ע"י החינוך הרשמי של מדינת ישראל להתייחס אל התנ"ך כיצירה ספרותית אנושית ודמיונית' מתגייסים לצבא ונשבעים על אותה יצירה דמיונית למסור את נפשם עבור מדינה שהמקור לקיומה (כפי שהיא מחנכת את כלל אזרחיה במערכת החינוך הממלכתית הרשמית שלה) הוא ספר דמיוני (ואח"כ יאמר ראש הממשלה כי זה הצבא המוסרי ביותר בעולם ועוד יטיף מוסר לארגוני הטרור הערביים על 'חוסר מוסריותם' ועל חובתם להכיר כמציאות את מה שמלמדת מדינת ישראל את חייליה להחשיב כדמיונות בעלמא של מספרי סיפורים קדמונים.

לא יעלה בדעת שום בר דעת לסכן את חייו עבור עם, ארץ, ומדינה שכל מקורם הוא אי שם במחוזות הדמיון של "המספרים הקדמונים".

אם ה' הוא האלקים לכו אחריו ואחרי תורתו ואז תיכחו שאפילו האויר שנושמים חיילי צה"ל כדי לחיות הוא בזכות ההבל היוצא מפיהם של לומדי התורה והמקיימים מצוותיה. ואם לא נושאים החיילים בעצמם בנטל קיום העולם לפחות שיכירו טובה לאלה העושים זאת עבורם בבתי המדרש ובכל ארחות חייהם ויכירו להם טובה על כל נשימה ונשימה. ואם רוצים אתם להישאר בבערותכם וברשעותכם ולהמשיך לשאול את שאלת האפיקורס "מאי אהנו לן רבנן" זכרו שהצד השני של מטבע הכפירה שלכם בבורא עולם ובתורתו הוא בראש ובראשונה ביטול עצמיותכם והפיכתכם למדינה דמיונית של עם דמיוני בארץ דמיונית שמקורם בספר דמיוני ושליחת בניכם ובנותיכם למות על דמיונותיכם- שפיכות דמים היא!! ואל נא תבקשו מאיתנו להיות שותפיכם בשפיכת דם ישראל ללא כל הצדקה מוסרית לכך, כי אצלנו ה' אלקים אמת ותורתו אמת ועם ישראל אמת, ואצלנו, בניגוד אליכם, הדמיון הוא עבד נרצע לשכל ולא אדונו הבלעדי.

ישאלוני, מפני מה אשאר בן לאבי; אני יכול אני להאמין או לבלי האמן בכל מה שהאמינו אבותי, ומבלי שאירא פן ינתק על ידי זה הקשר ביני ובין עמי; בול אני להרויזק גם באותה, הכפירה המדעית הנושאת עליה שם דארווין, מבלי שתצא מזה איזה סכנה ליהדותי... בקצרה, אני שלי ודעותי ורגשותי שלי ואין כל סבה אשר הכריחני להסתירן או להכחידן, לרמות את אחרים או את עצמי. וחרותי זאת הרוחנית — ילענ לי מי שידעה — לא אחליפנה ולא אסיר אותה בכל, הוכיות" שבעולם.

אחד העם:

אדעסא.

הכפירה ביסודות התורה ליוותה את התנועה הציונית מראשיתה ועד היום, אך בצביעותה לא הפריעה לה לדרוש את זכות בעלותם על "ארץ ישראל" על פי אותה תורה שכפרו בה. מאמרו של אחד מהבולטים בראשי התנועה הציונית, אשר גינצבורג (אשר כינה את עצמו במאמריו 'אחד העם') בעיתונו 'המליץ' (מיום ה' ד' אדר א' התרנ"א, גליון 26 31.1.1891) בו הוא אינו בוש לומר (ע"ל) כי יכול להאמין ב'אבולוציה של דארווין' (מוצא האדם מן הקוף) מחד גיסא ולהיות שייך לעם ישראל מאידך גיסא.

כיצד ננהג בחניכים דתיים

מִן הַיָּמִים אֵנוּ מוֹגְשִׁים לֹא אֶחָת בַּחֲנִיכִים דְּתִיִּים בִּיחּוּד בְּהִדְרָכָה בַּמַּעֲבָרוֹת יִישׁוּבֵי-עוֹלָם. מוֹבֵן שְׂכוּנָתָנוּ הִיא לְהַבִּיאֵם לִידֵי הַכֶּרֶת, כִּי אֲמוּנָתָם בְּאַלְקִים מְשׁוֹלֵלֶת הַגִּיּוֹן וְהַדְּקָה וְכִי הַדָּת הִיא פְּרִי הַמְּשֻׁטָּרִים הַרִיאַקְצִיוֹנָרִיִּים וְאִין לָהּ זְכוּת קִיּוּם אֲצֵל הַנְּחֻלָּמִים לְמִשְׁטָר מַתְקָדִם. אֹלָם דְּרֶךְ הַחֲנִיךְ לְהַכְרִה זֶה אֵינָה קְצֵרָה. נִשְׁאַלֶת הַשְּׂאֵלָה מַה צְרִיכָה לְהִיּוֹת תְּגוּבַתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל הַמְּדַרְיָךְ וְמַה הַדְּרֶךְ בַּהּ יַחֲנֵךְ אֶת הַנְּעָרִים וְהַנְּעָרוֹת לְהַבְנֵת מֵהוּתָהּ שֶׁל הַדָּת וְהַהֲתַרְחֻקוֹת מִמֶּנָּה.

נַחֲלַק אֶת הַבְּעִיָּה לְשֵׁנֵי חֻלְקִים:

א. בְּתַקּוּמַת אֲרוֹנוֹן הַקְּבֻצָּה אִין הַמְּדַרְיָךְ צְרִיךְ לֹמַר לְחֲנִיכִים כִּי הוּא רֹצֵה לְהַבִּיאֵם לְנִטְיִשְׁת הָאֲמוּנָה הַדְּתִית, לְהִימָךְ, הוּא צְרִיךְ לְחַזֵּק אֶת דַּעְתוֹ שֶׁל הַחֲנִיךְ שֶׁבְּעִיָּה זֶה נִיחַנֵּת לְשִׁקּוּלוֹ הָאִישִׁי הָאִישׁ לֹא יִכְרִיחוּ לְהִאֲמִין אִו לְכַפּוֹר. אִם יִשְׁאַל הַמְּדַרְיָךְ עַל יַחְסוֹ הוּא לְבְּעִיָּה - אִין הוּא צְרִיךְ לְהַסְתִּיר אֶת הָאֲמִנָּה אֲלֹא לֹמַר אוֹתָהּ בְּצוּרָה שְׂלֵמָה תַּפְגַּע בַּחֲנִיךְ.

יִשְׁנֵם מְדַרְיָמִים הַמְּסַרְיָזִים בַּפְּחַד מַפְנֵי מַגִּיעָה בְּאֲמוּנָתוֹ שֶׁל הַחֲנִיךְ וּמִשְׁתַּדְּלִים לְשַׁכְּנֵעוֹ שֶׁגַּם הֵם - הַמְּדַרְיָכִים - דְּתִיִּים הֵם. מוֹבֵן שֶׁזֶה הוּא מִשְׁגָּה כִּי הַקְּשֶׁר הָאִישִׁי שֶׁל הַמְּדַרְיָךְ, תֶּךְ יִדְעָה שֶׁהִיא אֵינָה מֵאֲמִין, מֵהוּת גוֹרֵם חֶזֶק בְּרִיחוֹק הַחֲנִיךְ מֵהַדָּת. נוֹסֵף לַכֵּךְ יֵשׁ לְשִׁקֵּר רַגְלִים קְצֵרוֹת, וְאִם הוּא יִתְגַּלֵּה לְחֲנִיךְ וְתַנְעִיעֵר כָּל אֲמוּנָתוֹ בַּמְּדַרְיָךְ. בְּקִצּוֹר - בְּשֵׁלֵב זֶה יִנְהַג הַמְּדַרְיָךְ בְּסוּבְלָנוֹת וּיִשְׁתַּדֵּל לְבַטֵּל אֶת חֲשִׁיבוֹתָהּ שֶׁל הַדָּת כְּגוֹרֵם מִפְּרִיעַ לְחַבְרוֹת בְּתַנוּעָה.

ב. לֹא דִי לְדַעַת מַה צְרִיכָה לְהִיּוֹת תְּגוּבַתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל הַמְּדַרְיָךְ זֶה הוּא שֵׁלֵב רֵאשׁוֹן. עֵיקַר הַמַּעֲוָלָה צְרִיכָה לְבֹא אַחֵר כִּךְ וּלְהַתְבַּסֵּס עַל הַסִּבְרָת הַבְּסִיס הַחֲמִירִי שֶׁל הָעוֹלָם שְׂאִינוּ מִשְׁאִיר כָּל מְקוֹם לְכוּחוֹת עֵלְיוֹנִיִּים עַל טְבַעִיִּים בְּהַכְרַתוֹ שֶׁל הָאָדָם. יֵשׁ לְתֵת הַסִּבְרָה זֶה בְּצוּרָה מְשׁוּטָה, מוֹתְאָמֶת לְגִיל, וְעֵלְיָה לְהַתְבַּסֵּס בְּעִיקָר עַל הוֹכְחוֹת לְתוֹמָעוֹת הַטְּבַע הַשׁוֹנוֹת, הַנוֹשֵׂא "דַּע אֶת הָעוֹלָם" הוּא מַצְוִין לְמַסְרָה זֶה. בְּגִיל שִׁכְבָּה אִי אִו שִׁכְבָּה בִּי צַעִירָה תִּתְקַשֵּׁר הַסִּבְרָה זֶה עִם הַתְּעַמְנָוֶת הַחֲמִיכִים בְּנוֹשָׂאִים רִיאָלִיִּים שְׂאֵמְשֶׁר לְהַבִּיאֵם בְּדֶרֶךְ הַהוֹכַחָה וְהַנִּסּוּי.

לְאַחַר הַסִּבְרָה כְּזֹאת, שְׂלֵא כְּלוּלָה בָּהּ הַתְּקַפָּה יִשִּׁירָה עַל הַדָּת, כִּי אִם הַשְּׂמִטָּה הַבְּסִיס מִתְחַתֵּיהַ יִגִּיעַ הַחֲנִיךְ בְּעַצְמוֹ לְהַכְרִה שְׂאִין אֲלִקִּים וּיִטוּשׁ אֶת הָאֲמוּנָה הַדְּתִית.

וְלִסְכּוּם: כְּמוֹ בַּתְּרוֹן כָּל בְּעִיָּה חִינוּכִית יִצְטָרֵךְ הַמְּדַרְיָךְ גַּם בְּגִישְׁתוֹ לְבְּעִיָּה זֶה, לְהַצְטִיד בְּסִבְלָנוֹת רַבָּה וּלְלַכֵּת בְּדֶרֶךְ הָאֲרוּכָה יוֹתֵר אֲךָ הִיסוּדִית יוֹתֵר מִבְּלִי לְחַמְצוֹ וּמִבְּלִי לְרִדּוֹף הַצְּלָחוֹת קְלוֹת וּמִפְּקוּמָקוֹת.

שְׂרָה

(הַמְּדַרְיָךְ הַשׁוּמְרִי / לְשִׁאלוֹת בַּחֲנוּךְ הַשׁוּמְרִי בְּהַרְצָאת הַסְּתוּדוֹת הַשׁוּמְרִי)

מדינת ישראל לא שמרה את הכפירה כנחלתם הבלעדית של ראשיה ופעלה ופועלת עד היום באופן רשמי ע"י משרד החינוך להסית ולהדיח יהודים לכפירה בעיקר מגנון ועד האוניברסיטה. הוראות הדרכה למדריכים במחנות עולים בראשית ימי המדינה באשר לדרך הרצויה להביא ילדים יהודים שזה עתה הגיעו לארץ ישראל כעולים חדשים לכפירה באלקים (ח"ו ועפ"ל).

מספרן של הנפשות הפועלות בסיפור המקראי לתקופותיו קטן, כידוע, עד מאד. אפילו בסיפורים בעלי עלילה מורכבת ומתמשכת כתולדות יוסף ואחיו וכמגילת אסתר אין בסצנה הבודדת יותר משתים שלש דמויות פעילות, והדו-שיח מתפתח אך לעיתים נדירות ביותר לתלת-שיח. למיעוט בדמויות מצטרפת ההתרכזות במעשיה של הדמות הראשית, תוך הזנחת תיאור גודלן ועיצוב אופן של הדמויות המשניות: אנו שומעים רבות על יוסף, מעט מאד על ראובן, ומאומה לא על נפתלי. בני יעקב מצורפים לדמות קולקטיבית שפעולותיה, מסעיה ותגובותיה מתוארים בקוים כלליים, ואילו על בניו הזוטרים של דוד כמעט ולא מסופר דבר. בנוסף לעצם שמותיהם ולעובדת השתתפותם בשני משתאות גורליים, ניתן להסיק מרמזי עקיפין שהם הצטרפו לאביהם במנוסתו מירושלים בשעת מרד אבשלום. אך אין זכר בכתובים אודות שיתופם (או אי-שיתופם) במלחמה נגד אחיהם, אודות תגובתם לשמע קינת אביהם השכול, או אודות עמדתם בקונפליקט שבין דוד ויואב. העובדה שמכמנים כאלה של חומר-גלם סיפורי רב-פנים ורב-עניין לא נוצלו אומרת: דורשני!

גונקל הסביר זאת כביטוי לדרגת התפתחות חברתית קמאית אשר בה לא מובחן היחיד כראוי מן הכלל, וכפועל-יוצא של קוצר-ידם של המספרים הקדמונים בהבנתם ובעיצובם של קווי-ההיכר האישיים ובהעמדתן של סצנות רבות משותפים. למגבלות חברתיות, פסיכולוגיות וספרותיות אלה, נודע, לדעתו, בדיעבד גם יתרון מסוים: מכוח ההתרכזות בדמות הראשית זכה הסיפור המקראי לבהירות רבה¹. דרך הסבר זו מבוססת על ההנחה שמספרי הסיפורים בכל הדורות ובכל התרבויות חותרים לתכלית אומנותית זהה, ומכאן שכדי להבין יצירה כראוי ולהעריכה אל נכון יש לאתר את מקומה על קו-ההתפתחות המוליך מן הפרימיטיבי אל המפותח. ברם, כשם שברור שאי-אפשר לראות בתבליט צורה פרימיטיבית של פסל, באופרה צורה מפותחת של דרמה, כך לא יתכן גם למוד פסל מימי-הבינים באמת-מידתו של פסל מימי הריניסאנס. לכל סוג אומנותי יש חוקיות סגולית משלו, המותנית באפשרויותיו ומגבלותיו, ולכל תקופה אומנותית יש דרכי הבעה סגוליות התואמות את מטרותיה ואת כליה. רק ההנחה בדבר קיומן – זו בצד זו – של דרכי-הבעה לגיטימיות השונות זו מזו מעיקרן, עשויה להוליך לחשיפת יחודו הצורני של הסיפור המקראי, ולהבנת הבשורה הגלומה בצורתו הסגולית.

צורת הלימוד האפיקורסית של התנ"ך במערכת החינוך הממלכתית המתיחסת לתורה"ק כיצירה ספרותית דמיונית של מספרי סיפורים קדמונים (המסמך לעיל לקוח מתוך חומר לימודים של קורס 'הסיפור המקראי' במכללה הדתית לאומית להוראה-תלפיות'- לא יאומן כי יסופר)

ועלושה אלה — העם, הספר והארץ — היו לאחד, ולעולמים. זה חוט משולש אשר לא יחוק. אין כוח חמרי שיוכל לנתק הקשר שבין העם והספר והארץ — אלא אם ישמיד אותו השמדה פיסית.

היריר הבריטי הנכבד של ועדה זו ציטט ביום הששי בבוקר משהו מספרו של רונאלד סטורס — לציין מהי ההבטחה שניתנה לנו בהצהרת בלפור. אדוני, זכותנו היא קשרינו אתה, מקומנו בתוכה — תמצא באותו הספר, אך ורק באותו הספר — לא בשום ספר אחר. הספר הוא מחייב אותנו, ורק הוא, אם הוא מחייב גם אחרים — אני יודע הרבה נוצרים המאמינים שהספר הוא מחייב גם אותם, — ודאי שהוא מחייב. אין לתאר את עמנו בלי הספר, לא בעבר ולא בהווה, ולפי

הוא ואמונתי, גם בעתיד. מי שהוא סיפר לכם, שקשרנו לארץ הוא קשר לארץ מיסטית, לציון של מעלה, ולא לציון הפיסית, הממשית, זו שאנו ואתם נמצאים עכשיו בתוכה. אבל תלכו ותיפגשו עם שש מאות אלף היהודים — הם חיים וקיימים, ותראו שאהבת ציון העלתה אותם הנה, ציון זו החיה, הפיסית. אהבה זו יש לה גם משמעות רוחנית, אולי גם מיסטית, אבל חובה המיסטית העמוקה מתיחסת לא לציון מיסטית, אלא לציון חיה, ממשית. אך יש שואלים — שאלה פשוטה ומשכנעת לצינון?

"אדוני, זכותנו לארץ זו, קשרינו אתה, מקומנו בתוכה — תמצא באותו הספר, אך ורק באותו הספר — ולא בשום ספר אחר. הספר הוא מחייב אותנו ורק הוא" — דוד בן גוריון מאחז את עיני חברי הועדה האנגלו-אמריקנית כאילו התנ"ך הוא ספר מחייב עבורו ועבור חבריו בהנהגה הציונית. (מתוך: 'ועדת החקירה האנגלו-אמריקנית לעניני ארץ ישראל', כרך א' עמ' 331, בעריכת ד"ר עזריאל קרליבך, הוצ' צ. ליינמן, תל אביב, תש"ו).

ועדת החקירה

האנגלו-אמריקנית לעניני ארץ-ישראל

כרך ראשון

מבוא תולדות סיני הועדה, ישיבת
הועדה ברוסינגטון, לונדון, קהיר
ירושלים סיונים באירופה ובאי

ועדת החקירה

האנגלו-אמריקנית לעניני ארץ-ישראל

בשני כרכים

ערוכה, טרקי היסטורית פרשוקוליים
מסמכים חוקיים הדין-וחשבון
צילומים מפות ודיאגרמות

הוצאת צ. ליינמן, תל אביב, תש"ו

בעריכת ד"ר עזריאל קרליבך

שמא יאמרו אלי ישי וסייעתו כי הם אינם באים בשם האידיאולוגיה הציונית אלא בשם תורתנו הקדושה ועל פיה ארץ ישראל שלנו ועלינו לכובשה בכח הזרוע מבלי להתחשב בהתנגדות אומה כלשהי לכך או בסכנות הכרוכות בכך ולדבר נחרצות לגבי חיוב הערבים להכיר בריבונותינו עליה וכמו שהתבטא חבר מפלגתו יוני שטבון (ביד' שבט תשע"ה, בביקור במכינה הקדם צבאית 'אלישע') וז"ל: "צריך להפסיק לגמגם, ולהתחיל לדבר נחרצות – יהודה ושומרון בדיוק כמו ירושלים ותל אביב, אין שום הבדל. אלו ישראל ואלו ישראל...נמשיך לפעול להסדרת כל שטחי יהודה ושומרון בדרך לריבונות, כי זה שלנו. בלי גמגומים, בלי ספקות. כשאנחנו נדבר ככה, העולם ידבר ככה. חייבים לזקוף קומה, ולכן אנחנו כאן...לא ידענו להעמיד אלטרנטיבה לאסון שתי המדינות. **לכן הקמנו את מפלגת יחד**, להבהיר לכולם שחלמיש, בית אל, עלי, עפרה, עתניאל וחברון הם שלנו, בדיוק כמו דימונה, אופקים, טבריה וצפת. הקמנו את יחד כי אנחנו מבינים שרק אם נדבר ברור נמנע את אוסלו ג', במקום תגובות, נקבע עובדות. על כל עתירה, נפעל להסדרה. יהודה ושומרון, שלנו עכשיו ושלנו תמיד. כשאנחנו נבין את זה כולם יבינו את זה. יש כאן מאבק על התודעה הזאת, ואנחנו ננצח".

הבה נברר כיצד צריך להתייחס למצות ישוב ארץ ישראל, כיבושה ע"י מלחמה, התייחסות לערבים או לאומה אחרת השוכנת בתוכה בזמן גלותנו מנקודת מבט של תורה"ק ונראה האם דבריהם של אלי ישי, מרזל שטבון וחבריהם תואמים לדעת תורה זו.

פרק ב

אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאילה הפרכת הטענה כאילו דעות פוליטיות 'מניות' נשענות על דעת תורה בכל הקשור לשוב ארץ ישראל ולמאבק בערבים.

מצות ישוב ארץ ישראל וגדרה

מן המפורסמות בתורתנו הקדושה היא ההבדלה בין קדש לחול, ובכל מקום שאנו מוצאים קדושה, אנו מוצאים גדרי קדושה וחובה לשמור על הקדש מכל אפשרות של חילול. ארץ ישראל גם היא, הינה מהדברים שהתורה קדשתם, ולכן, הנוכחות בה מחייבת שמירה על גדרי קדושה, ובהעדר שמירה על גדרים אלו וכל שכן ע"י התעלמות מהם, הנוכחות בארץ ישראל יכולה להפוך בנקל ממצוה ומזכות לעבירה ולחילול הקדש. ואכן, במקומות רבים בתורה המדברים על הכניסה העתידית לארץ ישראל ובדברי רבותינו ז"ל המדברים מענין ישוב א"י נזכרת תמיד חובת הנאמנות לתורה ולמצוותיה על אדמת ארה"ק והאזהרה מפני התנהגות בארה"ק בהתעלמות מחוקי התורה ומקדושת הארץ והתוצאות החמורות של התנהגות שכזו וכמו שכתוב מפורשות כבר בפרשת אחרי מות:

ויקרא יח אחרי מות קלו
קָאָה אֶת־הַגְּוִי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם:
כִּי כָל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִפְּלֵ
הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנַּפְשׁוֹת
הַעֲשׂוֹת מִקְרֵב עִמָּם: וְשִׁמְרַתֶּם
אֶת־מִשְׁמַרְתֵּי לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת
מַחֲקוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ
לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ויקרא יח אחרי מות קלו
לֹא־תַעֲמִד לִפְנֵי בַהֲמָה לְרִבְעָה
תָּבֵל הוּא: כו **אֶל־תִּטְמְאוּ בְּכָל־**
אֵלֶּה כִּי בְּכָל־אֵלֶּה נִטְמְאוּ הַגּוֹלִים
אֲשֶׁר־אֲנִי מִשְׁלַח מִפְּנֵיכֶם:
 כה **וּתִטְמְאוּ הָאָרֶץ וְאֶפְקֹד עוֹנָהָ**
עָלֶיהָ וְתִקָּא הָאָרֶץ אֶת־יִשְׁבֵּיהָ:
 כו **וְשִׁמְרַתֶּם אִתְּם אֶת־חֻקְתִּי וְאֶת־**
מִשְׁפָּטֵי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִפְּלֵ הַתּוֹעֵבֹת
הָאֵלֶּה הָאוֹרֶחַ וְהַגֵּר הַגֵּר
בְּתוֹכְכֶם: * כו כִּי אֶת־כָּל־
הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עֲשׂוּ אַנְשֵׁי־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וּתִטְמְאוּ הָאָרֶץ: מִפְּטִיר
 כה **וְלֹא־תִקָּא הָאָרֶץ אִתְּכֶם בְּטִמְאַכֶּם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר**

רש"י

(כח) ולא תקיא הרצח אחכס—משל לזון מלך שהאכילוהו דבר מאווס שאין עומד במעויו חלל מקיאו כך רצח ישראל אינה מקוימת עוברי עבירה ותרגומו ולא תרוקין לשון ריקון מריקה עכמה מהס. (ב)...ולא טמאו בהם אני ה' חלקיכם—הא חס טמאו איני חלקיכם ואתם נפסלים מאחרי ומה הנאה יש לי בכס ואתם מתחייבים כליה לכך נאמר אני ה' חלקיכם:

ובריש פרשת ראה על הפסוק "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" כתב האור החיים הקדוש וז"ל:

עוד יתבאר כל הכתוב על זה הדרך לפי
 שאמר להם בסמוך (ס"פ ע"ב) נחלת
 הארץ כל המקום אשר תדרך כף רגלכם
 בו לכם יהיה, לזה אמר להם ראה אנכי
 נתן וגו' פרוש נתינה זו שה' נותן לכם
 היום, דקדק לומר היום כי ברכה זו שאמר
 להם כל מקום וגו' לא נאמרה להם עד
 היום הזה, ואומרו ברכה וקללה פרוש יש
 בנתינה זו ברכה ויש בה קללה, וחזר ופרש
 את הברכה אשר תשמעו פרוש אם תשמעו
 תהיה נתינה זו לכם לברכה, ואם לא
תשמעון אין זו לכם כי אם קללה
שבאמצעותה יתקנאו בכם האמות ויאבדו
אתכם ממנה בנקמה גדולה, גם תהיה להם
ההנאה ממנה לרעה להם לעולם הנצחי
 כדרך אומרו (ס"פ ואחחנן) ומשלים לשנאיו אל
 פניו להאבדו, ועין בסמוך:

וּדְרַשׁ הַרְמֵבִין בְּדִרְשָׁה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה אַחֲרֵי עֲלִייתוֹ אֶרְצָה וְזוֹ"ל : (וְעִי"שׁ בְּהַמְשָׁךְ דְּבָרָיו הַנִּפְלָאִים בְּעֵינַי חֻבַּת שְׁמִירַת גְּדָרֵי הַקְּדוּשָׁה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל)

חֲשַׁשְׁתֶּם לְדַבְרֵי לְשׁוֹב כָּלֵל, נִמְצָא הֵרִי זֶה מֵרַד גָּמֹור. נִמְצָא קְרוֹבָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲצֵל הַקֶּב"ה הוּא הַגּוֹרֵם רְחוּקָם, וְכֹל שֶׁכֵּן הַזּוֹכִים ⁹² לִישֵׁב לִפְנֵי הַקֶּב"ה בְּאַרְצוֹ שֶׁהֵם כְּמוֹ רוֹאֵי פְנֵי הַמֶּלֶךְ וְאֵם זֵהִירִים בְּכַבּוּדוֹ טוֹב לֵהֵם וְאַשְׁרֵיהֶם וְאֵם מִמְרִים בּוֹ אוֹי לֵהֵם יוֹתֵר מִכֹּל הַבְּרִיּוֹת שֶׁהֵם עוֹשִׂים מִלְחָמָה וּמִכְעִיסִין אֶת הַמֶּלֶךְ בְּפִלְטְרִין שֶׁלוֹ וּמוֹצִיאֵן מִן הַפִּלְטְרִין כְּמוֹ שְׁאוּמֵרָה ⁹³ הַכְּתוּב הֵעֵם הַמִּכְעִיסִים אוֹתִי עַל פְּנֵי תְּמִיד וְאוֹמֵר ⁹⁴ לֹא יִשְׁבוּ בְּאַרְץ ה', וּמָהוּ הָעֵנִין הַזֶּה אֶרֶץ ה', וְכִי אֵין הָעוֹלָם כּוֹלוֹ אֶרֶץ ה' הַכֹּל בְּרָא וְהַכֹּל יָצַר וְהַכֹּל שֶׁלוֹ. יִסוּד ⁹⁵ הַדָּבָר הַזֶּה בְּפִסּוּק שְׁאוּמֵר ⁹⁶ בַּהֲנַחַל עֲלִיּוֹן גּוֹיִם בַּהֲפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יִצַּב גְּבוּלוֹת עַמִּים לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ וְגו'. וְהָעֵנִין כִּי הַשֵּׁם בְּרָא שָׁמַיִם וָאֶרֶץ וְשָׁמַיִם

וּבִסְפָר יִרְאִים (ס"י פו') [ובחלק מהספרים הוא ס"י שטו'] כתב מפורשות שיש לאו דאורייתא בישיבתם של רשעים ומחטיאי אדם בא"י.

ווי ספר יראים עמוד אלילים סי' פ"ד ערפ"ט העמודים סד

מִתּוֹת מוֹכָחֵי דְסָקוּלָה חֲמוּרָה מִסִּיף אֶבֶ"ג רְסִיף יִתֵּן לְעֵיֶר הַנְּדָחַת מֵאִסּוּס רְעוּן הַמְּדִיחַ חֲמוּר מֵעוֹן הַנְּדָחַת וְהַמְּדִיחַ הוּא כְּסָקִילָה ע"ג וְלֹא אֲמַרְי אֲדַרְכָּה מִרְסִיף לֹא עִבְדוּ וְלֹא קָבְלוּ אֱלֹהִים אֲלֵהֶם חֲמוּרָה כְּעֵלְמָה לְאַחֲרֵים לִכְךָ הוּא כְּסָקִילָה קָלָה אֲכַל הַנְּדָחוֹן כְּסִיף רְסִיף חֲמוּר אֲלֵמָה כְּסִיפָה רְעוּן הַמְּדִיחַ חֲמוּר מִהַנְּדָחַת וְגַם כְּעֵיֶר הַנְּדָחַת לְרִיךְ לְשִׁמְעוּי רְכַעוּי הַתְּרָאָה לֹא יִלְפִי מִכֹּל מִתּוֹת כ"ד שֶׁכֵּן מֵמִוֶּן פֶּלֶט כְּמוֹ שֶׁתְּמַחֵו הַתּוֹס' כְּסָקֵהֲרִין דָּךְ מ"א ע"ג וְהַתּוֹמָה עֲלֵהֶס דֵּהָהּ וְלִפְנֵי הַכֹּף מִלְּאַמֵּר דִּלְפִּילוֹ הַמְּדִיחוֹן כְּעוֹ הַתְּרָאָה וּכ"ג הַנְּדָחוֹן וְכֵן תְּמָה ה' זֵית רֵעֵן כֹּף שֶׁלֹךְ ע"ג ע"ג קי' 5'

הַרְמֵב"ס כַּר"ל עֵינֵן הַרְבִּי"ז קו' מ"א וְה' מַגְלַת סֵפֶר דָּךְ ר' ע"ג :
(ב) לֵאמֹר כְּהַתְּרָאָה : וְכֵן אִתְּאָ כְּסָקֵהֲרִין דָּךְ קו' י"א ע"כ וּמֵיִירוֹ כְּמִדְּחוּן ע"ג
כְּרַס'י וְכַתֵּב הַרְבַּס כְּסָרֵי דְכִי רַב דָּךְ קו' ד' ע"ד דֵּה"ג כְּרַס'י לְרִיבֵי עֵדִים וְהַתְּרָאָה כְּדִלְתָאָ כְּסָקֵהֲרִין דָּךְ מ' אֲלֵהֶם דֵּרַס'י ע'י כְּמִדְּחוּן מֵשׁוּס דִּלְשִׁמְעוּי דִּקְרָאָ מִיִּירוֹ בְּהוֹ עֵבֶר דֵּהוּ כְּמִדְּחוּי פֶּשֶׁט' וְכֹל עִבְרִיָה שְׁחִיב עֲלֵיהֶּ מִתְּאָה אוֹ מִלְקוֹת כְּעוֹ הַתְּרָאָה אֲכַל מִדְּחוּן ס"ד כִּיּוֹן הַחִוּוּשׁ הוּא לְוִילָב אֲלֵהֶם אֲמִירָה כְּעֵלְמָל' אֲחֵרִים וְהֵם לֹא עִבְדוּ וְלֹא קָבְלוּ אֱלֹהִים וְאֶפ"ס נִסְקָלֵן אֲיִמָּה לֹא כְּעוֹ הַתְּרָאָה קַמְל' ע"ג וְלִיתָא דְכַר"פ אֲרַכְבֵּי

סימן פ"ה

צוה יוצרנו שלא לבגור עיר הגרחרת אחר שריפתה רכתיב בפרשת ראה אנכי ושרפת באש את העיר וארת כל שללה כלי ל לה' אלהיך והיתה תל עולם לא תבנה עוד :

סימן פ"ו

יוצרנו יודע לב האדם הזהיר בהיות יד ישראל תקיפה שלא יניחו לשבת אנשים רשעים

וּמַחְטִיאֵי אָדָם בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל דְּכַתִּיב וְאֵלֹהֵי הַמִּשְׁפָּטִים לֹא יִשְׁבוּ בְּאַרְצָךְ פֶּן יַחְטִיאוּ אוֹתָךְ לִי אֶע"פ שֶׁכֵּל הָעֵנִין אֵינוֹ מְדַבֵּר אֲלֵא בְּשִׁבְעָה אֲמוֹת כִּיּוֹן דְּכַתִּיב פֶּן יַחְטִיאוּ אוֹתָךְ לִי לְמַרְנֵו שְׂרִיבָה כֹּל הַמַּחְטִיאֵין (תּוֹלְדָה אֲמֵרוֹ חֲכָמִים) גּוֹי עַד שִׁישְׁכִיר גִּירָה שְׂמָא לְיַמֵּד מִמַּעֲשֵׂיו :

וכדברי הספר יראים פסק להדיא גם מרן ה'אבני נזר' בשו"ת אבני נזר חלק יו"ד סי' קכו' וז"ל:

אבני הלכות שו"ת סימן קכו קבו עבודה זרה נזר סה 129

לו וליתן ע"ל. אך הנה לא כיריא לו כסרא זו וכחבה רק בלשון יש לגדד ושרבך ערבא לריך ומחן לימח לן שאם חיינו מולא המומר לקטת במקרא דשרי למכור לו. ובתוס' (ס"פ ארע"ק) דאסור להושיע דבר הטעון שמיטה לקטן שמה ימות ויאכלנו. וכ"ש בחתיכה שמינה מנוקרת שהחלב שבה אין לו שום הימור והוא מוכר לו גם החלב. אין שום מקום להחיר זה:

ג על הימור בעל חוות ימיר משום שמוכר למשרתת והמשרתת נוהגת לו. לעג"ד אין להמוך כלל כי בגמ' לא מלינו רק במוכר לאחר שיש לחוש שמה' ימוכר לחשוד. אבל לא אם בודאי יתגנו לחשוד. וי"ל דחשיב לפני ממש. אך עמ"ש למכור לו חלק פנים מן העריפות לעג"ד יש להמוך להחיר. אבל חלק אחוריים שיש בו כוית חלב כחמה מקומות. הגם שיש לגדד עפ"י שיטה הר"ן בשבת דקיל מצבילה משום דנבילה כמה איסורים. וה"כ אם יאכל חמיר יהי' הכל איסור משא"כ אם ימוכר אחוריים מן הכשירה לא יעבור רק על החלב שבו. הנה גם דברי הר"ן ההם אין הכל מודים לו:

הרו"ש הק' אברהם.

סימן קכו

בית יום ערב ר"ה תרנ"ה סי"ק.

שוכ"ס. כבוד הרב החריב מ"ה חיים דוד גי' פויג' דק"ק גראדזיסק.

דברי מהר"ל מפרגא וז"ל בביאור טעם שלא נתערבו ישראל זה לזה רק אחר שעברו את הירדן וביאר מהר"ל וז"ל דהר"ן ישראל מיוחדת לישראל והיא עושה את כל ישראל השוכנים עלי' כאיש אחד ע"כ כשכחו א"י נעשו ערבים עכ"ד. והנה זה פשוט דאף עכשו ישראל בגלות נאשר הערבות. והטעם ברור דאף שגלו מ"מ מקומם של ישראל בא"י וכשאנחנו בארץ אחרת נחשבנו גולים כי אין כאן מקומינו. רק מקומינו בא"י ומזה לדור בא"י. ע"כ עדין חשיב כאילו כולנו בא"י אף שאין לנו כפועל בא"י. מ"מ זה מקומינו. והנה מומר אף דאפי' חטא ישראל הוא. מ"מ גוי הוא ג"כ. ועושה י"נ. וקנאים פוגעים במומרת כמו בגוי' כמבואר בפוסקים באהע"ז בענין מומר וזקק ליבום יע"ש. ובדרישה דע"ז של מומר נאסר מיד כמו ע"ז של נכרי. וכיון שדינו כנכרי ג"כ. פשוט שיש בו לאו דלא ישבו בארץ פן יחטיאו אותך לי. וכיון שאסור לדור בארץ ישראל אין א"י מקומו כלל ופקע הערבות בעד המומר. ואין לזוז מהוראת הש"ך:

הו' **אך** יומר משג מה של מוכרי בשר ישראלים ואם לא ימוכר לו שום ישראל לא ישיג מוק'א הגם ש"ל ששיג מעיר אחרת. הנה כשקונה בשר לסעודת היום ואם יקנה מעיר אחרת לא יבא רק לומר נמלא שסעודת היום קח'י עיברי כהרא דמי. הגם שאם נאסור לו יקנה בכל יום לזורך מחר ויאכל טריפה בכל יום כמו אם ימוכר לו ישראל. מ"מ היא להחיר לו שאם נמיר לו והיא לא קנה אתמול מעיר אחרת לזורך היום. ושוב הו' שרך היום כאילו קאי בתרי עיברי כהרא:

"והנה מומר אף דאפי' חטא ישראל הוא. מ"מ גוי הוא ג"כ. ועושה י"נ. וקנאים פוגעים במומרת כמו בגוי' כמבואר בפוסקים באהע"ז בענין מומר וזקק ליבום יע"ש ובדרישה דע"ז של מומר נאסר מיד כמו ע"ז של נכרי. וכיון שדינו כנכרי ג"כ. פשוט שיש בו לאו דלא ישבו בארץ פן יחטיאו אותך לי. וכיון שאסור לדור בארץ ישראל אין א"י מקומו כלל ופקע הערבות בעד המומר..." (שו"ת אבני נזר' חלק יו"ד סי' קכו')

גם כשהחלה התעוררות של רבנים לפני התנועה הציונית כאשר לישוב א"י ע"י רבנים שנקראו אח"כ רבני 'חבת ציון' (והוצגו בשקר ע"י הציונות הדתית כ'מבשרי הציונות' דהיינו שהציונות היתה המשך ישיר לפעילותם) הודגש בדבריהם היסוד כי אינם מדברים כי אם על התישבות של אנשים צדיקים או לכה"פ כשרים ולא על התישבות של עבריינים, מומרים וכל שכן כופרים בעיקר.

בשנת תר"ן נתבקש רבי מרדכי עליאשברג צוק"ל (מראשי הרבנים של חבת ציון ורבה של הקהילה בויסק) לישיבה של מעלה.

הראי"ה קוק הגיע לבייסק לחלוק לו כבוד אחרון ואז הוצע לו למלא את מקומו של הרב עליאשברג ולקבל עליו את רבנות בויסק. (הצעה שכידוע הראי"ה קוק נעתר לה בחיוב).

על השפעתו הגדולה של הרב עליאשברג על הראי"ה קוק בכל הנוגע לחידוש ההתישבות בא"י כותב הראי"ה קוק: "כשישבתי על כסא הרבנות בבייסק דעותי ומחשבותי על עתידות האומה ותקוותיה תְּרוּמִיּוֹת הן מתוך דעותי ומחשבותי של אותו צדיק מבייסק הרב מרדכי עליאשברג שהיה אחד מבני העליה המועטין שחדרו לתוך עומקה של המחשבה הציונית האמיתית"¹⁰ ובכן, מה דעת הגר"מ עליאשברג על ישוב א"י כפי שראוהו אנשי התנועה הציונית (כנ"ל)?

בשנת התרצ"ז יצא לאור בירושלים קובץ תורני-מדעי בשם "אַזְכָּרָה" (לע"י הראי"ה קוק, בהוצאת מוסד הרב קוק בשתוף 'מוסד ביאליק') ושם במחלקה ה' העוסקת בארץ ישראל (עמ' תמ'-תעז) הובאו דברי הגר"מ עליאשברג (נדפסו ב"הלבנון" בשנת תרל"ד) באריכות לגבי ארץ ישראל. ובעמ' תעז' אחרי שמדבר בשבחיה החומריים של ארץ ישראל הפזורים במקומות רבים בתנ"ך ובחז"ל מסיים הגר"מ עליאשברג את דבריו וז"ל: "וכמו שהיא מופלגת בטובה בחומריותה כן היא נעלית ברוחניותה שהשגחת ה' חופפת עליה כל היום מראשית השנה ועד אחרית שנה באופן קדוש ונשגב מאד נעלה, כאמור במשנה תורה "תמיד עיני ה' אלקיך בה" וכו' וכן בפרשת עריות נאמר (ויקרא י"ח) "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם", ופשוטם של דברים כמו שפירש רש"י מטעם חז"ל שא"י תקיא עוברי עבירה מפני שהיא כנפש נקיה ויפה אשר לא תסבול שום דבר מאוס ונתעב כי יהיה לה לזרא כל שאינו בטהרה ונקיות לכן תקיא אותם. והחכם הקדמון הראב"ע (האבן עזרא) והמקובל הרמב"ן,

¹⁰ 'אזכרה- לנשמת הראי"ה קוק', מחלקה ה', עמ' תנג', הר' יהודה לייב פישמן-מימון, מוסד הרב קוק, התרצ"ז.

שניהם כאחד מגלים לנו פה דבר נעלה ונשגב מקדושת הארץ ומעלתה, והוא שאעפ"י שלשורת הדין כל מצוה שהיא חובת הגוף ולא חובת קרקע נוהגת בחו"ל כבארץ כמו ששנינו בפ"ק דקידושין (דף ל"ו), מ"מ זהו רק עפ"י הדין שאנו חייבים לשומרם בכל מקום, אבל בכל זאת עיקרה של כל התורה כולה אינו אלא בארץ הנבחרת לישראל עמו, למען ישמרו חקיו ומצוותיו ינצורו, ולכן עונש העובר עליהם חלילה בארץ הקודש גדול הרבה יותר מאד כפול ומכופל נגד העוברים עליהם בחו"ל, ולכן גם העריות אע"פ שהם חובת הגוף עיקר מצותם בארץ ועונשם גדול בארץ מבחו"ל, ולכן העריות אף שהעיד עליהם הכתוב שהם מעשה ארץ מצרים וארץ כנען, לא קאה (כאן ישנה טעות של המעתיק וחסרה המלה "אלא" עיין ברמב"ן ויקרא י"ח פס' כ"ה - יואל אלחנן) (אלא) את יושבי ארץ כנען בגלל יתרון מעלתה וקדושתה, ולא ארץ מצרים שאין לה יתרון על שאר הארצות, וכן אף עבודה זרה החמורה שכן פשט ידו בעיקר ונוהגת ודאי בכל זמן ומקום, מכל מקום אין עונשה שוה להעוברים עליה בארץ כמו להעוברים בחו"ל, מפני שבא"י עונשה חמור הרבה מאד ולכן נענשו עליה הכותים שהושיבם מלך אשור, מיד בבואם, ככתוב: (מלכים ב' י"ז) "ולא ידעו משפט אלקי הארץ" (וכאן מעיר הרב עליאשברג הערה בשולי הגליון וז"ל): "ומכאן אתה למד אזהרה כפולה, לבלי להרבות ישוב א"י מעבריינים מחללי שבת וכד' חלילה ומוטב שישארו בחו"ל ולא יטמאו אדמת ה', מפני שאף שכל הארץ ומלואה לה' הוא, וחובות הגוף נוהגות בכל מקום, מ"מ משונה קדושת א"י מכל הארצות, וכמאמר הכתוב (תהלים כ"ד) לה' הארץ ומלואה וכו' מי יעלה בהר ה' וכו' נקי כפים ובר לבב וגו', ורז"ל אעפ"י שכל הארץ לה' אבל בהר ה' ומקום קדשו צריך נקיות וטהרה באופן יותר נעלה, ולא כל הרוצה לעלות עולה אלא הראויים לה". ע"כ.

כך דבר מי שהראי"ה קוק (שהוא מורה דרכם של יוני שטבון ורבותיו) רואה את כל מחשבותיו בענין א"י כתְּרוּמֵיִת (היינו מעט מן המעט) מדעותיו ומחשבותיו.

ובלשון דומה כתב הגאון רבי אברהם דאנציג בעל ה'חיי אדם' בספרו 'שערי צדק' וז"ל: "ואמנם לא כל הרוצה ליטול השם לעלות יעלה ואע"ג דבמתניתין איתא הכל מעלין לא"י היינו דוקא מי שיש בידו לקדש את עצמו שם ולהטהר ולעבוד ד' תמיד בכל לבו והוא נקי כפים ובר לבב כדכתיב מי יעלה בהר ד' ומי יקום במקום קדשו נקי כפים ובר לבב ור"ל נקי כפים בין אדם לחבירו לאחר שיתקן כל מה שחטא בין אדם לחבירו לא מבעי בדברים הנוגעים בממון שלא יועיל לו אפילו הביא כל אילי נביות וכל הסיגופים ותעניתים וכל המצות לא יועיל לו עד שיחזיר את הגזלה או את התשומת יד אלא אפילו אם חטא לחבירו בדברים צריך לפייסו עד שיתרצה וזה כולל כל המצות שבין אדם לחבירו ואח"כ בר לבב והוא כולל כל הדינים שבין אדם למקום ולי"כ בכלבו סי' קכ"ז בשם מהר"ם, וכ"כ השל"ה בשם החרדים, שמי שאינו מתקדש ומטהר שם מוטב שלא יעלה".

כך גם היתה דעתו של הגרצ"ה קלישר שהיה גם הוא מהרבנים הכולטים של 'חבת ציון', וכשהגה את רעיון 'שוב א"י בתקופתו ע"י הקמת מושבות בא"י (בספרו 'דרישת ציון') פנה אליו אחד מגדולי התורה בדורו הג"ר עזריאל הילדסהיימר ושאל אותו כיצד אינו חושש כי ע"י עליה המונית של יהודים יעלו גם כאלה שיחללו את השבת בארה"ק ולא ישמרו המצוות התלויות בארץ. תשובתו של הגרצ"ה קלישר שיש בה ללמד כיצד התיחסו רבני חבת ציון והגרצ"ה קלישר בראשם ל'שוב א"י שלא על פי תורה"ק היתה כדלהלן, וז"ל:

"תהמה רוחו הטהורה לחוש על חילול שבת באה"ק אשר יהיה ח"ו חילול השבת עצום מאד, האמת אתו שאם יש לחוש לזה **תתרועע ותשבר חומת בנין מצוה רבה הלזו**, אכן לדעתי בטח אמרה נפשי כי לא כן יהיה, הלא כאשר נזכה לגמור הדבר ודאי **נעמיד שומרים ושוטרים** כאשר עשה נחמיה ע"ה לבל יבוא ח"ו שום חילול שבת מהפועלים ועובדי אדמת קודש, רק כולם יוכרחו לבא מליל שבת עד מוצאי שבת קודש לעיירות הסמוכות להתפלל שם ולשמוע בלימודים, ואם יזכני ה' יתברך בזה אסע גם אני בלי נדר לשם, לשום עינא פקיחא עם סיועת הב"ד הגדול דאה"ק לשמור את השבת והמצוות התלויות בארץ כהלכתן, **ומי שיעבור על אלה ח"ו, יגורש מנחלתו ועבודתו, ויהיה מוחרם ומנודה...** כי עוד המשרה על שכמנו בחרמות ועונשין על מפירי הדת"^א ("מרא דארעא ישראל", מנחם מענדעל גערליץ, חלק ב' עמ' י', ירושלים, התשס"ג).

^א 'מרא דארעא ישראל', מנחם מענדעל גערליץ, חלק ב', עמ' י', ירושלים, התשס"ג. ובשנת תרע"ט הוציא לאור הר' יעקב יוסף דזימיטראוסקי את ספרו של הגרצ"ה קלישר "דרישת ציון" בצירוף המאמר הנלוה אליו "ראשון לציון" (גם הוא מאת הגרצ"ה קלישר) בהם נפרשת משנתו באשר לרעיון חידוש ישוב א"י כצעד לקראת הגאולה השלמה בב"א. כבר בהקדמתו כותב המו"ל מפורשות לגבי דברי הגרצ"ה קלישר וז"ל: "אמנם ממאמרו ראשון לציון ומפעולתו לישוב הארץ נוכל הרבה ללמוד כי **היסוד העיקרי של הישוב הוא שיהי' על פי דרך התורה והמצוה** וראה בסוף הספר התקנות שהתקין לכל אלה שיתאחזו בארץ **ובלי שמירת הדת אין להישוב הארצי ישראלי שום ערך**" (ועיי"ש שהביא מדברי רבותינו בענין זה וכתב ש"זה הדבר אינו צריך לפני ולפנים"). דבריו של הגרצ"ה קלישר רואים באופן ברור ומפורש כי לא דַּבֵּר כלל בתכניתו על ישוב א"י על ידי פורקי עול, מומרים או כופרים כי אם כמו שכותב מפורשות "לכונן עליית **ישראל** לארץ". (ראשון לציון י"ט ע"ב ס"ק טו').

בנו של הגרצ"ה קלישר (ר' וולף קלישר) יסד תכנית להקמת מושבה בא"י. באוסף תקנות המושבה, כתב בין השאר ש"מוכרחים יהיו לסדר בית הסוהר שבו יוכלאו חברי המושבה שיעברו על תורת משה ועל אוסף התקנות הזה."²¹

כך גם היתה דעתם של הגאונים הנצי"ב מוולאדין והגר"ש מוהליבר. (שהציונות הדתית מחשיבה כפטרונה הרוחני הראשון) בחורף תרמ"ח, קבוצת סטודנטים מאנשי הביל"ויים שהתיישבה בגדרה, גרמה לפולמוס עז, לאחר שנודע כי הללו פורקי עול ופורצי גדר, המחללים כל קודש.

במכתב שכתב רבינו הנצי"ב לד"ר פינסקר (מיום כ"ח כסלו תרמ"ח) הוא דוחה הצעות פשרה שונות בענין בני גדרה (כמו ההצעה למנות פיקוח רוחני במקום וכדו'). הנצי"ב מעדיף להציע הצעה אחרת לגמרי: לשלם כסף לאותם ביל"ויים כדי שיחזרו לחו"ל, וליישב במקומם יהודים שומרי מצוות! וכך הוא כותב: "טוב יותר לפזר כמה אלפים פראנק וליתן להם לשוב לחוץ לארץ, ולהושיב בגדרה אנשים כשרים מיושבי ירושלים החפצים בעבודת הארץ באמת, ונטיב בזה גם ליושבי ירושלים הנאנקים בהוסר לחם בעיר ה' שמה, והיינו ברוכים בפי שומרים תורה בגלילות אלו, ורבה הטובה בזה כאשר יתפרסם, כי עשינו מעשה רב הנודע לעבודת ה' אלוקי הארץ".

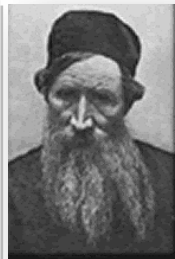
להצעה זו הצטרף הרב מוהליבר במכתבו לד"ר פינסקר (מיום ז' טבת תרמ"ח). בראשית דבריו הוא מגיב על דברי פינסקר, כי יש לוותר למען השלום והאחדות. "תשובתו בדבר בני גדרה אינה מספקת, כי הן אמת כי האחדות היא דבר היותר גדול בכל עם ועם, ובפרט לעם בזוז ושסוי כעמנו. אבל אם לא נתאמץ בכל יכולתנו לראות שהאנשים אשר עלו שמה יהיו שומרי תורה ומצוות, ידע כבודו הרם, כי לא יתאחדו שם עם אחינו אשר הם תושביה מכבר. ואם כן אין אנו מסייעים לעשות אחדות ושלום, אבל אנו מרבים פירוד ומחלוקת. ועל כבודו הרם החובה ליתן חכמה ודעת בלב אוהביו, כי אם חלילה הבאים שם יפרו את התורה והמצוה, אזי יהרסו את הישוב עד היסוד ויגרמו רעות גדולות ועצומות לכלל אחינו.

כי היחשוב כבודו הרם, כי ארץ הקדושה היא כארץ אשכנז או צרפת או אף כארץ רוסיה, אשר תוכל לקלוט אל תוכה כשומר תורה כמפר תורה?"

²¹ שם עמ' כ'.

מסקנתו של הרב מוהליבר היא: "על כן עלינו לעשות כל מה שאפשר להשיב את בני גדרה לדרך התורה והמצוה, ואם לא יאבו לשמוע לקול הורים, אזי אין אופן אחר כי אם שילכו למדינות שבחו"ל ויעשו מה שליבם חפץ!"²¹

הגר"ש מוהליבר זצ"ל:
 "ואם לא יאבו לשמוע
 לקול הורים, אזי אין אופן
 אחר כי אם שילכו למדינות
 שבחו"ל ויעשו מה שליבם
 חפץ"

העולה מכל האמור לעיל באופן ברור וחד משמעי:

א. עוד לפני כניסת עם ישראל לארץ ישראל מזהירה התורה מפני כל חיקוי של התנהגות הגויים בארץ ישראל, הן מצד מעשיהם והן מצד חקותיהם, ומחייבת שההתנהגות בא"י תהא עפ"י התורה"ק על כל כלליה ופרטיה, אזהרה שהתעלמות ממנה תביא להקאת ארה"ק את יושביה מתוכה. (פרשת אחרי מות בסופה ורש"י שם)
 ב. נתינת ארץ ישראל לעם ישראל היא בבחינת ברכה רק אם ישמרו את התורה ויקיימו מצוותיה, ואם חלילה יפנו אליה עורף, תהא מתנת הארץ לקללה, ותגרום לאיבוד עם ישראל ממנה ח"ו ע"י האומות בנקמה גדולה מחמת קנאתם. (אור החיים, ריש פר' ראה).

ג. כמו שחל איסור על עכו"ם לדור בא"י כך גם חל איסור על מומרים (העוברים בקביעות על חוקי התורה) וכל שכן על כופרים או מסיתים ומדיחים לדור בא"י, וכל רגע שדרים בא"י עוברים על לאו דאורייתא ד"לא ישובו בארצך". (ספר יראים, שו"ת אבני נזר יו"ד סי' קכז).

ד. גם המפורסמים שברבני חבת ציון כמו הגרצ"ה קלישר, הגר"מ עליאשברג, הגר"ש מוהליבר זצ"ל ואחרים שעוררו להתישבות של יהודים בא"י, הדגישו שללא שמירת תורה ומצוות עדיף להשאר בחו"ל ולא לעלות לארץ ישראל, וכן מי שעלה ולא מתנהג בדרך התורה מוטב שיחזור לחו"ל, וכל התעוררותם היתה רק למען התישבות של שומרי תורה ומצוות בארה"ק.

²¹ המכתבים מתוך "כתבים לתולדות חיבת ציון" של דרויאנוב, חלק ב', עמודים 377/425, פורסם ב"יתד השבוע" ח' בכסלו תשנ"ב, 15.11.91, ראה גם 'הרב יצחק צבי ריבלין' להר' בנימין ריבלין עמ' 25, ירושלים, התשכ"א).

ה. אין צביעות, שקר וזיוף גדולים מאשר שמומרים או כופרים באמיתות תוה"ק ובמחויבותם להתנהג על פיה בכל ארחות חייהם, מערערים מחד גיסא על זכותם של הערביים על שטחי ארץ ישראל, ומכריזים מאידך גיסא על "זכותם" של כופרים בתוה"ק על א"י ושייכותה אליהם. וכן, אין צביעות שקר וזיוף גדולים מאשר אנשים שומרי תורה ומצוות המצדדים מחד גיסא מקורות הלכתיים לשלילת זכותם של הערבים או גויים אחרים על ארה"ק ומתעלמים לגמרי מאידך גיסא מההשלכות הזהות לגמרי של אותם המקורות כלפי חבריהם המומרים והכופרים מישראל.

"תהמה רוחו הטהורה לחוש על חילול שבת באה"ק אשר יהיה ח"ו חילול השבת עצום מאוד, האמת אתו שאם יש לחוש לזה תתרועע ותשבר חומת בנין מצוה רבה הלזו, אכן לדעתי בטח אמרה נפשי כי לא כן יהיה, הלא כאשר נזכה לגמור הדבר ודאי נעמיד שומרים ושוטרים (כאשר עשה נחמיה ע"ה) לכל יבוא ח"ו שום חילול שבת מהפועלים ועובדי אדמת קודש, רק כולם יוכרחו לבא מליל שבת עד מוצאי שבת קודש לעיירות הסמוכות להתפלל שם ולשמוע בלמודים, ואם יזכיני הש"י בזה אסע גם אני בלי נדר לשם. לשום עינא פקחא עם סיועת הב"ד הגדול דאה"ק לשמור את השבת והמצות התלויות בארץ כהלכתן, ומי שיעבור על אלה ח"ו, יגורש מנחלתו ועבודתו, ויהיה מוחרם ומנודה... כי עוד המשרה על שמינו בחרמות ועונשין על מפירי הדת: 24.

יהודי מגרש יהודי- מכתבו של הגרצ"ה קלישר בו כתב מפורשות כי מי שלא ישמור תורה ומצוות בארה"ק יגורש מנחלתו ועבודתו ויהיה מוחרם ומנודה

לכן, כל טענה מצד כופרים ומומרים (בין אם הם מה"ימין' ובין אם הם מה'שמאלי') על בעלות כלשהי ולו על ד' אמות של אדמה בארץ ישראל, בה בשעה שהם כופרים בתוכן התוה"ק שרק מכחה קיים בכלל עם ישראל וקיימת זיקה כלשהי בינו לארה"ק, הינה בבחינת תרתי דסתרי, וכמו שכותב מרן ה'פחד יצחק' (הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל) וז"ל:

מדרכי צבור: אבל באפיקורוס נכרי שאין לנו עסק בו אלא מצד גוף הכפירה, דלא שייך ביה תורת צבור, ולענין גוף הכפירה לא שייך כלל דיהא פקר טפי.

ד. והנה ההתבוננות במהותה של גלות יון מעמידה אותנו בפני חידוש גדול בתפיסת ענינה. מצינו לחז"ל שאמרו כי כברית בין הבתרים נכללו כל השעבודים וכל הגלויות של ארבע מלכויות. והלא רק בג' מלכויות היו ישראל פזורים בארצות הגוים, פזורים בבבל פרס ואדום, אבל בכל משך הגזירות והצרות של יון לא מצינו שום רמז לגירוש ישראל מארצם. ואם כן כיצד נפרנס מקרא מפורש כברית בין הבתרים, שנאמר בה תנאי בכל הגלויות של כל המלכויות שהגלויות מתקיימות, בארץ לא להם". וכיצד יתכן למצוא מקום לצרת יון בגזירת ברית בין הבתרים?

אלא שענין זה עומד הוא על היסוד האיתן שמומרים לא קבלו חלק בארץ. ארץ ישראל רק לצבור ניתנה, ומכיון שפריקת עול הוי פרישה מדרכי צבור, בודאי שהיא מפקיעה את בעליה ממתנת הארץ. חלק בארץ ישראל, למי שמפקיע עצמו מכלל ישראל, הרי זה משפט הסותר את עצמו. וזה הוא החידוש הנורא במהותה של גלות יון. כי על ידי הגזירות של השכחת התורה והעברת המצות, ולחץ חכמתה ודעותיה של יון על דעת תורה, בידה של יון ליצור מצב של "ארץ לא להם" בתוך ארץ ישראל עצמה. כי יון היא המלכות השואפת ליצור מצב של מומרות בישראל, ועל כן שלמונה סחדש פנים של פיזור וגלות גם בתוך הגבולין של הארץ עצמה. וחידוש אופיה של גלות זו המיוחד ליון, הרי הוא מעמיק את גלות יון לעמת הגלויות הקודמות ביחס של "איך-ערוך". עומק תהום מפריד בין מדת הנכריות של בן הבאה מפאת שגלה מבית אביו למרחקים; ובין הנכריות של בן המסתובב בחצרות אביו, ומכל מקום הכל זר אצלו, מפני ששכח שמו ושם אביו. במדתה של תהום זו נערכת היא ההבחנה בין מהותה של גלות יון למהותן של הגלויות הקודמות. וזה הוא שאמר ירמיה בנבואתו, "נמר שקד על עריהם". ופירשו בו חכמים נמר היינו יון. כלומר, כלפי מה שאמר על הגלויות הקודמות, "זאב ערבות", אריה מיער" הרי הוא חוזר ואומר דיון שוקד על עריהם. וזהו החידוש של גלות יון, שאין בה בגלות זו גירושו של ישראל לתוך היער ולתוך הערבה של מדבר העמים, אלא שיוצר הוא פנים של גלות גם בתוך עריהם של ישראל עצמם.

מרן הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל:

"ארץ ישראל רק לציבור ניתנה, ומכיון שפריקת עול הוי פרישה מדרכי ציבור, בודאי שהיא מפקיעה את בעליה ממתנת הארץ. חלק בארץ ישראל, למי שמפקיע עצמו מכלל ישראל, הרי זה משפט הסותר את עצמו". (פחד יצחק, הנוכה, מאמר י"ג, אות ד')

כבוש צבאי של ארץ ישראל ומאבק בגויים הנמצאים בה ובסביבתה.

לכאורה, נראה לאור האמור לעיל ובתוה"ק, שעל הנאמנים לתוה"ק לדור בא"י וכן לכבשה מיד הגויים, לשלוט בה ולהתנחל בכל מרחביה, ורק המומרים והכופרים בתורה הם האסורים ליטול חלק בכל פעולות הכיבוש וההתיישבות מחמת מומרותם או כפירתם המפקיעה מהם זכות כלשהי להמצא בארה"ק וכל שכן לטעון לבעלות עליה. הבה ונראה מה דעת התורה בנידון זה.

במעמדו של עם ישראל בכלל ובא"י בפרט, ישנם שני מצבים המגדירים את מעמדו ומשליכים מבחינה מעשית על התנהגותו, הן בכל הקשור לחובת הכיבוש של א"י וההתנחלות בה, והן בכל הקשור ליחס ליושבי הארץ שאינם מעם ישראל ונמצאים בארץ ישראל.

המצב הראשון - מצב שידו של עם ישראל תקיפה - שפירושו, שמירת התורה במרחב הציבורי והאישי חזקה ויציבה, שתי מערכות השלטון - הסנהדרין והמלכות הכפופה לתוה"ק ולסנהדרין פְּעִילוֹת, והמלכות חזקה באופן שיכולה למלא את כל החובות הציבוריים הנדרשים מעם ישראל עפ"י תורתנו הקדושה, מבלי שאומה כלשהי תוכל לעכבה מכך. תקיפות זו באה לידי ביטוי בראש ובראשונה ביכולת להשמיד ולאבד עבודה זרה ועובדיה ללא כל חשש מפני תגובתם.

המצב השני - מצב שידם של עכו"ם תקיפה על עצמן ו/או על ישראל באופן שאין אפשרות לייסד מלכות עצמאית בעלת תוקף ליישם את חוקי התורה כלפי הגויים, ובראש ובראשונה למנוע מהם פלחן לעבודה זרה, או העדר אפשרות להקמת מלכות עצמאית מחמת סיבות הלכתיות אחרות כפי שיבואר להלן. מצבנו כיום שהוא לכל המאוחר¹⁷ המשך ישיר של מצבנו מאז חרבן בית המקדש השני הוא המצב השני המתואר לעיל. כאלפיים שנים נמצא עם ישראל בגלות קשה ללא מקדש, ללא סנהדרין, וללא מלכות כשהקץ של גלות זו סתום ולא נודע מתי יגיע ומתי ניגאל גאולת עולם.

למצב זה יש מספר השלכות הלכתיות הנוגעות להימצאותנו בארץ ישראל:

א. בהעדר סנהדרין לא ניתן כלל למנות מלך על ישראל מאחר ומינוי מלך מותנה (גם בזמן שיש נביא וכל שכן כשאינן נביא) בהימצאות של סנהדרין של ע"א דינים (וכן

¹⁷ למעשה מצב זה אפיין באופן מלא או חלקי גם את רוב תקופת מלכות ישראל בבית שני טרם החורבן אך אכמ"ל ואינו שייך לנידון דידן.

בהסכמת העם למינויו). בלא סנהדרין, לא ניתן להקים מלכות, ובהעדר מלכות, לא ניתן כלל לקיים מצות כבוש ארץ ישראל, כי הסמכות הבלעדית להוצאת עם ישראל למלחמה (בין מלחמת רשות ובין מלחמת חובה או מצוה) היא בידי מלך ישראל, ובהעדר מלכות, (והמלכות הבאה שתהא לנו היא מלכותו של מלך המשיח) לא ניתן להוציא עם ישראל כלל למלחמה או להלחם ולכבוש את ארץ ישראל. וכמו שכותב במפורש הרמב"ם בספר המצוות בהקדמתו בשרש הארבעה עשר (בסופו) וז"ל:

24 ס פ ר שרש ארבעה עשר המצוות

על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם ואמר בחזרת המלך והממשלה ביום ההוא אקים את סוכת דויד הנופלת ונדרתי את פריציהן והריסתיו אקים ובניתיה כימי עולם וידוע שהמלחמה וכבוש הארצות לא יהיו אלא במלך ובעצת סנהדרין גדולה וכהן גדול כמה שאמר ולפני אלעזר הכהן יעמוד ולפרסום הענינים האלו כלם אצל רוב האנשים כל מצות עשה או לא תעשה שתהיה תלויה בקרבנות או בעבודות או במיתת בית דין או בסנהדרין או בנביא ומלך *או מלחמת מצוה* או מלחמת הרשות לא אצטרך שאומר בה וזאת אין אנו חייבים בה אלא בפני הבית אחר שזה מבוואר מזה שזכרנו ומה שאפשר שיופסק בו¹ אעורר עליו בעזרה ועתה אתחיל לזכר מצוה ומצוה בעזרת שדי .
מצוה

עשה או לא תעשה אומר וזה אינו חובה אלא בארץ ישראל או בפני הבית וידוע גם כן *שהקרבנות כלם אינן קרבין אלא במקדש ושהעבודה אינה מותרת חוץ מן העזרה וכן דיני נפשות אין דינן בהם אלא בזמן שבית המקדש קיים ולשון ה"המכילתא מנין שאין ממית אלא בפני הבית תלמוד לומר מעם מובחי תקחנן וזאת הא אם יש לך בית אתה ממית אם אין לך בית אתה ממית ושם נאמר גם כן מנין ש... סנהדרין סמוכה למזבח שנאמר מעם מובחי וידוע גם כן שהנבואה והמלכות כבר נסתלקו ממנו עד שנסור מן העונות שאנחנו מחויקים בהם וכפר לנו וירחמנו כמו שיעדנו ויחזירם לנו כמו שאמר בחזרת הנבואה והיה אחרי כן אשפוך את רוחי

ספר המצוות

לרבנו משה ברבי מיימון ז"ל

על פי תרגומו האמתי של רבי משה אבן תבון שנמצא בבני כמינכן סי' 218

ויא ליחי נפסם הישיבה

מתוך ומעקב סגל החבריים והשיעיים והחפשות והחזרות שבאו בו בפרוסים

בתוספת דעות מאירות את הדפס

על פי תוספת העריב ועל פי תרגומו של רבי שלמה אבן איוב

ועוד הערות ותקנים וקצת תורשים

המבוסס בשם

תוצאות חיים

סגל

חיים העליר

מתאן והדירק רבי ישראל פינסקר ז"ל.

פיעטרקוב

ביום מ"ה ט"ו כ"ב צער ערבובים י"י

שנת תרע"ד לפ"ק

СЕФЕРЪ ГАМЦВОТЪ

ПЕТРОВЪ

Въ Типографіи М. Цедербаума

1914 г.

וב'בית יוסף' [על טור אור"ח] כתב בהדיא בסי' רמט' (בבארו מה שכתב הטור בריש הסימן שמלחמת מצוה מתחילין אפילו בשבת) וז"ל: "והאינדא שאין ישראל הולכין להלחם ולצור על עיירות לא היה צריך רבינו לכתוב דין זה, אלא דמשום דמיתני בגמרא בהדי אין משלחין אגרות ואין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם השבת כתבה". וגם הב"ח שם ביאר דישראל לבדם האינדא לא הולכים להלחם ולא הביא הטור דין זה אלא למקרה שישראלים מתי מספר נמצאים בין אנשי המלחמה (הנכרים) שהולכים על העיירות.

בית יוסף

אורח חיים רמט הלכות שבת

בית חדש

לד

רמב"ם פרטיו רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן (ב,ב) אם מותר לארס אשה בערב שבת:

אין צריך במלחמות הרשות וכו'. כרייתא צפק קמא דשנת (יע). אין צריך על עיירות של גוים פחות משלשה ימים קודם השבת ומתני

רמב"ם א אין צריך במלחמות הרשות וכו'. כרייתא פקק קמא דשנת (דף י"ע). וגם כאן פירשו הר"ף והרמב"ם

והרא"ש כדי שמתיישב דעת אנשי המלחמה עליהן ג' ימים ולא יהיו מזהלים וטורדים בשבת ויקיימו לעונג שנת כחליה ונשמייה ולהר"ה

סימן רמט

פרטיו רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

איטור לצור על העיירות קודם השבת והיתרו: [א] איטור לילך בערב שבת יותר משלש פרסאות: [ב] איטור לקבוע סעודה בערב שבת ו[בשבת] כשעת בית המדרש: [ג] טוב להתענות ערב שבת ואם משלים התענית:

אין צריך במלחמות הרשות על עיירות של גוים (א) **אלא אם כן התחילו שלשה ימים קודם השבת** (ב) **ואם התחילו אין מפסיקין אבל מלחמות מצוה מתחילין אפילו בשבת.** [א] **אין הולכין בערב שבת יותר מג' פרסאות כדי שיגיע למלחן**

הר"ף (י:ו) והרא"ש (סי' לה) דטעמא משום דלא מתהני להו מיכלא ומשמחא תוך ג' ימים הראשונים משום טרדא ופחדא דליצא ולצטר מתחא יומי פרמ פחדיהו ומקיימי ליה לעונג שנת וכן כמז הרמב"ם צפ"ל (ה"א): **ומ"ש ואם התחילו אין מפסיקין.** גם זה שם וכמתו הרמב"ם צפ"ב מהלכות שנת (ה"א): **ומ"ש אב"ד מלחמות מצוה מתחילין אפילו בשבת.** נלמד ממה שנבאר בסיומן שקודם זה דאע"ג דאין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם השבת משום שישול עונג שבת לדבר מצוה מותר ומפוח הוא צירושלמי סוף פקק קמא דשנת (ה"ח) אין מקיפין על עיר של פחות משלשה ימים קודם השבת הדא דחימא במלחמת הרשות אצט"ל לחמת חונה אפילו בשבת שכן מצינו שלא נכבשה יריחו [א] אלא בשבת והאינדא שאין ישראל הולכין להלחם ולצור על עיירות לא היה צריך רבינו לכתוב דין זה אלא דמשום דמיתני בגמרא צדי אין משלחין אגרות ואין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם השבת כתבה ה[ח]:

[א] אין הולכין בערב שבת יותר מג' פרסאות וכו'. צריש פרק ג' ערצה (טובה מד): אמר אינו משום רבי אלעזר צ"ר

אצל צריעי אסור. ואפשר דאף להר"ף והרמב"ם והרא"ש איכא למימר דנפקא מינה למפרש צמדצרות דכל שלשה ימים הראשונים לא תתייבב מן עליהם ולא מקיימי למצות עונג שבת בן ולדצריהם לא צעין שלשה גמורים וצריעי נמי מותר כדפירשתי לעיל (שם) גבי ספינה: **עוד יש לפרש דאף על גב דאין ישראל הולכים האינדא להלחם על העיירות היינו ישראל לבדם אצל שכיח ישראלים מתי מספר מנאזים בין אנשי המלחמה שהולכים על העיירות וגם אלו הם צכלל זה דאין צריך וכן וכן למלחמת מצוה כגון שנשבו גוים וישראלים מותר לילך עליהם עם הגוים אפילו בשבת דמלחמת מצוה היא להציל אחיהם:**

וכן פסקו להדיא ה'נודע ביהודה' (במהדו"ת אבה"ע סי' קט"ו) ובשו"ת חת"ם סופר (חאה"ע סי' קנה) דאינו נוהג כלל בזמן הזה דיני מלחמה וז"ל:

מהרורא תנינא

אבן העזר שאלה קבט

נודע ביהודה

יטל למכור... וכן הוא ברמב"ם סי' מ"א מבי' כבוד... וכן הוא ברמב"ם סי' מ"א מבי' כבוד... וכן הוא ברמב"ם סי' מ"א מבי' כבוד...

מ"ס פ"ט מהלכות... ומה שכתבתי... ומה שכתבתי... ומה שכתבתי...

והנהגה אין מעשר בהמה נוהג אלא קודם חרצן הבית אבל לאחר חורצן גזרו שלא לעשר כמפורש בצבורות כ"ג ע"א ועיין במ"ס שבת כ"ד ע"ג פסוק ד"ה הוה מעשר וכו' ולא משכחת מעשר בהמה לאחר חרצן הבית כ"ח בעצרתין שעבר על דברי חכמים ועישר וזה לא פליגי דהיינו לא משכחת לה אלא בשעת מלחמה והרי למלחמה הרשות אין מוליחין אלא ע"פ צ"ד של שבועים ואחד כמפורש במשנה ריש סנהדרין וכבר נחבטל צ"ד של ע"א בימי התנאים ועוד שנאמר החורצן אין לנו מלך ולא חלוני לבה שיהיה שייך כיבוד מלחמה להחיר יפ"ת ועוד אולי בלח"ה להרמב"ם אין מלקות במוכר יפ"ת שלהרמב"ם גם לאו שקדמו עשה אין לוקין עליו והרי זה כתיב ושלחתי לנפשה ומכר לא תמכרנה י"ש הזה מקום לפלפל ואין להאריך כאלו שבלח"ה אינו נוהג לאחר שגלינו וכמו שכתבתי. ויש עוד

ואינו וכן הוא בברייתא הרי"ף... ומה שכתבתי... ומה שכתבתי... ומה שכתבתי...

ואינו וכן הוא בברייתא הרי"ף... ומה שכתבתי... ומה שכתבתי... ומה שכתבתי...

חתי"ם

שו"ת חאה"ע סימן קנה

סופר

שצג

דלא יעבור אזהרה על האיש, והש"ס דיליף למעט אנשים אחרים מעליו דרשא הפשוטה נקט, והעיקור דמלא יעבור גופיה נמי ממעט האיש הזה לא יעבור על [כל] דבר הצבא, [ו] כיון דלא יעבור קאי אהאיש נמי נוכל למעט אנשים אחרים אלו דבריו:

והנה לפ"ז עכ"פ נמעט נמי מעליו דקאי אהצבא נימא עליו דדברי צבא לא יעבור אבל לסחורה יעבור, וכן נימא נמי להרא"ם דיעבור דקאי אהצבא שלא יעבור עליו דהאיש, נימא דברי הצבא לא יעבור על האיש אבל מילי אחרניתא יעברו עליו ומותר לצאת לסחורה. נמצא בין למר ובין למר ממעטינן אנשים החותרים מעורכי מלחמה דעובר עליהם כל שארי דברי הצבא, וממעטינן נמי כל שארי ענינים שאינם מהצבא כגון יציאה לסחורה שמותר אפי' לחתן בתוך שנתו:

י"ל דלעולם עובר על ב' הלאוין, דאפי' המספיק מים יקרא יוצא צבא כיון שעוסק בצרכי יוצא צבא, אבל אי נימא דגם היוצא לסחורה עובר בלאו זה, א"כ ע"כ א"א לחייבו משום לא יצא צבא אלא משום לא יעבור, ותיהדר קושית הרמב"ן לדוכתיה. אע"כ נ"ל ברור דלא לאו ולא עשה אמרו הרמב"ם, אלא מסברא כיון דהזהירה תורה שלא להכביר עולו בשום ענין מלחמה משום שיהיה נקי לביתו לשמות עם אשתו, א"כ ש"מ שמצוה לשמח עמה ושלא לצאת לסחורה:

וי"ל עוד דזה תליא בפלוגתא דרבי יהודה ור"ש לפי המבואר בסנהדרין כ"א ע"א גבי לא ירבה לו נשים ע"ש, וה"ג דכוותיה לר"ש דדריש טעמא דקרא, א"כ הכא דמפרש טעמא ושמח אשתו ע"כ אתא להוסיף איסור סחורה כל דבר המונעו משמחת עשותו ולרבי יהודה דלא דריש דילמא

סור;
ורים
דה,
סקס

וכן משמע מלשון רמב"ם פ"ז ממלכים [היא"א],
וכן מבואר להדיא בסמ"ג עשין קכ"א ולאויין
ר"ל דאינו אסור אלא בעניני מלחמה ושמירת העיר,
ובסמ"ק דלא מנה רק מצות הנוהגין לא הביא כלל
הך עשה דנקי יהיה ולא הלאוין דלא יצא ולא יעבור,
והיינו מפני שאינם נוהגים אלא בשעה שיש מלכות
לישראל ונלחמים עם אויביהם ולא בזמן הזה כלל:

תני
מ"ע
זעם
שוב
וצא
ז זו
מ"ג
מוד

בית זכרם אחר, איכ"ג גם בלבוש בגד חשוש נימא הכי, דכתיב [שמות כ' י"ד] ולא תחמוד כל אשר לרעך. וראיתי בטעמי מצות של ר' מנחם הבבלי ז"ל טעם אחר הגון שבשנה ראשונה דעתו שקועה באהבת אשתו, ולבו כל עמו לעשות לצבא, ומפני כן הנושא אשה על אשתו ג"כ נקי יהיה לביתו, פי' ויעשה בלא לב ויקלקל יותר מאשר יתקן, וטעם זה שייך נמי בבית זכרם, ולפ"ז מותר לעשות לסחורה של עצמו. ואפשר החנוך מודה לטעם זה, וס"ל בבית זכרם ליכא אלא טעמו של ר' מנחם ז"ל ובאמת מותר לצאת לסחורה, ובאשה איכא נמי טעם נוסף שלא יהרהר באחרת משו"ה אסור אפי' לסחורה. ויותר היה ראוי לומר הטעם מפני האשה שתקבע דעתו[ה] באישה ולא תהרהר באחר. אבל לא ידעתי

אז א"א יצא אלא יעבור לא מעט זה ימנה בשתי מצות, והשיג הרמב"ן דנהי דהיוצא צבא עובר בשני הלאוין, מ"מ כיון שהמספיק מים וכדומה אינו עובר בלא יצא אלא בלא יעבור לחוד ה"ל למנותו ב' מצות. ובעל מגילת אסתר כתב דבאמת ס"ל לרמב"ם דכל א' עובר בשני לאוין, וכן הסכים במעין חכמה [פ' כי תצא מל"ת שמ"ט]. ולע"ד [ל]הוסיף עוד נוסף ולומר דרמב"ן לטעמיה דמפרש לא יעבור אגברא ה"ל שפיר ב' לאוין מב' מינים, משא"כ הרמב"ם כפי מ"ש לח"מ פ"ז ממלכים ס"ל כפירוש הרא"ם דלא יעבור אצבא קאי ולא שייך לאו אדברי צבא רק שנמשך על לא יצא דלעיל, לכן ה"ל מצוה אחת, יהיה איך שיהיה צ"ע תינה אי נימא דלא מיירי קרא אלא בדברי צבא שפיר

ובספר 'על הגאולה ועל התמורה' למרן הגה"ק מסאטמאר סיכם דברי רז"ל בזה ודעת התורה הפשוטה בזה ללא כל חולק וכתב רז"ל:

ובעיקר הדבר מבואר בנמ' וברמב"ם והראשונים ז"ל, דאין דין מלחמה נוהגת כלל בזמנה"ז, לא מלחמת מצוה ולא מלחמת רשות, דאין מוציאין למלחמת

על הגאולה ועל התמורה קצו

הרשות אלא עפ"י ב"ד של שבעים וא', וכבר נתבטל ב"ד של ע"א בימי התנאים, ומלחמת מצוה אע"פ שא"צ אלי' רשות ב"ד, אבל אין מוציאין למלחמה זו אלא עפ"י מלך, ולמדה חז"ל במס' סנהדרין (דף ע"ז ע"א) מקרא, וכן בירושלמי (פ"ב סנהדרין ה"ה ע"ש), ומבואר כן מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ה מה' מלכים ה"א ע"י"ש. ופשוט דאין לנו בזמנה"ז דין מלך, דאין מעמידין מלך אלא עפ"י נביא וסנהדרין של ע"א, ורק בהיות ישראל על אדמתן ובישובן כמבואר בנמ' ובדברי הרמב"ם ז"ל - ויותר מזה כתבו התוס' במס' סנהדרין (דף כ"ג ע"ב) דפרשת המלך לא נאמרה רק על המלך שנמלך על כל ישראל ויהודה ומאת המקום, וע"כ לא הי' לאחאב דין מלך לפי שלא מלך על יהודה וגם לא מלך מאת המקום עכ"ל התוס'. ופירשתי כבר בכוננת התוס', דאע"ג דאחאב מלך עפ"י נביא אמת ועפ"י סנהדרין, אלא לפי שעבד ע"ז לא נחשב להיות מלך מאת המקום ולא היה לו דין מלך, וכ"כ הרמב"ם ז"ל (כפ"א מה' מלכים ה"ח) וז"ל נביא שהעמיד מלך וכו', והי' אותו המלך הולך בדרך התורה והמצות וכו', ה"ז מלך וכל מצות המלכות נוהגות בו עכ"ל, מבואר דמתנאי המלך והמלכות שיהי' הולך בדרך התורה והמצות, והועמד עפ"י נביא ועפ"י סנהדרין, ובלא"ה אין לו רשות.

ומבואר מדברי הנוב"י (מהדו"ת האבה"ע שאלה קב"ט) לענין יפת תואר שכתב דלא משכחת לה האי דינא לאתר החורבן, דאין דין זה נוהג אלא בשעת מלחמה, והרי אין מוציאין למלחמת הרשות אלא עפ"י ב"ד של ע"א וכו', וכבר נתבטל ב"ד של ע"א בימי התנאים, ועוד שלאחר החורבן אין לנו מלך ולא חלוצי צבא שיהי' שייך כבוש מלחמה וכו' עכ"ל הנוב"י ז"ל. - וברור שהוסיף הנוב"י ז"ל

במעם השני לאפוקי הגם מלחמת מצוה בכה"ג שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ה מה' מלכים דעזרת ישראל מיד צר שבא עליהם הוי מלחמת מצוה, אף זו אין נוהגת לאחר החורבן כיון שאין לנו מלך, וע"כ הוכיח דלא משכחת לה דין יפ"ת בזמה"ז עיי"ש. וכ"כ הח"ס זל"ה (באה"ע חשר ק"ה) לענין עשה דנקי יהי' לביתו דאינו נוהג אלא במלחמה, ואין דין מלחמה בזמה"ז, ותדע שהרי הסמ"ק שלא מנה רק המצות הנהוגים בזמה"ז השמיט מצוה זו, לפי שאינו נוהג אלא בשעה שיש מלכות לישראל ויש להם רשות להלחם עם אויביהם ולא בזמן הזה עכ"ד הח"ס זל"ה. והחינוך ז"ל בהזכירו כל אלה המצות הנוהגות במלחמה הכפיל ושנה בכל א' וא', שאין נוהגות אלא בזמן שישראל על אדמתן ובישובן, כי אז להם הרשות והיכולת בידם עיי"ש.

על הגאולה ועל התמורה

קצח

וכל הפוסקים הרי"ף והטור והש"ע וגו"כ לא זכרו הק' מלחמת מצוה ללחום בעזרת ישראל מיד צר הבא עליהם שכתב הרמב"ם אלא ודאי דאין נוהגת בזמה"ז ולית דין צריך בושש. וברור דלא הי' רצון הבו"ת ודעת התוה"ק מסכמת למסור הרשות ביד מי שהוא לכופ את ישראל ולהציאם למלחמה, כי אם המלך אשר יבחר בו ד' וגמנה עפ"י נביא ועפ"י סנהדרין והי' הולך בדרך התורה והמצות כמ"ש הרמב"ם ז"ל שכ"ז מתנאי המלך, ולו לבדו נתנה תורה רשות לכופ את ישראל למלחמת מצוה לבוא בעזרת ישראל מיד צר, ומלך כזה הי'ל סייעתא דשמיא והשראת השכינה בכל מעשי ידיו לדון ולהכריע כדת של תורה בענין המלחמה הנוגע לפיקוח נפשות, - ובזמן הבית שיצאו למלחמה עפ"י סנהדרין ועפ"י מלך, היו הסנהדרין והמלך דנין בדבר בכבוד ראש באימה וביראה, אם יש הכרח בדבר להוציא את ישראל למלחמה, והרי אף בעזרת ישראל מיד הצר לא הותרה כ"א לתועלת ההצלה, ויש לדון בדבר אם ההצלה קרובה, או ח"ו הסכנה קרובה לסכן

את ישראל ח"ו למיתה, ועל מי סמכו עכשיו במלחמה זו, ומי ה' המכריע בדבר הנוגע לסכן נפשות ישראל, שאין לנו לא סנהדרין ולא נביא ולא מלך ולא אורים ותומים, וניתנה ההכרעה ביד מופקדים ורשעים האלה, שנפשם ודמם של ישראל הפקר בעיניהם כמים, ועוד היום אחר המלחמה מתגרים באומות להעלות חרון אפם על ישראל, ומפקדים עי"ז נפשות אלפים ורבבות מישראל בארצות שונות, -

ואפי' אם היו צדיקים ה' חטא גדול בידם על שהלכו במלחמה שלא ברשות התורה, כמ"ש לעיל דברי הרמב"ן ז"ל בפלגש בנבעה, שאעפ"י שעשו מלחמה לש"ש להגדיר פרצת עריות, אבל מפני שלא שאלו כהגון באורים ותומים נענשו מאוד, ונחשב להם לחטא נורא, - ומכ"ש באלו שכל מעשיהם לחילול ש"ש ועקירת התורה והדת, והיעלה על הדעת שעשה ר' להם נסים להצליחם במלחמתם שהוא כנגד התורה, - אלא שה' ההצלה בהשגתת הבו"ת שריחם עלינו, אבל לא ה' חלק לרשעים האלו בהצלה כלל, והם עשו הפחד והבהלה ולא ההצלה, ולא עשו שום טובה לכלל ישראל במלחמתם, אדרבה יותר טוב ה' אילו לא עשו כלום, ולא התחילו לא בהתנרות ולא במלחמה וכל הנותן הילול ושבח לרשעים האלה ולצבאם וחיילותם ה"ז מנרף ומחרף.

גם ליציאה למלחמה מדין מצות "לא תעמד על דם רעך" מתייחס מרן הגה"ק מסאטמאר¹⁰ וכותב וז"ל:

ומדין חיוב ההצלה משום לא תעמוד על דם רעך כתב הב"ח (בח"מ סי' תכ"ו), דמדברי רבינו הרמב"ם ז"ל (בפ"א מה' רוצח הי"ג) שכתב ויכול להצילו וכו',

¹⁰ שם בהמשך בקונטרס 'על הגאולה ועל התמורה'.

על הגאולה ועל התמורה

קצמ

משמע דוקא בראין ספק שיכול להצילו או רמיא חיובא עלי, אבל אינו חיוב להכניס עצמו אפי' בספק סכנה להצלת חבירו, וכ"כ הסמ"ע בס"י הנ"ל והגם שאמרו בירושלמי דמחויב אפי' להכניס עצמו בספק סכנה עבור הצלת חבירו, אבל השמיטוהו הפוסקים והרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור לא הביאו הך דירושלמי בפסקיהן, ומטעם זה השמיטו גם המחבר והרמ"א ו"ל עכ"ל הסמ"ע, - ועיין בפתחי תשובה שם מ"ש בשם ס' אגודת איזוב טעם נכון מה דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור לא הביאו הך דירושלמי בפסקיהן, משום דס"ל דתלמודא דירן פליג על הירושלמי בהא, וציין בפ"ת לדברי הרדב"ז (ח"ג סי' תרכ"ז) שכתב בפשיטות דספיקא דידו' עדיף מודאי דחברי, ואפי' יש ספק חשש סכנה להמציל אינו מחויב ברבר דחיי קודמים לחיי חבירו, וכן משמע מדברי הרמב"ם ו"ל (נפ"ב מה' שבת ה"ג) שכתב ומצוה על כל ישראל שיכולין לבוא ולצאת ולעזור לאחיהם שבמצוד ולהצילם וכו' הרי מבואר מאריכות לשונו דדוקא בדליכא ספק שיכולין להציל כמו שהוכיח בב"ח הנ"ל. - מב"ש במלחמה שהסכנה קרובה ח"ו, ואין ההצלה ברורה, ולפעמים מכניס את עצמו ואת חבירו לסכנה, ודאי שאין בזה לא תעמוד על דם רעך, ואין בזה צד ספק אלא שהארכנו בזה להוציא מדעת המינים המצדיקים מעשה הרשעים, כאלו הו' במלחמה הוה חיובא ומצוה עפ"י דעת תוה"ק ודי בזה למכין.

ובשו"ת 'פאת שדך' להגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק,¹⁰ התייחס גם כן להאי נידון אי איכא מלחמת מצוה בזה"ו, (בהתיחסו למלחמת 'ששת הימים') וגם למצב שהוא ודאי סכנה גם להמציל וכתב וז"ל:

¹⁰ חלק ג' סי' נו' עמ' קלט'.

¹¹ מפני הקיצור לא הבאנו את תשובתו במלואה אך כדאי לעיין בה היטב וכן במה שכתב בסופה באשר לתפילה להצלחת החיילים באופן שמלחמתם אינה כדין שהוא דבר המצוי מאד בזמננו וגורם הרבה מבוכה לבני תורה רבים.

פאת

סימן נו

שדך

קלט

ואומרים בשם הגאון ז"ל, דלרש"י מחיית ז"ל, היאך נתפלל, האם נתפלל לנצחון הערביים, עמלק אינה אלא מצוה בעלמא ככל המצוות ואין ח"ו! ולהתפלל שינצחו הרשעים ג"כ אין יכולים

וְלִפְיֵי זֶה בְּנִי"ד נִ"מ טוֹבָא אִם עֲזַרְתָּ יִשְׂרָאֵל מִן הַזֶּה הַבָּא עֲלֵיהֶם נַעֲשִׂיתָ בְּתוֹרַת מַלְחָמָה

או בְּתוֹרַת מַצְוֵה בְּעַלְמָא, דְּכִיּוֹן דְּלַעֲנִי"ד אִין דִּין מַלְחָמָה בְּזֵה"ז וּכְנִ"ל, א"כ אִינוּ חַיִּיב לְהַכְנִס

לְסַכְנָה לְהַצִּיל אֶת חֲצִירוֹ, וּבְסַפֵּק סַכְנָה נַחֲלָקוּ הַפּוֹסְקִים אִם חַיִּיב לְהַכְנִס כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת חֲצִירוֹ,

עִי' סַמ"ע חו"מ (ס' תכ"ו ס"ק ב'). וּבְנִי"ד שְׁהִיתָה סַכְנָה אֶף לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וְא"כ כּוֹלֵם

צְרִיכִין לְהַכְנִס לְסַכְנָה כְּדֵי לְהַצִּיל זֶה אֶת זֶה, מ"מ א"א לְהַכְנִס לְצַבָּא שְׁלֵהֶם, שְׁשׁוֹלְחִים אֶת הַחַיִּילִים

לְמַקּוֹמוֹת סַכְנָה ע"פ אֲוֹמְדָנָא בְּעַלְמָא, וּלְפַעֲמִים שְׁלֵא לְצוֹרֵךְ עֵיקַר הַנִּצְחוֹן כֻּלָּל אֲלֵא לְצוֹרֵךְ עֲנִינִים

פּוֹלִיטִיִּים, וְלַעֲנִי"ד כֻּלָּ הַחַיִּילִים דִּינֵם כְּשַׁבּוּיִים, וְרֵאשֵׁי הַצַּבָּא יֵשׁ לְהֵם דִּין רוֹדֵף מֵהָאִי טַעֲמָא.

לְהַצִּילֵת הַרְשָׁעִים, וְזִכְרֵנִי בְּשַׁנַּת תַּש"ח אַחֲרֵי כֻלָּ, אֲכַל אִילָנוּ הָיוּ לְפָנֵינוּ שְׁנֵי רַשָּׁעִים מֵאֲחֵרֵים

ובספר 'באר הגולה' (לאחד מחכמי ורבני בני הגולה אשר בספרד ושמו פלאי, יצא לאור במגנצא בשנת התרל"ז ע"י הר' יחיאל ברי"ל מו"ל הירחון התורני 'הלבנון') אחרי שהביא סדר היציאה למלחמה ותפקידו של כהן משוח המלחמה וסדר המחנות בזמן יציאה למלחמה כתב בפרק כ"ה וז"ל:

“אבל עכשיו נפלו גיבורי ישראל ונאבדו כלי מלחמתן וכיון שגבר האויב ולא הצליח הכהן המשוח עם שר הצבא במלחמתם היו יודעים ישראל שאין רצון הקב"ה עוד במלחמותיהם וה' סר מעליהם עד זמן המשיח שיבא ועל ענין זה ובשביל גלות ישראל התפלל דוד ואמר הלא אתה אלקים זנחתנו ולא תצא בצבאותינו גומר ומעתה אם יעמדו ישראל ויערכו מלחמה שלא ברצון הקב"ה יפלו בחרב כדכתיב אל תעלו כי אין ה' בקרבכם ולא תגנפו לפני אויביכם. שכשם שהיה הקב"ה לוחם מלחמותיהם כשהיתה במלחמה ברצונו כמו כן יהפוך להם לאויב כשתהיה המלחמה שלא ברצונו כדכתיב ויהפך להם לאויב הוא נלחם בם וכתיב ממרום שלח אש בעצמותי (ספר 'באר הגולה' לאחד מחכמי ורבני בני הגולה אשר בספרד ושמו פלאי, יצא לאור במגנצא בשנת התרל"ז ע"י הר' יחיאל ברי"ל מו"ל הירחון התורני 'הלכנון')

באר הגולה

מספר אילן וטוב וקדושה ראשונה ושניה על א"י, סרת ותבנית משכן שילה ובית המקדש ראשון ושני וכל בלתיים אשר ישרתו בס בקדש, עבודת הכהנים ודוכן תלמים, סדרי ומשפטי מלחמת היהודים, אמונת המשיח, פשטת הקרבנות והספורות.

הקברו אודי מרכבני ורבני בני הגולה אשר בספרד, ושמו

פלאי

נספח כתיובים מאודי כתבו ירח וספרים עתיקים בליטוא ונתקם לירושם ע"י הח"ו יעקב מאסרפאווער.

וספר ט"ו

מראה סקמות הגירות והאיות

מחל"ג סוחר"י ראובן הרבון והאפיפרום חיב"ט פארטאמאל.

יצא לאור ראשונה בבית דפוס ובחוצות

הדפאל בריל

ט"ו

מ נ נ צ א

שנת ה' תרל"ז לברי"ע

סרף כ"ח

א. הן אלה קצות דרכי משפטי המלחמה היוצאים מספר מלחמות ה' אשר היה ביד כהן המשווח וביד עם ה' יהודה וישראל בהיות ההיכל על יסודו והמזבח על מכונו וירושלים בבניינה וישראל על אדמתן היו מאספים כל איש נבור ויודע מלחמה והיו לוחמים בארם ובמובא ובפלשתים ובכל הגוים מסביב ובכל תקופת השנה לעת צאת המלכים יצא יואב עם העם להשחית ברבות בני עמון לא בטחו בקשת ובחרב כי אם בה' אלהיהם אשר יצא לפנייהם להלחם בכל הגוים כדכתיב (פליס מ"ד ז') אני לא בקשתי אכסח וחרבי לא תושיעני נומר.

ב. אבל עכשיו נפלו נכורי ישראל ונאבדו כלי מלחמתן וכיון שגבר האויב ולא הצליח הכהן המשווח עם שר הצבא במלחמתם היו יודעים ישראל שאין רצון הקב"ה עוד במלחמותיהם וה' סר מעליהם עד זמן המשיח שיבא ועל ענין זה ובשביל גלות ישראל התפלל דוד ואמר הלא אתה אלהים זנחתנו ולא תצא בצבאותינו נומר ומעתה אם יעמדו ישראל ויערכו מלחמה שלא ברצון הקב"ה יפלו בחרב כדכתיב (נמדנל י"ד מ"ג) אל תעלו כי אין ה' בקרבכם ולא תגנפו לפני אויביכם שכשם שהיה

באר הגולה

עח

הקב"ה לוחם מלחמותיהם כשהיתה המלחמה ברצונו כמו כן יהפוך להם לאויב כשתהיה המלחמה שלא ברצונו כדכתיב (טעיה ס"ג י') ויהפך להם לאויב הוא נלחם בם וכתיב (איכה ח' י"ג) ממרום שלח אש בעצמותי נומר

יתר על כן, כיבוש א"י מותנה באיבוד כל העבודה הזרה מתוכה, ובשעבוד כל הנכרים הדרים בה תחת ישראל, אחרי שקבלו על עצמם לשמור שבע מצוות בני נח, כמו שכותב בפירוש הרמב"ם בהל' עבודת כוכבים וז"ל:

מדע. הלכות עבודת כוכבים פ"ו פ"ז

ד מה בין עבודת כוכבים וכו'. בפרק ר' ישמעאל של עובד כוכבים אסורה מיד ושל ישראל ודמימי לה רבינו: ומשמשי עבודת כוכבים וכו'. לעבודת כוכבים הכמוז מדבר הניאום ולא נשמטו שם שאין של עובד ישראל א חילוף ה אסורה כ דמשמשי אסורין ו אכל בכל ישראל ל שמיעבד

השנת הראב"ד

"אלא כל האכסדראות וכו' של אבן היו לא של עין. א"ל לכתב העץ בית היסה, כימה של עץ שעוטר למלך בשעת הקהל לשעמה היסה. וכן נזכרת שהקיסר בעזרת נשים נשמחת בית השואבה לשעמה היסה:

פ"ו א ב מצות עשה לאבד וכו' ובארץ ישראל וכו' אבל בח"ל וכו': עבודת כוכבים ומשמשיה וכו'. (מכות כ"ג). פרק אלו הן הלוקין אוקימנא הא דמיא המנצל גדי בחלב לוקה חמש דהיינו בשבטלו צעלי אשה ואחרתיה מולא ידבק בידך א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ולילקי נמי משום ולא מיא מועבה אל ציתך וא"כ שוקה שם מבעי ליה הרי דנהנה מאשרה לוקה שמים מלא ידבק ולא מיא והוא הדין לנהנה מכל מיני לעבודת כוכבים:

שנאמר כל עין. *אלא כל האכסדראות והסבכות היוצאות מן הכותלים שהיו במקדש של אבן היו לא של עין:

ג בהמה שהקריבה וכו'. מדלמרינן בפרק אין מעמידין (דף ל"ד): המקדש בפרט עגלי עבודת כוכבים אינה מקודשת וכ"ש הוא לשאר דברים שהזכיר רבינו. ומ"ש שהקריבה כולה נראה דהיינו לומר שאם הקריבה לעבודת כוכבים ופירשו ואמרו חוק מפרשה או מעלמותיה או קרניה וטלפיה ועוריה אומם דברים ששייכו לה נאסרו:

פרק שביעי

ה הע ומפורש הלוקד כוכבים

א מצות "עשה היא לאבד עבודת כוכבים ומשמשיה וכל הנעשה בשבילה שנאמר אבד תאבדון את כל המקומות ונאמר כי אם כה תעשו להם וגו'. ובארץ ישראל מצוה לרדוף אחריה עד שנאבד אותה מכל ארצנו. אבל בחוץ לארץ אין אנו מצווין לרדוף אחריה אלא כל מקום שנכבשו אותו נאבד כל עבודת כוכבים שבו. שנאמר ואבדתם את שמם מן המקום ההוא. בארץ ישראל אתה מצווה לרדוף אחריהן, בחוץ לארץ: ב

לפיכך אם היה בעור סימן וכו'. משנה (שם כ"ט): אלו דברים של עבודת כוכבים אסורים ואסורין אסורה הנאה ומני בהדיהו עורות לצנין ומסיים בה רש"ג אומר זמן שהקרב שלו עגול אסור ומשך מותר כלומר לפי שאין דרכן לעשות לעבודת כוכבים משך ואסוקא הלכא בגמרא כרש"ג:

ואליבא דדברי הרמב"ם הללו כותב מרן ה'פחד יצחק' הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל (מובא ב'ספר הזכרון' למרן ה'פחד יצחק', עמ' נב) וז"ל:

בכלל, ענין הע"ז בא"י יש בו יחוד. „נסיון דע"ז בא"י גדול יותר מאשר נסיון דע"ז בחו"ל, דבא"י הוה, גדול מחברו' בענין זה, דהרי יש שם חיוב גם לשרש אחריה!"²¹³ קשור לכך, הוא היסוד שהפליג בהדגשתו שאין מקום לדיבורים על מצות כיבוש הארץ, כל זמן שאין כוח לקיים את ה"לשרש אחריה" של ע"ז שבתוכה: „דכל שאין הכיבוש יוצד את תקיפות-היד לעקור ע"ז של נכרים בא"י ביד רמה – אין זה הכיבוש האמור בענין; ואין שום הבדל בין אם מניעת האפשרות של עקירת ע"ז דנכרים באה היא מצד השעבוד לטורקיא או לאנגליא ובין אם מניעה זו באה היא מצד השעבוד לאו"מ או לאפיפיור ברומא או לדעת הקהל העולמית. כל אלו המצבים נכללים הם בהביטוי ש,יד עכו"ם תקיפה על עצמן. ותקיפות ידם של העכו"ם בא"י בענין עקירת ע"ז (כפי דין העקירה המיוחד לא"י דוקא, כידוע ברמב"ם פ"ז מע"ז) – היא סותרת את מצב הכיבוש"²¹⁴.

212 ש.ס.
213 לשונו ברשימה.
214 לשונו במכתב.

ו"ל הרמב"ם (בהלכות מלכים פרק ו' הלכה א') לגבי חיוב עכו"ם בקבלת ז' מצוות בני נח עליהם ושעבודם המוחלט לישראל כתנאי להשלמה עמהם:

שופטים. הלכות מלכים פ"ה פ"ו

כסף משנה

186

מי אמר לו לנדוד כן אלמ מפני שהיה צריך לנדות וללכת מארץ ישראל אל מלך מואב ואל אכיש: וכו' ובפורענות הוא אומר וכו'. אימא התם נמי דר"א כי סליק לא"י אמר פלטי לי ממדא כלומר מקללה אחת דכמיב וסימיה ידי על הגנאיס החוים שאו וכו' ואל אדמת ישראל לא יצאו: כשם שאסור וכו'. עס (דף ק"א.) אמר רב יהודה אמר שמואל כסס שאסור ללכת מא"י לבבל כך אסור ללכת מבבל לשאר ארצות ולעיל מהא (דף ק"י:) אמרינן דאמר רב יהודה כל העולה מבבל לא"י עובר געשה שנאמר צלה יוצאו ושמה יהיו עד יום פקדי אומם ורבינו כתב המימרא דאסור ללכת מבבל לשאר ארצות ואף א"י בכלל ומשמע התם גממרא דאמוראי בתראי נמי הכי ק"ל: אל

כשם שאסור וכו'. עס אר"י אמר שמואל כסס מבבל לשאר ארצות עושין מלחמה וכו'. זה מבבל למלחמת הרשות אלא עד שיהיו

פ"ו א אין עושין מלחמה וכו'. זה מבבל למלחמת הרשות אלא עד שיהיו קבלו דהא ונראה שבע יקבלו מדבר בסמוך צ"ג אל שבע שהיא השלישי לומר עבדו ע"כ ז"ל ס

קבלו דהא ונראה שבע יקבלו מדבר בסמוך צ"ג אל שבע שהיא השלישי לומר עבדו ע"כ ז"ל ס

א * אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו שלום אחד מלחמת הרשות ואחד מלחמת מצוה. שנאמר כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום. אם השלימו וקבלו שבע מצות שנצטוו בני נח עליהן אין הורגין מהן נשמה והרי הן למס. שנאמר יהיו לך למס ועבדוך. קבלו עליהן המס ולא קבלו העבדות או שקבלו העבדות ולא קבלו המס. אין שומעין להם עד שיקבלו שניהם. והעבדות שיקבלו הוא שיהיו נבזים ושפלים לממה ולא ירימו ראש בישראל אלא יהיו כבושים תחת ידם. ולא יתמנו על ישראל לשום דבר שבעולם. והמס שיקבלו שיהיו מוכנים לעבודת המלך בגופם וממונם. כגון בנין החומות. וחוק המצודות. ובנין ארמון המלך וכיוצא בו. שנאמר וזה דבר המס אשר העלה המלך שלמה לבנות את בית ה' ואת ביתו ואת המלווא ואת חומת ירושלים ואת כל ערי המסכנות אשר היו לשלמה. כל העם הנותר מן האמורי ועלם שלמה למס עובר עד היום הזה עבד כי הם אנשי המלחמה ועבדיו ושריו ושלישיו ושרי רכבו ופרשיו: ב ויש למלך להתנות

פרק ששי

השנת הראב"ד

* אין עושין מלחמה עם אדם בעולם וכו'. א"ל אן שואלין למלחמת הרשות אלא שיהיו למס:

מדינת ישראל כבר בהכרזה על הקמתה הצהירה קבל עם ועולם כי תתמוך בכל הדתות ותאפשר חופש דתי לכל עבודה זרה. יתר על כן, גם אם נצרף את כל ראשי ממשלת ישראל לדורותיה של המדינה לא יגיעו יחד לקיום שבע מצוות בני נח, ואפילו לא לקיום המצוה הראשונה והבסיסית של אמונה והכרה בקיומו של בורא העולם. הטענות מחד גיסא כנגד ערבים המשחקים בכדור על הר הבית כשמאידך גיסא עשרות בתי תיפלה של העבודה הזרה הנוצרית מתקבלים כדבר שזכות קיומו מובנת מאליה ללא כל ערעור, הן צביעות המראה כי לא מכח התורה הן באות אלא מכח השקפות 'לאומיות' אפיקורסיות.

מעבר לכל הנ"ל, מצב זה בו עם ישראל ללא סנהדרין וללא מלכות ובית מקדש וכשירו אינו תקיפה על עכו"ם מחייב הנהגה של הכנעה כלפי אומות העולם בכל מקום בו נמצאים יהודים, הנהגה המקובלת בידינו עוד מיעקב אבינו שקבל את פני אחיו עשו בהכנעה, ולימדנו לדורות בבחינת "מעשה אבות סימן לבנים" כי זו היא הנהגת עם ישראל לדורות בזמן הגלות, עדי נזכה לביאת משיח צדקנו, ועל פיה התנהגו כל גדולי ישראל ומנהיגיו לאורך כל הדורות. וכדאיתא במדרש (בר"ר פר' עה:): "רבינו אמר לר' אפס כתוב חד איגרא מן שמי למרן מלכא אנטונינוס, קם וכתב מן יהודה נשיאה למרן מלכא אנטונינוס, נסבה וקראה וקרעה וכתב למרן מלכא מן יהודה עבדך, אמר לו ר' מה את מבזה בכבודך, אמר ליה מה אנא טב מן סבי לא כך אמר כה תאמרן לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב".

פרישה עה

בראשית רבה

סדר וישלח

ועודתנו. כך א"ל הקב"ה לרבו היה מהלך ואתה משלח אצלו ואומר לו כה אמר עבדך יעקב. ר' יהודה ב"ר סימון פתח (ישיב י) מה תאמרי כי יפקד עליך ואת לסדת אותם עליך אלופים לראש. א"ל הקב"ה לרבו היה מהלך ואתה משלח אצלו ואומר לו כה אמר עבדך יעקב: (ג) מלאכים יאלו שלוחי ב"ו. רבנן אמרי מלאכים משם. א"ר תמא ב"ה הגר שפחת שרה היה נודמנו לה המלאכים. זה שהיא אהיבו של בית עאכ"ז. ומת אליעזר ושהיה עבדו של בית נודונו לו כמה מלאכים. זה שהוא אהובו של בית עאכ"ז. א"ר יוסי יוסף יקטנן של שכמים היה נודונו לו שלשה מלאכים הדי' (מלכים ב) ומצאנו איש וישאלנו האיש ויאמר האיש. זה שהוא אהיבו של בולן עאכ"ז: (ד) לפניו. הלוה שבא שענה ליטול המלכות לפניו. ר' יהושע אמר שלח פורפירא וטלקיה קודמוהי. א"ל אין ב' דיוורים ישנים על דף אחד. אל עשו אחיו. אע"פ שהוא עשו הוא אהיו: (ה) ארצה שעיר שדה אדום. שהוא אדום. ותבשילו אדום. וארצו אדומה. נבדורו אדומים. לבישו אדומים. ופרע מסנו אדום. בלבשו אדום. הוא אדום (ס) ויצא הראשון אדמוני. הבשילו אדום (ע) הלעיטנו נא מן האדום האדום הזה. ארצו אדומה ארצה שעיר שדה אדום. נבדורו אדומים (פ) אבש הול מרעלים ונ'. ופרע מסנו אדום (ק) דודי צח ואדום. בלבשו אדום (ששים ב) מרע אדום ללבושך: (ח) ויצו אותם לאמר כה תאמרן לאדוני לעשו. ירבינו אמר לר' אפס כתוב חד

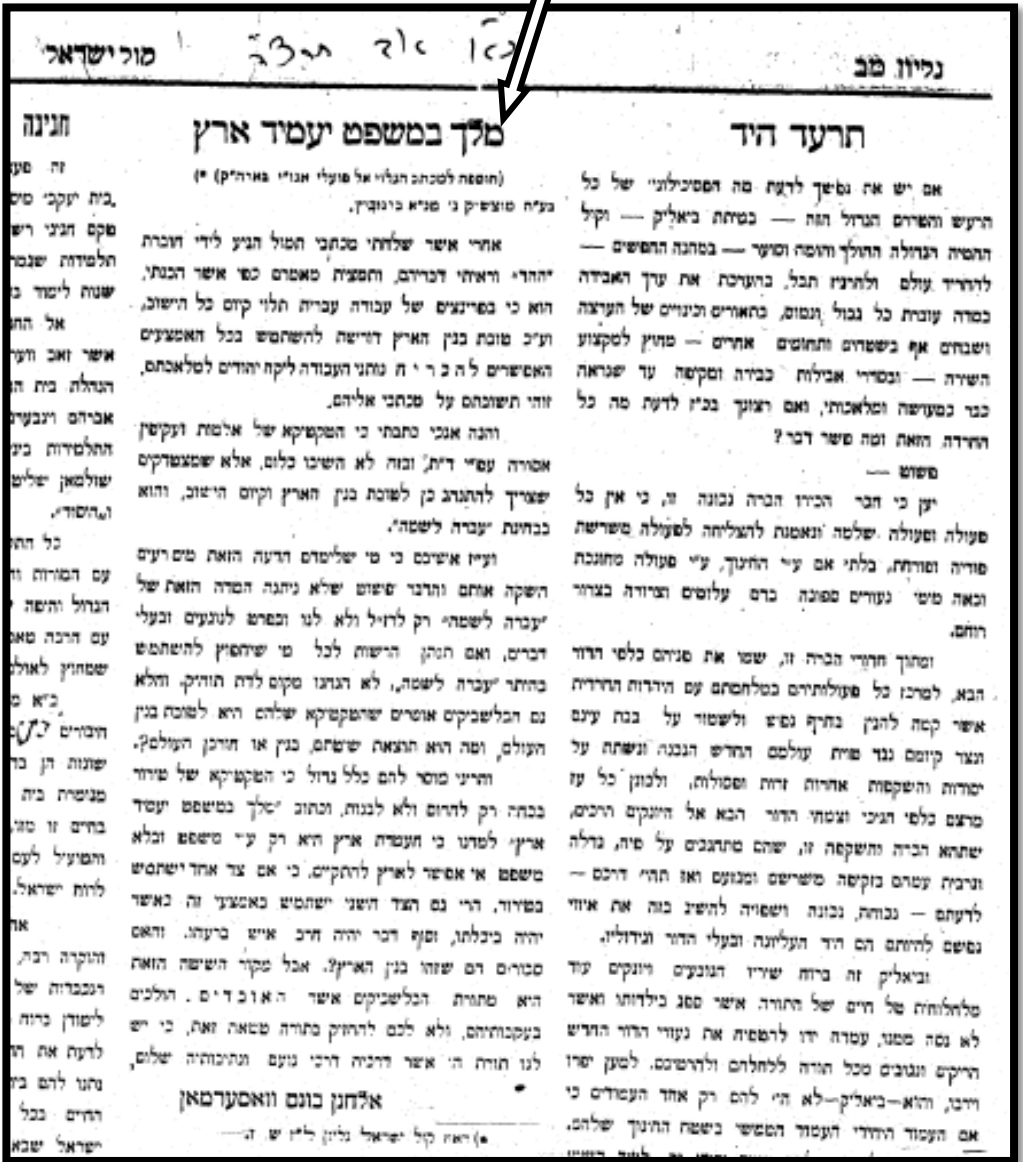
אמר לישנתו רבוייתא היא חסורתא נמלתא. רבנן אמרי שור זה פי משוח מלחמה שנא' (יחזקאל) כבוד שורו הור לו. המור זה מלך המשיח שנאמר (מלכים ב) עני ורוכב על המור ונ'. צאן אלו ישראל שנא' (יחזקאל ג) ואתן צאני צאן מרעיתי. ועבר ושפחה (מלכים ב) הנה כעני עבדים אל יד איונינים ונ'. (ע) תננו ה' תננו כי רב שבוענו בך. וישבו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אהיך אל עשו. שאתה נודת בו כאה פי הוא נודת בך כעשו. וגם הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו. ר"ל אמר עמו כעמו מה הוא שהוא נכוד ויכול לעמוד כנגד ארבע מאות. כך כל א"ר אהיו סקן עשוי על ארבע מאות איש. ר' לוי אמר הלך ונמל יאנרמי מסצרים. כן אנא קאים עליו וקטילנא ליה: (ח) ר"א וישלח יעקב מלאכים. וזה שנאמרה ברוח'ק ע"י שלמה מלך ישראל (מל"י) ברכות לראש צדיק ופי יעקב ויעשו יכסה חסם. כנגד מי אמר שלמה המלך הזה לא אמרו אלא כנגד יעקב ועשו. ברכות לראש צדיק זה יעקב. ופי רשעים יכסה חסם זה עשו ורשע. אשריהו הצדיקים שמתברכין בארץ ומתברכין בשמים. וכך היא המדה שנא' (שם) אשר המתברך יתברך באלוהי אמן. ה' להודיעך שכל הברכות שברך יצחק את יעקב כנגדו ברכו הקב"ה מלמעלה. יצחק א"ל (מלכים ב) ויתן לך האלהים משל השמים ונ'. והקב"ה ברכו בשל ומטר שנא' (מלכים ב) והיה שארית יעקב בקרב עמים רבים כפל ונ'. יצחק

אותם לאמר כה תאמרן לאדוני לעשו. ירבינו אמר לר' אפס כתוב חד אנרא מן שמי למרן מלכא אנטונינוס. קם וכתב מן יהודה נשיאה למרן מלכא אנטונינוס. נסבה וקרייה וקרעה. א"ל יאכתוב מן עבדך יהודה למרן מלכא אנטונינוס. א"ל ר' מפני מה אתה מבזה על כבודך. א"ל מה אנא טב מן סבי לא כך אמר כה אמר עבדך יעקב. עם לבן נרתי. לבן

צדוק

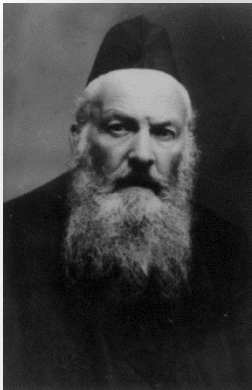
ובשנת התרצ"ד כשפועלים המשתייכים ל'אגודת ישראל' הצטרפו למשמרות שארגנו אז הפועלים החילונים במטרה למנוע בכח מבעלי פרדסים וכד' להעסיק ערבים ולהכריחם להעסיק יהודים הוכיחם מרן הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד

ובבחינת 'חכם הרואה את הנולד' הזהירם מהתוצאה ההרסנית של התנהגות אלימה כלפי הערבים כאן בארה"ק וז"ל¹:

" ראה 'קובץ מאמרים ואגרות' למרן הגר"א וסרמן ה"ד, חלק א' עמ' קלג'-קמג', קובץ מכתבים שכתב בענין זה. המכתב המצולם לעיל מובא שם בעמ' קמא' ומקורו בגליון מב' של בטאון אגו"י 'קול ישראל', מיום כא' מנחם אב התרצ"ד, עמ' ג'.

והריני מוסר להם כלל גדול כי הטקטיקא של טירור
 בכחה רק להרוס ולא לבנות, וכתוב "מלך במשפט יעמיד
 ארץ" למדנו כי העמדת ארץ היא רק ע"י משפט ובלא
 משפט אי אפשר לארץ להתקיים, כי אם צד אחד ישתמש
 בטירור, הרי גם הצד השני ישתמש באמצעי זה כאשר
 יהיה ביכלתו, וסוף דבר יהיה חרב איש ברעהו. והאם
 סבורים הם שזהו בנין הארץ? אבל מקור השיטה הזאת
 היא מתורת הכלשביקים אשר האובדים. הולכים
 בעקבותיהם, ולא לכם להחזיק בתורה שמאה זאת, כי יש
 לנו תורת ה' אשר דרכיה דרכי נועם ונתיבותיה שלום,
 אלהן בונים וואסערמאן

"והריני מוסר להם כלל גדול כי הטקטיקא של טירור
 בכחה רק להרוס ולא לבנות, וכתוב "מלך במשפט
 יעמיד ארץ" למדנו כי העמדת ארץ היא רק ע"י משפט
 ובלא משפט אי אפשר לארץ להתקיים, כי אם צד
 אחד ישתמש בטירור, הרי גם הצד השני ישתמש
 באמצעי זה כאשר יהיה ביכלתו, וסוף דבר יהיה
 חרב איש ברעהו...

(מרן הגר"א וסרמן הי"ד)

חלק בלתי נפרד מהנהגה זו הן שלש השבועות ^ט שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ידחקו את הקץ ושלא יעלו בחומה ושלא ימרדו באומות כל זמן גלותן (דהיינו עד ביאת המשיח) כמבואר בגמ' במסכת כתובות (דף קיא.) וז"ל :

שני דייני פרק שלשה עשר כתובות קיא.

מסורת הש"ס
עם הוספות

ו) [הוספת למסכת פ"ו
פ"ד] (ג) ע"פ ח"י מ"ה י"ב
ידה ללמדת (ב) נבגמס דף
ה"ה (ג) קדישן ספ"ו פ"ה
ג"ה (ד) קדישן ספ"ו פ"ה
[מסכת ס"ב] קדישן ספ"ו פ"ה
ג"ה (א) קדישן ספ"ו פ"ה
ז' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
ז' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'

גלויו הש"ס

גמ' ע"פ ח"י מ"ה י"ב
ספ"ו ה' ע"פ ספ"ו ד"ה
כ"ה אל"ס :

הנהגות וציונים

ז' ב"ל בחומה וכן
בספרו ע"י ר"י (נתיבות)
[א] [אפשר ר"ח ר"ח]
וכא' כש"כ הוא כמסת
רבה ונלך רב א"ש
כדאיחא קודשין עב ע"ב
[א] ויבליקט יתא' [ז] אבאן
(למחן) [ג] ונ"ל א"ל
אב' אחרי ית' ל' ר"ב
ר"ן גולדין: [ז] ע"ב
ר"ן גולדין ר"ש ר"ך ע"ב
מדרין ה"ר"ן ר"ח
[ב] ונב"מ"ן (רש"י)
[ד] ר"א א"ר ר"ח ו"א

בב"י שרת כתוב קרא ללעול מנייה כתיב כי כה אמר ה' אל העמדות ועל הים ועל המכות וגו': שלא יעלו בחומה. יחד ב'ל מוקף: אם תעירו ואם תשררו. שתי שבועות בכל אחת: שלא יעלו את הקץ. נבאלס שמנייה: ושלא ירחקו את הקץ. עגוסס ל"ל שלל ירחקו גרטיקן לשון דוקא שלל ירכו נחמנויס על כך יוטר מנלי: ושלא יעלו את הבוד. אמרי לה סוד העצור' ואמרי לה סוד' טעמי המורה: מתיר את בשרכם. לשון הספק: וב"י יאמר שכן חיתיו. כלומר אל יתרגס לומר ל' לי כי כולם נשאו עון: אתה על אדמה טמאה תמות. מקרא הול ע"ל אדמה טמאה תמות. מקרא הול נל"י: כך אסור לצאת מבבל. לפי שנים שס יקיות המגילות מורה ממד: הנפק ממומבדיתא י"ב בובי. לגור סס: אי' קולשתן, כלמפרס: אילימא י"החסי. שטשאין נשים מל"י הול נבל מיוחס טפי דלומר מר נפק עשרה יוחסן (קדישן דף ע"ה.) ב"י האריגוס. הרי הן אלל נבל: ב' נביעה. המעורבת שאין ניכר זה מה נבוכה כך כל המשפט ספק": אי' ענין מוסא' שאל נבל מוליקין אלוטמיסה לקנב מל"י ואל שאר אלגות הקמויקס מל"י וקדוים לנגל קוצים ננגל שיש שס זכות מורה: וקרן ליה. לימות המשיח: ע"ם עינה על א"י: ההוא נבגלים כתיב. ולעולס מל"י:

עין משפט
נר מצוה

נ א ב ג ד
ו ז ח ט י
כ לד נ ס ז
ט י י כ ל
מ טו כז טח
צ ק ר ש

הוספות ר"ד

ויבא ויתן כתובה היא
אחריה לצאת הוא אמר
שלא לצאת כותין אחת
שלא תבא ואת לאו תבא
שלא תבא: מתני'
גשא אשה בארץ ישראל
וגישה בארץ ישראל נתן
לה ממטות ארץ ישראל
גשא אשה בארץ ישראל
וגישה בקפודיקא נתן
לה ממטות ארץ ישראל
גשא אשה בקפודיקא נתן
וגישה בארץ ישראל נתן
לה ממטות ארץ ישראל
גשיב אמה נתן לה
ממטות קפודיקא גשא
אשה בקפודיקא וגישה
אשה בקפודיקא נתן לה
ממטות קפודיקא פי
גדולת ממטות ארץ
ישראל: ואמרי' הא גושא
קשיא קניי נשא אשה
והוא כותין נשא אשה

בבלה יובא ושמה יהוה. א"ע"ג דהאי קרא נגלות לשון כתיב י"ל דנגלות עני נמי קפיד קרא: שלא י"ל עוד. העיטר כלדמריין מכתמסס וינמסס זכר סוד העיטור: בבלה יובא ושמה יהוה. א"ע"ג דהאי קרא נגלות לשון כתיב י"ל דנגלות עני נמי קפיד קרא: שלא י"ל עוד. העיטר כלדמריין מכתמסס וינמסס זכר סוד העיטור:

בבלה יובא ושמה יהוה עד יום פקדי שרת נאם ה' ורבי זירא ההוא ככלי שרת כתיב ורב יהודה כתיב קרא אחרינא השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה וגו' ורבי זירא ההוא שלא יעלו ישראל בחומה רב יהודה השבעתי אחרינא כתיב ורבי זירא ההוא הנינא דאמר ג' שבועות הללו למה אחת שלא יעלו ישראל בחומה ואחת שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם ואחת שהשביע הקדוש ברוך הוא את העובדי כוכבים שלא יתעבדו בהן בישראל יותר מדאי ורב יהודה א' אם תעירו ואם תעוררו כתיב ורבי זירא מובעי ליה לכרדבי לוי דאמר שש שבועות הללו למה תלתא הני דאמרן איך שלא יגלו את הקץ ושלא ירחקו את הקץ ושלא יגלו הסוד לעובדי כוכבים בצבאות או באילות השדה אמר רבי אלעזר אמר להם הקב"ה לישראל אם אתם מקיימין את השבועה מומב ואם לאו אני מתיר את בשרכם בצבאות ובאילות השדה אמר רבי אלעזר כ"ל הדר בארץ

ואכן גדולי ישראל הזכירו ועוררו על שמירת ג' השבועות ועל הנהגת ההכנעה כלפי הגויים בכל מקומות מושבותיהם של אחב"י. גם כשהתעוררו רבנים ליישב את א"י בצורה המונית ע"י יהודים שונמי דגלה ומצוות שיעסקו בהתישבות חקלאית הם הדגישו את החובה להישמר מפני ג' השבועות. כך למשל מדגיש הג"ר צבי הירש קלישר בספרו 'ורישת ציון' ב'מאמר קדישין' (דף ל"ה ע"ב) שרעיונו ליישב את א"י ולחונן עפרה אינו מהווה עבירה על השבועות וכותב במפורש וז"ל: 'ואמנם על דברת שבועת אלקים האמור אשר עליה יסוגו אחור מלהקשיב לדברי הנביא (ישעיה ס"ב) אל תתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים ירושלים תהלה בארץ על זה אשיב אמרי לך בשתי דרכים, האחד כי אזהרת מה תעירו ומה תעוררו הוא רק לבל נעלה ביד חזקה לחומות ירושלים כמפורש בש"ס שם שלא יעלו כחומות ופי' רש"י בחזקה וגם שלא ימרדו באומות, רק

ט בנושא זה בהרבה ע"י מאמר 'שלש שבועות', בתוך ספר 'ויואל משה' למרן הגה"ק מסאטמאר רבי יואל טייטלבוים זצוק"ל, אבדק"ק סאטמאר ועיה"ק ירושלים, שהאריך לבאר נושא זה לעומקו ולפרטיו.

נצפה על חסד ה' שישים עין חמלתו עלינו, ברצות ה' כושר פועל ידינו, ולא השביענו רק שלא נהיה מן המעפילים לעלות ההרה בחזקה אבל לרצות אבניה ולפעול ארץ נושבת מה טוב ומה נעים אין לך מצוה גדולה מזו כאשר בררתי בארוכה..."²

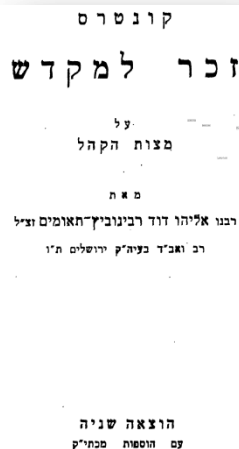
כך גם כותב מרן האדר"ת (הגאון רבי אליהו דוד רבינוביץ' תאומים) בקונטרסו 'זכר למקדש' (העוסק בעניני מצות 'הקהל' בזמן הזה) שהשבועות הן עד ביאת משיח צדקנו ולכן לא שייך שיהא לנו מלך כל זמן שלא בא משיח צדקנו. (וגם בלאו הכי אי אפשר למנות מלך ללא בי"ד של ע"א כמבואר בריש סנהדרין)

תבנא לדיננא, שלפ"ז ראוי הוא לנו לעשות זכר למקדש למצות הקהל שהיתה לה עיקר בזמן הבית הראשון לכל הפחות, ותו דגם בשביעית עצמה הרי נהגו בשביעית בימי האמוראים וגם בימי הגאונים האחרונים שאין מערער בדבר, ועי' תומים סי' ס"ז לענין שמיטת כספים, וא"כ מדוע לא נעשה זכר ושם למצוה זו האהובה ונחמדה שהיתה במקום מקדשנו עטרתנו ותפארתנו, ואולי מזה נפשוט כדעת רבותינו ז"ל שעל מלך ישראל לבד הוא החובה לקיים מצות הקהל, וכ"ל שאין לנו מלך בישראל נתבטלה המצוה ואין מצוה זו דומה לשאר מצוות שאנו עושים להם. זכרון מאחר שא"א להיות לנו מלך עד בא משיח צדקנו המקווה לנו מאז, וכאשר השבע השביענו השי"ת שלש שבועות חמורות אם תעירו ואם תעוררו עד שתחפץ ואם לאו אני מתיר בשרכם כו' כמ"ש בכתובות קי"ב א' וא"כ יפה עשו רבותינו ז"ל שלא התעוררו לזה.

² גם בהסכמת ה"חכם באשי" וה"ראשון לציון" הגאון רבי חיים דוד חזן לספרו של הגרצ"ה קלישר מוזכר ענין השבועות וז"ל: "לא בחיל ולא בכח יגבר איש חס ושלום להמרות באומות העולם ומלכי חסד אשר עטרונו ברחמים גדולים, או חלילה לעלות בחומות ללחום את מושל כי אם לפלא נדר או בנדבה הרצון והשלמות הלב להשלים רצון הבורא האל ית' באתערותא דלתתא במה שבידנו לעשות בעזר אלקים בסיוע מלכי החסד ורצונם הטוב והגמור..."

”שא”א להיות לנו מלך עד
בא משיח צדקנו במקווה
לנו מאז, וכאשר השבע
השביענו השי”ת שלש
שבועות חמורות אם תעירו
ואם תעוררו עד שתחפץ
ואם לאו אני מתיר בשרכם
כו’ כמ”ש בכתובות קיב.”
(מרן הגאון רבי אליהו דוד
רבינוביץ תאומים-האדר”ת)

חשוב לציין, כי גם בראשיתה של התנועה הציונית כשטעו מספר רבנים לסבור כי מטרתה להיטיב את מצבו החומרי של עם ישראל ולמצוא עבורו מקלט בטוח מפני רדיפות ושנאה מחמת אנטישמיות ובעקבות טעותם תמכו בתנועה הציונית הם הדגישו כי אין בכוונת התנועה הציונית לכבוש בכח צבאי את א”י וכי הדבר אסור מחמת שלש השבועות, וביארו אופן חד משמעי כי הדרך היחידה בה ניתן לקיים את מצות ישוב א”י וכיבושה היא אך ורק ע”י רכישת קרקעות מהערבים בכסף מלא ובהסכמתם המלאה כך כותבים מפורשות גם הגר”ש מוהליבר שבציונות הדתית מגדירים אותו כאביה הרוחני של תנועת ה’מזרחי’ וגם הר’ יצחק יעקב ריינס, מייסדה בפועל של ה’מזרחי’ שהיתה ראשיתה של הציונות הדתית וזה לשונם:

הגר”ש מוהליבר זצ”ל: (במכתבו ”מטרת נסיעתי לא”י” בתחילת ספר ’שיבת ציון’, י”ל ע”י אברהם יעקב סלוצקי, ורשא, תרנ”ב.)

ז) והנה מה שכתב הרמב”ן שהוא מצוה לדורות ואפילו בזמן הגלות לרשת את הארץ ולשבת בה, כוונתו מבוארת שהירושה אינה ע”י מלחמה, שאין אנו יכולים ולא רשאים ללחום בזמן הזה, כמבואר בכתובות דף קי”א שהשביענו הקב”ה שלא נמרוד באומות שאנחנו חוסים בצילם (וכמו שהורו אותנו הו”ל בכמה מקומות לאהוב ולכבד לירא ולעבוד באמת ואמונה את המלך והממשלה אשר בצילה מצאנו מחסה) ושלא נעלה בחומה, פירש”י ז”ל ביד חזקה, וע”כ המ”ע של ירושה שנוהגת גם בזה”ו אינה כ”א שנסחרל לקנות את הארץ מיד בעליה, וכל כבדת ארץ. שנקנה הננו מקיימים המצוה של ירושה, וגדולה מצוה זו מכל המצות שבתורה, כמו שכתב הראב”ע ז”ל והובא ברמב”ן בפ’ וישלח על הכתוב, ויקן את חלקת השדה” וז”ל: והזכיר זה הכתוב להודיע כי מעלה גדולה יש לא”י ומי שיש לו בה חלק חשוב כחלק לעולם הבא” עכ”ל. אמנם בקניית קרקע

הר"ר יצחק יעקב ריינס: (מייסד ה'מזרחי', בספרו "אור חדש על ציון", שער ד' פרק ג' עמ' 36, וילנא, תרס"ב.)

ה) הדברים האלה יאירו לנו אור חדש על כל דברי הרמב"ן האלה ויחיישו כל הדורות שנראים בדבריו בהשקפה דאשונה, כי כשנתבונן בדבריו נראה שהם טובים על נקודה זו לאיכה שני יסודות עקריים: א) מצות התנחלות, כי מה שהכחיש לומר והורשתם את הארץ וישבתם בה והתנחלתם את הארץ היא מלוא ולא יעוד. ב) מצות הכבוש, כי הכבוש הוא מלוא ומלחמת הכבוש היא ע"כ מלחמת מלוא או חיבה ולא מלד חבור העממים. ועמ"י דברינו הג"ל י"ל דשני היסודות האלה קשורים זכ"ו ונמשכים זמ"ו, כי אחרי שהתנחלות היא מלוא ממילא י"ל שגם הכבוש הוא מלוא, היינו כי הוא חלק חשוב ונכבד מהמלוא הזאת אחרי כי הוא חמ"ע להתנחלות. והנה הרמב"ן מתחמץ שם לאיכה כי המלוא הזאת מובנת גם כזכ"ו, ומוזן שאין סנחו על התנחלות לבדה, כי היא לא תלויה בלעדי הכבוש וא"כ אין ספק כי סנחו גם על הכבוש, וגם זה ברור כי לא כיון לומר דהכבוש על ידי מלחמה הוא מלוא, כי הלא בני ישראל מושבעים ועומדים בכל ימי הגלות להיות רחוקים מכל מזמנת מרד ומעל חלילה, וא"כ נעלה מכל ספק כי כוונתו על הלחמה הרצונית,

הגר"ש מוהליבר: "והנה מה שכתב הרמב"ן שהיא מצוה לדורות ואפילו בזמן הגלות לרשת את הארץ ולשבת בה, כוונתו מבוארת שהירושה אינה על ידי מלחמה, שאין אנו יכולים ולא רשאים ללחום בזמן הזה, כמבואר בכתובות דף קי"א שהשביענו הקב"ה שלא נמרוד באומות שאנתנו חוסים בצילם (וכמו שהורו אותנו חז"ל בכמה מקומות לאהוב ולכבד לירא ולעבוד באמת ובאמונה את המלך והממשלה אשר בצילה מצאנו מחסה) ושלא נעלה בחומה, פירש"י ז"ל ביד חזקה, ועל כן המצות עשה של ירושה שנוהגת גם בזמן הזה אינה כי אם שנשתדל לקנות את הארץ מיד בעליה, וכל כבדת ארץ שנקנה הננו מקיימים המצוה של ירושה". **הר"ר יצחק יעקב ריינס:** "וגם זה ברור כי לא כיון לומר דהכבוש על ידי מלחמה הוא מצוה, כי הלא בני ישראל מושבעים ועומדים בכל ימי הגלות להיות רחוקים מכל מזמנות מרד ומעל חלילה, וא"כ נעלה מכל ספק כי כוונתו על הלחמה הרצונית".

הגאון רבי שמואל מוהליבר

הרב יצחק יעקב ריינס

ישוב א"י על ידי סכנה

לאור האמור לעיל, שאין לנו היכולת לכבוש את א"י ע"י מלחמה מחמת העדר מלך והעדר אפשרות למנות מלך, וכן מחמת ג' השבועות, ושהאופן היחיד לקיים מצות ישוב א"י וכיבושה הוא ע"י רכישת קרקעות בכסף מלא מנכרים הדרים בא"י, הופכת מצות ישוב הארץ למצוה ככל המצוות לענין שנדחית בפני פקוח נפש, וממילא, אין כל היתר לסכן חיי אדם עבור קיומה, וכמו שכתבו רבותינו במפורש לאורך הדורות.

וז"ל הרשב"ש בתשובה א' בשו"ת הרשב"ש העוסק בדינא דגמרא ד'הכל מעלין לא"י' היכא שהדרך לא"י כרוכה בסכנת דרכים או בסכנת ליסטים, ואחרי שכתב בהדיא שבמקום סכנה ליכא להאי דינא ד'הכל מעלין' ואין הבעל או האשה יכולים לכופף זה את זה לעלות לא"י התייחס לעובדה שהדבר לא נכתב בהדיא בגמ' וכתב וז"ל: "ואם רז"ל לא הזכירו תנאי זה, שהתלמוד נתקן בפאת המזרח.

וגם המחברים שלא הזכירוהו מחמת שנמשכו אחר התלמוד. **ועוד שדבר זה**

הוא מחמת שא"צ לאמרו, שדבריהם ז"ל לא היו עם השוטים

אלא עם החכמים, וכל בעל שכל מכיר שבמקום סכנה מצויה

אסור לסכן בעצמו, ולא דברו ז"ל אלא באפשר, אבל בשאי

אפשר ויש סכנה בדבר לא אמרוהו. והגע עצמך הרי שאז"ל שמעלין

לארץ וכופין את שאינו רוצה, וכן אמר שמי שהוא מגליל ונשא אשה מיהודה

שהוא מוציא אותה, **וכי עלתה על דעת שיוציאנה במקום סכנה, לא**

תהיה כזאת בישראל, ואף בלהעלות לארץ כן. ועוד שהרי שנינו

בסוף מסכת כתובות שלש ארצות לנשואין וכו', מנוה הרע לנוה היפה אבל לא

מנוה היפה לנוה הרע. ובבא הסמוכה לה שנינו הכל מעלין לא"י וכו', הכל

מעלין לירושלים וכו', ואמרינן בגמרא על ההיא דהכל מעלין לא"י לאתויי מאי

לאתויי מנוה היפה לנוה הרע, והכי אמרינן נמי בפ"ק דערכין. ומדקאמר לאתויי

מנוה היפה לנוה הרע, ולא קאמר לאתויי במקום סכנה, או לאתויי אעפ"י שאינו

מוצא את ההגון, שמעינן מינה דרבותא דלהעלות לארץ על שאר ארצות בענין

ההוצאה ממקום למקום, היינו דוקא נוה הרע ליפה, דלא"י מעלין ומוציאין

אפילו מן היפה לרע משום מצות ישיבה, משא"כ בח"ל, וזו היא הרבותא

בלחוד, **אבל במקום סכנה כלם שוים ואינו מוציאנה. וכמעט**

שאינ להביא על הדבר הזה ראייה, שהוא במושכל ראשון, שמשקול הדעת יוכל אדם להבין זה מעצמו שאין לך דבר שעומד בפני הסכנה.

ובבית יוסף על הטור (אהע"ז סי' עה') הביא הבית יוסף להלכה את דברי הרשב"ש הנ"ל וז"ל:

בית יוסף	אכן העזר עה הלכות כתובות	בית חדש
<p>מעיר לכה ומכר ועליו וחס האשה מכר והאיש מעיר או להפך ושניהם ציהדה ונשאה צערו אין האשה יכולה לכוף להניח מקומו כיון דאין שני המקומות שיים והוא נשאה [213] וכל שכן אם נשאה צערה שאין יכול לכוף להניח שיים והוא נשאה וכ"ש אם נשאה צערה שאין יכול לכוף להניח מקומו כיון שאין שני המקומות שיים ונשאה צערו [ג] אבל אם מקומוהיהם שיים שניהם כריכים או שיהיה עירום כופין את האיש לעזוב מקומו ואף על פי שנמקומו נשאה דעולה עמו ואינה יודעת לה ודרכו לחזר אחר אהבתו [ה] ועוד יכול ליקר לראות אהבתו כשיצאה מה שאין כונאשה [ו] והוא</p>	<p>שאין כן נמי שהוא ציהדה והביא אשה מגליל ליהודה ונשאה שם דאין כופין אותו לנאח ממקומו אחרים דכל ענין אין כופין אותו אפילו מד לאחר הנשואין וכן כשנשאה מיהודה ונשאה בגליל דכופין אותו לנאח ממקומו וכו' אפילו לאחר זמן הנשואין קאמר דכופין אותו ומודה בו הר"ם כיון שאין גליל לא ארץ ולא ארצה וכן כל טלוקי דיינים היוצאים מפירות ר"מ וסופרים לפירות מהר"ם כן נראה ליישב דברי רבינו וז"ל ע"ג שאין נראה כן מדברי המדברי והגהות מיימוני" ע"ש הר"ם גופיה שפסק דעדיין הכא והכא לומר לא לומר לפירות ר"מ ולפירות הר"ם מ"מ דעם רבינו כן היא דפירשית:</p>	
<p>דירושלמי מפרש ר"מ מנתיב כשרי" מיהודה ונשא אשה מגליל ונשא אשה מגליל ונשא אשה מגליל או מגליל ונשא אשה מיהודה בגליל אין כופין אותו ליקר אחרים מגליל או מגליל ונשא אשה מיהודה פי' מיהודה מעיר לעיר או מוכר לכה דמפרש לעיל מגליל אין כופין אותו לנאח אחרים כן פרי"ם דכפית האיש איירי ע"כ. וכתב הרא"ש שהר"ם הקשה עליו דמשמע דירושלמי דיפה כח העל מכח האשה ופירש הוא דאיירי בכפית האשה וישב המוסתפי והירושלמי כמו שבמצינו לעיל בסמוך בשם הר"ם. ויש לתמוה על רבינו שכמד לעיל דברי הר"ם ובאן כמד דברי ר"מ כאילו אינו מולק על דברי מהר"ם ונאחור שהם מולוקים זה על זה אבל דברי מהר"ם הל"ל ור"ם כמד מי שהוא ציהדה והביא אשה מגליל ליהודה וכו' [ז]. וכתבו המדברי והגהות מיימוניות ורש"י פי' דאיירי בכפית האשה וכן פי' מיימוני וכל הגאונים וכו' דהוי פלוגתא דרבותא עדיין הכא והכא לומר לא והביא דהעלל נא לכוף את האשה לא נכופנה כפר"ם והביא דהאשה נאה לכוף בעלה כל שכן דאין כופין דפסקי רוב הגאונים ע"כ הר"ם. ור"ג דמקום הרמב"ם ורש"י וכל הגאונים לא מיישינן לדברי ר"ם (י):</p>		
<p>שא"ה לאדוני אבי הרא"ש ז"ל ראובן שמועין שקודם הנשואין התנה עם אשתו וכו'. כלל ל"ג סימן ב':</p>		
<p>הוב' כתב ה"פ-שלמה בן הר"ם נד נאח (ש"מ הרשב"ש סי' ס) דדבר פשוט הוא דהא דכופין לעלות לאין ישראל היינו בדאיפשר</p>		

(ה) **כתב ה"ר שלמה בן הר"ם נד נאח (ש"מ הרשב"ש סי' ס) דדבר פשוט הוא דהא דכופין לעלות לאין ישראל היינו בדאיפשר**
גלל סכנה דאי איכא סכנה אסור לפסן עמנו [ח] הילכך בזמן הזה באלוה הללו כל שהוא מקוף המערב עד נוף אמונן אין כופין לעלות ומעלה כופין לעלות דרך יצאה וגם דרך ים צימח התמה אם אין שם לפטים: **כתב הרשב"ש (ש"מ סי' סד**

לי כמותה אמנם וכו' כלומר ראה כמותה נמי העיר כמותה כן ואף על פי שנכחוסת של מטרופוט אלו לא היה כבוד כן אפילו הכי המיר הלל את ציהיה לפי שהמקדש שם סתם על דרך הנהוג שם קידש וכל אותם שפסק המקבל של דרישה הדיניות הביאום צירושלמי פירק עברה (ה"ס) עם אותם חנאי כמותה ללמד שאלו ג"כ סתמו כפירושם ומכאן נלמד לנדון שפטינו שכל שנשא במקום שאין

מדין הבית יוסף: "כתב ה"ר שלמה בן הר"ם בר צמח (ש"ת הרשב"ש סי' סא) דדבר פשוט הוא דהא דכופין לעלות לארץ ישראל היינו בדאיפשר בלא סכנה דאי איכא סכנה אסור לסכן עצמו" (אהע"ז סי' עה')

וגם בשל"ה הקדוש בשער האותיות אות ק' (קדושת המקום) הביא דברי הרשב"ש להלכה וז"ל:

תנג. בודאי המונעים מחמת סכנת הדרך כשהם בחוקת סכנה שכב, או אין להם אשם ויפה עושים. וכן כתב [הרב שלמה בן] הר"ש בר צמח בתשובה, והביאו הכית יוסף בסימן הנזכר (אכן העור סוף סימן ע"ה), על הדינים הנזכרים לעיל, הא דכופין לעלות לארץ ישראל היינו בדאפשר בלא סכנה, דאי איכא סכנה אסור לסכן עצמו כו'. אבל מי שזוכה ונא לשם בלי סכנה, אשריו ומה טוב חלקו לישב בצל שדי בזה שער השמים.

גם הגאון המפורסם רבי נפתלי צבי יהודה ברלין - הנצי"ב מוולאדין, כותב במכתב לד"ר פינסקר מיום כג' בכסלו תרמ"ח כי חלילה לעשות דבר בכל הנוגע לישוב א"י בעבירה של סכנת נפשות וקובע שמעבר לעבירה הדבר לא יצלח וז"ל:

במכתבו מיום כ"ג בכסלו לד"ר פינסקר חוזר הנצי"ב לדון בבעית הקופות ושלוחות דרשנים,, אם נוגע לחיי נפשות יושבי ירושלים טוב"ב" וקובע,, חלילה לנגוע בזה ולהביא עלינו. אשמה גדולה, — ואנחנו נקום ונבנה חרבות בדמי יושבי ירושלים, אשר יש בקרבם אלפי אנשים, אשר יושבים על התורה, והרבה אלמנות ויתומים הגוועים ברעב" — — — אמנם,, ידענו אשר הרבה משכילי הדור מקנטרים את החלוקה ומבקשים לעוקרה, אבל בכ"ז אין הדעת נוטה להניח אחינו אלה למות ברעב, כי אחינו בשרינו הנה, ע"כ חלילה לנו לעשות דבר בישוב א"י, בעברה של סכנת נפשות, והיא לא תצלח"

"חלילה לנו לעשות דבר בישוב ארץ ישראל בעברה של סכנת נפשות, והיא לא תצלח"
(מרן הנצי"ב מוולאדין)

ובביאורו 'עץ הדעת טוב' על ספר תהילים, (מזמור כד') כתב תלמידו המובהק של מרן האריז"ל רבי חיים ויטאל, את היחס שבין עם ישראל לארץ ישראל המסביר היטב, מדוע חיי אדם מישראל קודמים לישוב ארץ ישראל. וז"ל:

כח 55

תהלים כד

וַיֵּשְׁבֵי בָהּ : (ב) כִּי הוּא עַל יָמִים יִסְדָּהּ וְעַל

שפת אמת

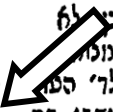
עץ הדעת טוב

הצרכה ניתן לבני אדם שיוכל להיות לה' אף כי הוא לבני אדם. שפי' הצרכה ונחשק המעשה בקדושה. וזה הוא הצרכה שאחר האכילה שהוא העיקר [שמופדש בחורה] כמי' חזיל כשהוא שצט מצרך כשהוא רעב לא כשי' והיינו כני' שמקודש שצא ליהנות. נזכר בהשי' כדי שלא להתפרד ממנו ע"י הגאה גשמיות. ועי' הזכירה מקודם. נשכח ונחמטע ממנו הגשמיות עד שנתהפך הכל לה' :

נק' תכל. ואמר כי מלוא לארץ הנק' תכל וגם שצטע' אמות היוצ'ים בה גם הם כצרכים מכחו ית' אלא שאינם נצחיים לחלקו. אבל ודאי כי יולד הכל הוא ית'. ולכן לרמוז כי הכל יורו ומעשה ידיו כולם לכן סמך תכל ויוצ'י בה אל מי'ש לר' הארץ ומלואה. לרמוז כי גם [הס] שלו. כי הוא יצ'ים. אבל לרמוז כי אעפ"כ יש חילוק ביניהם. כי יש' והארץ הם חלקו ונחלתו דוקא. ולא כן החבל ויוצ'י בה. לכן לא הזכיר שמו ית' אלא על הארץ ונחלתו לבדם. ולכן ג"כ הפירוש ולא אמר לר' הע' מלואה של הארץ. אבל בתכל אמר ויוצ'י בה. הענין הוא כי אין ספק שעם היות ארץ ישראל מקודשת יותר מכל הארצות. ודאי כי ישראל הם יותר מעולים וקדושים ממנה לאין קץ. כי הנה היא חומר דומם. וישראל הם בחינת אדם בנשמה חצובה מכסא הכבוד. ולא נצטוו ישראל לגור בארץ. אלא כאדם השוכן בתוך בית א' והיא טפילה אליו ונריכה להיות הבית ההוא נק' מכל טומאה לסיבת האדם הקדוש הדר בה. והגם הם נמשלים כנשמה הממלאה את כל הגוף. כך בהיותם ישראל חוץ ישראל הם: כנשמה חוץ הגוף והם נשמתה ורוחניותה של ארץ ישראל. וכמו שהנשמה שואבת חיים אל הגוף. כך ישראל ממשיכים השפע במעשיהם אל הארץ כנוטע. ולכן ישראל נק' מלואה של ארץ ישראל. מש"כ בחומות העולם שאעפ"י שחולה לארץ ניתנה להם בחלקם. אינם בה אלא כבחינת אצנים ועלים היוצ'ים בה בצמחה. וז"ל תכל ויוצ'י בה. אבל אינם נק' מלואה של תכל. כי ארדבה הם מקלקלים אותה ואינם כבחינת נשמה אצלה:

מי

כולו ומלואה. או יר' כי קרא את ישראל מלואה של הארץ. אבל בתכל אמר ויוצ'י בה. הענין הוא כי אין ספק שעם היות ארץ ישראל מקודשת יותר מכל הארצות. ודאי כי ישראל הם יותר מעולים וקדושים ממנה לאין קץ. כי הנה היא חומר דומם. וישראל הם בחינת אדם בנשמה חצובה מכסא הכבוד. ולא נצטוו ישראל לגור בארץ. אלא כאדם השוכן בתוך בית א' והיא טפילה אליו ונריכה להיות הבית ההוא נק' מכל טומאה לסיבת האדם הקדוש הדר בה. והגם הם נמשלים כנשמה הממלאה את כל הגוף. כך בהיותם ישראל חוץ ישראל הם: כנשמה חוץ הגוף והם נשמתה ורוחניותה של ארץ ישראל. וכמו שהנשמה שואבת חיים אל הגוף. כך ישראל ממשיכים השפע במעשיהם אל הארץ כנוטע. ולכן ישראל נק' מלואה של ארץ ישראל. מש"כ בחומות העולם שאעפ"י שחולה לארץ ניתנה להם בחלקם. אינם בה אלא כבחינת אצנים ועלים היוצ'ים בה בצמחה. וז"ל תכל ויוצ'י בה. אבל אינם נק' מלואה של תכל. כי ארדבה הם מקלקלים אותה ואינם כבחינת נשמה אצלה:

תהלים

עם שני פירושים יקדים ויחשובים

עץ הדעת טוב שפת אמת

פיעטרקוב

הוצאת חיים חיים

בית ה' רחוק הענין כי יעני' והולך פלמטני

"אין ספק שעם היות ארץ ישראל מקודשת יותר מכל הארצות ודאי כי ישראל הם יותר מעולים וקדושים ממנה לאין קץ. כי הנה היא חומר דומם וישראל הם בחינת אדם בנשמה חצובה מכסא הכבוד ולא נצטוו ישראל לגור בארץ אלא כאדם השוכן בתוך בית אחד והוא טפל אליו וצריך להיות הבית ההוא נקי מכל טומאה לסיבת האדם הקדוש הדר בו. והנה הם נמשלים כנשמה הממלאה את כל הגוף כך בהיות ישראל חוץ ארץ ישראל הם כנשמה חוץ הגוף והם נשמתה ורוחניותה של ארץ ישראל וכמו שהנשמה שואבת חיים אל הגוף כך ישראל ממשיכים השפע במעשיהם אל הארץ כנוטע"

פרק ג

**לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושׁמאל- האם אלי ישי
בדעותיו הימניות' "ישר ונאמן לדעת תורה" בכלל ולדעת רבו
הגר"ע יוסף ז"ל בפרט כפי שהוא מתיימר להציג את עצמו
בפני הציבור?**

לאור המקורות שהובאו לעיל בפרק הקודם, ניכר בבירור, כי כל הדעות המושמעות מקרב אנשי הימין' למיניהם, (ובכללם איש הימין' החדש אלי ישי) חסרות כל יסוד ובסיס בתורה"ק, ואדרבה מנוגדות לדעת התורה בתכלית. עכ"ז, ראינו לנכון לחזק הדברים גם מדברי גדולי ישראל שחיו עמנו בדורות האחרונים עת התהווה הסכסוך הנוכחי עם הערבים כתוצאה מהתפשטות הציונות בארה"ק והקמת המדינה. והנה המפורסם מבין גדולי ישראל שדבר רבות בענינים אלה, ודבריו היו מיוסדים על קבלה מרבותינו גדולי הדור הקודמים וגם נתקבלו על רובא דרובא מגדולי דורנו הוא הגאון הגדול מרן הגרא"מ שך זצ"ל, שעורר והדגיש תמיד את הסכנה שבדעות הימין' למיניהן.

ולאחרונה יצאה לאור סדרת הספרים המפורסמת "מכתבים ומאמרים" בה כונסו דבריו ומכתביו במהדורה חדשה^{כא} המסודרת לפי נושאים, בשלשה חלקים, ובחלק הראשון ישנו מדור הנקרא "כיבוש שטחים והתגרות באומות" ומשם (עמודים עז'-קטז) ליקטנו חלק מהדברים שאמר וכתב. וז"ל^{כב}:

והעצה השלישית של יעקב, למלחמה [ורש"י כתב שם (בראשית לב, ח) ד"והיה המחנה הנשאר לפליטה"-הכוונה לברוח, ראה גם ברמב"ן], הוא רק כשזה בגדר 'הבא להרגך השכם להרגו' - כמו שהי' אצל יעקב שעשו בא לקראתו, ולא לכולם ניתן להשתמש בעצה זו. כי החילונים והחופשים, אם על חייהם אינם חסים- על חיי אחרים בודאי לא, וכמו שמצינו בגמ' (פסחים מט' ע"ב) 'אמר רבי אלעזר עם הארץ אסור להתלוות עמו בדרך שנאמר "כי הוא חייך ואורך ימין" (דברים ל, כ)

^{כא} ונקרא בשם "מכתבים ומאמרים החדש", יצא לאור ע"י נכד מרן הגרא"מ מן שך זצ"ל, הרה"ג אשר ברגמן שליט"א, בני ברק, התשע"ד.

^{כב} ההדגשות נעשו על ידנו.

על חייו לא חס על חיי חבריו לא כל שכן, כי השקפתם היא השקפת 'ככל הגויים בית ישראל', ובאמת לפי דרך החיים שלהם - אין דבר המבדיל בינם לבין שאר האומות, ואין לסמוך עליהם שינצלו את כל האפשרויות שישנם, ושלא יעשו שום דבר של התגרות באומות העולם...ואם כן, איך אפשר לסמוך עליהם שניצלו את כל האפשרויות שישנם? ושלא לדבר גבוהה גבוהה, ושלא להתגרות עם אומות העולם? וענין ההתנחלות יוכיח שזהו התגרות גסה באומות העולם, והוא נובע מהטעות היסודית של הציונים, שלדעתם כל מה שעבר עלינו הוא רק מפני שלא היה לנו מדינה ושלטון משלנו, ועכשיו שיש כבר מדינה ושלטון יהודי-אנחנו מדינה שוה בשוה עם כל האומות ושאר מדינות העולם, ואם נראה יותר תקיפות ונעמוד על דעתינו- יכנעו אויבינו...

ואף אם יש רבים הדוגלים ברעיונות אלו, אבל זהו נטי' מהדרך המסורה לנו מחז"ל, וההיפך הוא הנכון, כי יש לנו להתחשב שלא להיות גורם שאיזה מדינה שהיא תסבול על ידינו - כגון שאלת הנפט או אפילו שאלת השקעות בעסקים ובבנקים, כי זה יוסיף דלק על המדורה להרבות שנאת ישראל אשר לא חסר בלי זה, ורק בביאת משיח צדקינו יתוקן זה, כמו שכתב הרמב"ם (פי"ב מהל' מלכים ה"א).

וחז"ל ברוח קדשם פירשו (דב"ר א, יט) מה שאמר ה' "רב לכם סוב את ההר הזה פנו לכם צפונה" (דברים ב, ג) - 'מהו צפונה? אר"ח: אמר להם, אם ראייתם אותו שמבקש להתגרות בכם - אל תעמדו כנגדו, אלא הצפינו עצמכם ממנו עד שיעבור עולמו'.

ואיתא שם עוד: 'אמרו לו ישראל, רבש"ע, אביו מברכו "על חרבך תחיה" - ואתה מסכים עמו ואומר לנו הצפינו עצמכם מפניו, ולהיכן נברח? אמר להם: ברחו לתורה המתינו למלך המשיח שיבוא וכו'.'

ולזה אני בא במכתבי, כי מה שעלינו לעשות כיום הוא אך ורק להתחזק בתורה ויראת שמים, וח"ו מלהתרפות, וכל מה שבידינו לעשות בכון זה הוא לייסד עוד ישיבה קטנה או גדולה, עוד מקומות ללימוד התורה, וזוהי חובתנו כי ה"מעט מן האור דוחה הרבה מן החשך", (חובת הלבבות ש"ה פ"ה) כי חיים אנחנו בסכנה רוחנית תמידית, בין שיהי' שלום- ובין שלא יהי' שלום.

ולפי מיטב הכרתנו ואמונתנו, אלו המתיימרים לקיים את המדינה- הם המסכנים אותה, ואף על מה שנאמר בתורה (ויקרא יח, כח): "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה" – חקקו חוקים להתיר מהחמורים שבחמורים כגון שפיכות דמים בחוק הפלות, וכן ע"י חוק אשה הידועה בציבור שמהם יתרבה הפקרות בשטח זה, וד"ל...

ומה מאד מצער הדבר שדווקא מאלו שהם שומרי תורה ומצוות באה הסתה גלוי' להנהגה שיש בזה משום התגרות בכל אומות העולם, וגם יש לה חלק באי היציבות בפנינת העולם זו שאנחנו נמצאים בה, ובהנהגה זו התוצאות על העתיד מי ישורנה. וזה אני בא במכתבי זה, להזהר ולהזהיר, שלא להמשך אחרי כל מה שכותבים בראיות שאין להם שום יסוד, וכבר אמרתי שמה שמזכירים מהשו"ע או"ח סי' שכ"ט, אין שום שייכות לעניננו, וכל דבריהם בזה הם דברים שלא נקלטו מדעת-תורה, והם זרים לרוח ישראל סבא, ואינם אלא התלהבות מן החוץ – אשר לא שמענו ולא ראינו אצל קדמונינו...

אולם בענין מה שכתב פלפול הלכתי בדבר החזרת שטחים בא"י שעכשיו הם תחת שלטון ישראל- ומפלפל בענין פקוח נפש, לדעתי, הנחה זאת – שזה נוגע לפקוח נפש- אין זה ברור כלל וכלל, ויש הרבה מאנשי הצבא שדעתם היא בהיפך, ועל ידי השלום שיוגרם על ידי החזרת השטחים יתמעט הרבה שפיכות דמים, ולדעתי אין בזה שום צל של ספק שכשישורר שלום יתמעט השפיכות דמים.

וגם יש לקחת בחשבון לא רק את מצבינו כאן בארץ ישראל אלא את מצבנו בעולם כולו, כי כשאין שלום במזרח התיכון זה משפיע על אי שקט בכל העולם, שהמעצמות הגדולות מעורבין בזה, ויש התגרות בין האומות למשוך לצידן, שמעצמה זו מושכת מדינה זו וזו לצידה, ומעצמה השני' מושכת מדינה זו וזו לצידה, והמירוץ להעניק להן כל סוגי נשק הולך וגדל וסוף סוף יהי' מלחמה, ומה יהי' אז גורלנו, ואיזה ערך יהי' אז אם יהי' לנו עוד כברת ארץ – בתקופתנו ששכלול כלי הנשק הגיע לשיא השכלול שאפשר להחריב עיירות ומדינות שלמות מרחוק. ומה שייך בזה שאין לותר ואסור לותר על מה שיררשה היא לנו מאבותינו, וכי בנו הדבר תלוי ובידינו הוא זה? הלא גם עכשיו בלא סיוע של ארה"ב אפילו חודש אחד ופחות מזה אין לנו משלנו כלום בכדי להתקיים! וכל

אלו שמדברים גבוהה גבוהה: אנחנו, אנחנו, ואנחנו ננצח – הם בעיני רק 'דל גאה' שהקב"ה שונא אותו (עייני פסחים קיג ע"ב. ושערי תשובה לר"י ש"ב אות ז').
 ואלו המפלפלים בענין איסור "לא תחנם" (דברים ז, ב), אשאל: למה לא חשבו על מה שמדי יום ביומו עוברים מאות ואולי אלפים מבני ישראל על איסורי כריתות במה שעולים על הר הבית במקום שאסור לטמאים לעלות? ואם מאמינים הם – הלא כתוב בתורה "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה" (ויקרא יח, כח)!

הר יקראו
 קראו והתלהבו לך נחלי חיים, בניית תחילה
 בית עמית עמית בני בית העובדים יחדיו עמית העובדים
 יחדיו יחדיו עמית עמית בני בית העובדים יחדיו עמית העובדים

בית הצרות
בית השם

בסדר יול ע"י אגודת דורשי המקדש ת.ד. 1797 י-ם טל' 065-253999 גליון 41

התחברות הרבנית ענינה בחולדות הר הבית מאז חורבן בית המקדש

אלפים שולים להתפלל בהר הבית

הבני בית ישראל ובני עמים וארשי ישיבות חסידים אנשי מעשה עולים לפקוד את מקום המקדש שנחמק למנוסת ידוים ■ בבו תעלים הודות ותשובות אשר עזר ונצב על מעשה הצדקה והצדקו והמקדוים ■ הרבנים מדרנים תרבי שלא נפסק ■ תפילות וצבור עין נענוות כבלול זה

שאלו ונתנו תשובה
 אולם בני ארץ את מקום המקדש לוקים
 המקדש יולו ונתנו תשובה ■ בני העולם לפקוד את ארץ ישראל ונתנו תשובה ■ בני העולם לפקוד את ארץ ישראל ונתנו תשובה ■ בני העולם לפקוד את ארץ ישראל ונתנו תשובה

ארון ורבנו בראשות פוסק-הדור הגאון
דב ליאור שלישי'א שולים להר הבית

הרבנים ובני עמים וארשי ישיבות כן תעלים להר ■ קדושה זו ענינה כאשר חרב בית המקדש
 שלישי'א עולו עם סאה וטעמים חסדו ישיבתו ■ גם ישיבת עשאל עליה עם ראשי הישיבה

על יולי מרחיקים את התחברותם
 התחברותם המשושנה ונורה מאד

צווחים 'לא תחנם' בגרונם ומטמאים את מקום המקדש בגופם-רבני סייעתו של אלי ישי ובראשם הר' דב ליאור מעודדים עליה להר הבית.

ומלבד זאת לדעתי כל אלו אנשי התנועות למיניהם, ויתר האנשים המדברים ומסיתים השכם והערב בכל הזדמנות שאין לותר ואסור לותר על שטחים מא"י – לא ממקור קדוש באו דברים אלו, אלא ממה שקלטו מחכמות חיצוניות בהשקפה זו,

שאנחנו עם ככל יתר העמים, וגם לנו הזכות על מדינה ריבונית ונחזיק בה ואל נרפה אותה...^{כג}

אבל לא כן הדבר! אל לנו להידמות לשום אומה ולשון, אנחנו "עם לבדד ישכון" (במדבר כג, ט) וכל העולם נגדנו, לרבות גם את אוהבינו, 'ומעשה אבות סימן לבנים' (תנחומא לך לך ט. ירושלמי תענית ב, ד) ואברהם אבינו אמר 'גר ותושב אנכי' (בראשית כג, ד), אף שהי' 'תושב' בכל זאת ידע ואמר שהוא 'גר', ולזה יקרא 'אברהם העברי' – שכל העולם מעבר אחד והוא בעבר השני (ילקוט שמעוני בראשית רמז ע"ג), ותמיד יהי' זה עד ביאת משיח צדקנו, וחוק הוא מהקב"ה בציווי "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי" (ויקרא ו, כו), ובזה אנחנו בטוחים בקיום עם ישראל, ולהיפך הוא איבוד עצמו לדעת ורדיפה על כלל ישראל, כי זה נטיה ממה שמסורה לנו בהנהגתינו משנות דור ודור...

הנה בעניין התעמולה והפרסומות נגד כריתת השלום באיזה אופן שהוא, שכל בעל שכל ישר מבין כי "טוב פת חרבה ושלוחה בה" (משלי יז, א) – שבכל אופן הצלה פורתא היא למנוע שפיכת דמים – אפילו נפש אחת פחות, כי 'נפש אחת מישראל היא עולם מלא' (סנהדרין לו ע"א). ובאים בתעמולתם בפטפוטי דברים שאין להם שורש וענף בהלכה, ותולין עצמם בדין המבואר בשו"ע או"ח סימן שכ"ט שאם עכו"ם צרין אפילו על תבן וקש מחללין את השבת, ואין דבר זה שייך לענינינו כלל, וודאי שארץ ישראל ירושה לנו מאבותינו, אבל לפי המצב של היום – שהם תובעים את מה שכבשנו מהם, ואם נחזיר להם מסכימים לכרות שלום – בודאי שיש בזה משום הצלה.

וכי שנמשיך במצב של מלחמה – זה יותר טוב? ואם באנו בתביעה שהקב"ה נתן לנו את הארץ וירושה היא לנו מאבותינו – אם הצד שכנגד יודע את זה, יודע הוא גם את מה

^{כג} ולקמן יתברר מהו המקור ה'תורני' להשקפה מעוותת זו.

שכתוב שתנאי התנה הקב"ה: "אם שמוע תשמעו..." (דברים יא, יג) **"ולא תקיא הארץ אתכם..."** (ויקרא יח, כח).

והרי במצב של מלחמה, אנו מתכוננים והם גם כן מתכוננים ומתחזקים יותר ויותר, ומי יתקע שבמלחמה אנחנו נהיה המנצחים? רק מי שסומך על "כחי ועוצם ידי" (דברים ח, יז) יכול לטעות בזאת, אבל מי שמאמין בה' ובתורתו – יודע שיש מה שכתוב: "ונגפתם לפני אויביכם" (ויקרא כו, יז) וצריכים רחמים גדולים!

וגם אל לנו לשכוח שאם נסרב לכל, תגרם על ידי זה מתיחות גדולה אצל כל עמי העולם, כי כל מדינה – אפילו הכי רחוקה – תסבול מצמצום הנפט, בחורף היא תסבול מהקור שכל יחיד ויחיד יסבול, וגם התעשייה העולמית תסבול, ושם ישראל יהי' שגור בפיהם – שכל הסבל הזה אך ורק בשביל ישראל, והרבה שנאת ישראל תתוסף על ידי זה – מה שלא חסר גם בלי זה...

והלא בימים האחרונים – ע"י התפטרותו של השגריר באו"ם – כמה שנאת ישראל נתוסף אצל חוג גדול בין אזרחי ארה"ב? ודרכנו דרך התורה היא כי "עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב" (במדבר כג, ט), ולא להתבלט בין האומות, וכך נהגו אבותינו ואבות אבותינו משנות דור ודור, "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" (דברים לב, ז). השמעת או ראית אצל אבותינו הנהגה אחרת? רעיונות אחרים הם מה שנקלטו ממקומות אחרים!

רואה אני כמה גדולים גדולי התורה מדור העבר מה שחזו מראש, עד כמה שהשפיע הרעיון הציוני וחדר ללבם של הרבה משלומי אמוני ישראל ולא חשו ולא מרגישים שיש בכל דבריהם מה שמנוגד לדעת התורה- ואף שמלבישים את דבריהם במסוה של הלכה. וכל הגדולים הרי ידעו ממצות 'שוב ארץ ישראל' ומקדושתה, אבל אין לעשות מזה עיקר – כי אין לנו עיקרים אחרים רק אלו מה שנמסרו לנו!

אל לנו לסכן את כלל ישראל בכמו אלו, ואיך אפשר לדבר דברים אלו – שיש לסרב אפילו עד כדי מלחמה ח"ו, ולא כך

נהגו אבותינו, ואין זה דרך ישראל סבא ולא דרך תורתנו הקדושה. ומקובלני שאין שום סתירה מפנימיות התורה למה שנגלה לנו, ומסורה לנו, ושנתנה לנו להתנהג כן⁷⁷.

...בדבר מה ששאלתם אותי בענין הסכם השלום בין ישראל ומצרים שיערך על זה דיון בהכנסת – איך להצביע, בעד זה או נגד זה. בקצרה אשיב לכם, שאין צל של ספק שמחוייבים אנחנו להסכים לכל צעד של שלום בכל אופן שהוא, וכל פשרה שיכולה לקרב את השלום – מחוייבים אנו לקבלה, כי הרבה שפיכת דמים ימנע ע"י השלום.

וכל הדיבורים בענין איסור "לא תחנם" (דברים ז, ב), ובענין ההבטחה מהקב"ה שכל הארץ ניתנה לנו בשלימותה, לפי מצבנו בתקופתנו – אין לכל הדברים על מה שיסמכו, כי אין הדבר תלוי בנו, ועלינו החובה רק להטיב דרכינו בשמירת התורה והמצוות, ואז בטח שנזכה לקיום הבטחת ה' יתברך, ועלינו להתפלל כי "ה' יברך את עמו בשלום" (תהילים כט, יא).

והעיקר שאין הרגשה אצל הממשלה שאנחנו "עם לבדד ישכון" (במדבר כג, ט), ובתור לבם – אפילו אצל המראים פנים שהם אוהבים – הם אויבים לנו, ואם יש סכסוכים בין מדינות המערב ומדינות המזרח – אל לנו להיות גורם אף בעקיפין

⁷⁷ וז"ל מרן בעל ה'לשם שבו ואחלמה' מגדולי חכמי הקבלה בדורות האחרונים: "והרי נתבאר לנו עכ"פ חומר האיסור לומר ולחשב שמלובש איזה קדושה ח"ו בכל דבר של חול ומכש"כ באיזה טומאה ורע ח"ו, כי הוא מאביזרא דעבו"ז וכנ"ל מזוה"ק פ' בהר ד' ק"י ע"א שאמר ומאן דקריב לקב"ה מה דאפריש כמאן דקריב מסאבו דנְדָה לבעלה כו' קירוב דכל עריין שקילין לע"ז. ודי בזה להיישר המחשבות וליישר הרעיונות וזכור כל הדברים הללו וקח אותם בלבך...וזכור כל זה מאד מאד, והזהר והשמר בנפשך ולא תקדש שום דבר מה שלא קדשתו התורה עפ"י הדין המבואר בפוסקים, וכן גם בדברים המקודשים אל תעלנה יותר מהראוי לה ע"פ הדין המבואר בגמרא ופוסקים, וכנודע שיש הפרש בין מעשר לתרומה ובין תרומה לקודש ובין קודש לקודש הקודשים. ומכש"כ להשמר ולהזהר לתעב ולשקץ כל דבר מה שהזהירה תורה עליה לשקצנה ולתעבנה, ותקבע בלבך כי הדין והסוד אחד הוא, והגמרא והזוה"ק כולם ניתנו מרועה אחד, א-ל אחד נתנן פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים ברוך הוא". עכ"ל"ק. (ספר הדע"ה ח"א דרוש ה' סי' ז' אות ד').

בענין שלא לנו. והרבה שנאת ישראל נגרמת על ידי מצוקת חוסר הנפט בכמה ארצות שהסיבה העיקרית היא הסכסוך הערבי ישראלי.

ולכן אני מבקש מכבודכם שתודיעו בלשון שאינו משתמע לתרי אנפי, שאתם תצביעו נגד הממשלה באם יצטרכו הכרעה בענין זה, ורק באופן זה היה הסכמת מועצת גדולי התורה לתמוך בממשלה הנוכחית.

בפרשת שלח מספרת לנו התורה, כי אחר שנגזרה גזירת המרגלים קמו העם לעלות אל ראש ההר- היא הדרך העולה לארץ ישראל, ומשה רבינו אומר לעצור בעדם ובדבר ה' הוא מצווה ומזהיר אותם לאמר: "למה זה אתם עוברים את פי ד' והיא לא תצלח, אל תעלו כי אין ד' בקרבכם וגו'" (במדבר יד, מא). אולם, לא שת לב העם לדבר ד' ביד משה, "ויעפילו לעלות אל ראש ההר", וסופם מפורש במקרא.

גם פרשה זו של 'ויעפילו' אינה סיפור היסטוריה בעלמא, כי אם אזהרה גלויה לנו ולדורותינו. **התורה מצווה ומזהירה אותנו "אל תעלו", וחייבים אנו לשמור על איסור זה המפורש ונגלה בתורה, וחלילה לנו להעפיל אל ראש ההר תוך התגרות באומות העולם, במעטה של מצוות וענינים שבפנימיות התורה, ולא עוד אלא שמחשיבים העפלה זאת למצות ישוב ארץ ישראל...**

חלילה חלילה לנו לטשטש מושגים ולהמיר טוב ברע או רע בטוב – להחשיב עבירות למצוות גדולות, לערב יחדיו מושגים של 'חבלי-משיח' ו'משיח', ו'עקבתא דמשיחא' בהכרזות שוא של משיחיות. אנו האמונים עלי תורה יודעים כי 'חבלי- משיח' ו'משיח' הם שני דברים, שחלילה לערבם יחד, ואנו השרויים במצב של 'חבלי-משיח' לא יתכן שמשיח כבר אתנו.

התורה שנכתבה לדורות, מזהירה אותנו "אל תעלו, כי אין ד' בקרבכם והיא לא תצלח", ומכאן הוראה מפורשת לנו, לכל יהודי חרדי, לבל יהיין לעלות ולהתישב במקומות האסורים על פי התורה. ואם לחשך אדם לומר ראה כי דרך זו צלחה – אף אתה אמור לו כי אין להביא ראיות מהצלחות זמניות ומקריות, כלל ישראל אינו ניזון ממקרים, כלל ישראל מוכתב על פי התורה אשר ידעה כל העתידות והזהירה אותנו באזהרה חמורה "אל תעלו".

... אבל אין לי ספק שבטח יודע... שהחרדים כולם באין יוצא מן הכלל מתנגדים למעשים כאלו, ועל פי דין תורה אסור לעשות שום פעולה ומעשה להתגרות באומה אחרת מכל אומות העולם, וכמה מכתבים וקונטרסים כתבתי לרבים על זה.

חיים כעת בזמן של מלחמה, אינני מדבר על עצם הדבר, ודאי צריך עזרת שמים להנצל ולנצח, אבל שנבין שלא זהו הנצחון! וכי זהו נצחון?

ונבין: אפי' אנשים גדולי תורה ורבנים וצדיקים שאמרו שיש כאן ענין של מלחמת מצוה – אבל האם מלחמת מצוה מתנהלת כך, שבכנסת עשו הסדר וקנוניה שיהיה כאן רוב וכך החליטו להלחם, ואילו היה הקנוניה אחרת לא היה רוב והיה הכל משתנה, וזה המכריע.... האם אפשר לסמוך על משקל כזה?

נעשה חשבון: ישראל שבארץ הם רבע מכלל ישראל, והאם מותר לנו לנצח במצב כזה? הרי אנחנו בגלות! אסור לנו לנצח, ומה עם כלל ישראל – האם לא יסבלו עי"ז אחרי שנה או חמש שנים במדינות אחרות?

לתורה יש מושגים אחרים! לא כך חונכנו על פי דעת-תורה ודרך ישראל סבא, ואני בטוח שיאמרו על דברים אלו: "עומד פה יהודי גלותי, מה יפית'ניק, ויש לו פחד מהגוי!"... והאמת, תדעו רבותי שבאמת כך! צריך לפחד מהגוי – כי עדיין אנו בגלות, ואנו אחראים על כלל ישראל, ולואי שה' יעזור שנינצל וננצח ויהיה טוב ונינצל מהצרות, אך צריך לקחת בחשבון את כל זה!

רק כשלא חושבים – אין דעת תורה, כשמבינים: "איזהו גיבור

– מי שחזק ומנצח", הרי אין זה דעת-תורה! צריך לדעת שאנו יהודים – 'שה אחת בין שבעים זאבים' (אסת"ר י, יא) - אנו בין האומות, ואם כעת יש עוד מדינה שמחייכת אלינו – מי יודע מה יש בלבם ומה יהי' לאחר זמן ואיך יתחשבו?

אינני אומר כלום, רק צריך לחשוב, אי אפשר להיות אחראי על דברים שנעשים ונפסקים על ידי קנוניה ולומר שזה מצוה וכך צריך להיות... ולצערנו הרב גם רבנים וצדיקים וגדולי תורה נפלו בדבר זה! יש לנו מהות אחרת, הכל צריך לחשוב ע"פ תורה, במהלך אחר.

...ומזה יש להבין שגם מה שחז"ל אסרו עלינו שלא למרוד

באומות העולם ושלא לעלות בחומה (כתובות קיא ע"א) – זה אך ורק שדרשו טובתו של עמנו, כי הם ברוח קדשם ידעו

ששנאת האומות לעם ישראל היא שנאת עולם וקבועה היא בלבם, ואין להתגרות בהם אף בזמן שהצדק אתנו, כי זה יוסיף שנאה על שנאה. ואל יחשוב שהשואה שעברה עלינו היתה בגלל שלא היתה לנו מדינה. לא כן הדבר, אין במדינה בטחון לקיומנו, ואף אם יהי' לנו כאן חמשה מליון ויותר – ח"ו כשיהיה מלחמה בין המעצמות הגדולות, איזה ערך יהיה לכל זה לפי הטכניקה של היום? ואף אם גם אנחנו נהיה חזקים – לא יהיה לזה ערך כנגד מעצמה גדולה.

...לכן אני חושב שמן הראוי להזהר מלדבר גבוהה גבוהה, ולדעתי כדאי שלא לעמוד על ענין ההתנחלויות, וברצוני שכב' ידע שויתור שיעשה רק למען השלום – איננו ויתור, וכאשר ה' ירחם עלינו ויגיע זמן הפקודה – הכל יוחזר לנו. ואינני מהסס לקבוע שלפי ההלכה אין כל מניעה לוותר על חלק מארץ ישראל למען השלום, ולפי ההיסטוריא סבלנו יותר במדינות אירופא מאשר במדינות הערביות.

...ברור שקשה לוותר בניגוד לרגש, ובמיוחד כאשר רגש זה לכאורה הוא רגש דתי. אבל חובתו של איש אחראי אשר מכריע בענין פקוח נפש – להתרומם מעל לרגשות, ולכלכל את מעשיו רק לפי השכל הישר, וזה השכל המבוסס על דעת תורה.

...עומדים היום ודנים אם אפשר להחזיר שטחים אם לאו, ומדמים הם לנפשם כי יש בכחם לערוך מלחמה כנגד עשרות מיליוני ערבים היושבים סביב סביב לנו...הלא זוהי מלחמה אבודה מעיקרא! וכי איך יעלה זאת בידם?

הלא המה – הערבים – לא אכפת להם מאבדן נפשות, הם יכולים לנהל מלחמה במשך חמישים שנה, שכן הם מונים מאות מיליוני איש, וגם אם יהרגו מהם מיליון איש – אין הדבר נחשב בעיניהם! אבל אנחנו, הלא שווה בעינינו נפש

אחת של יהודי – למעלה ממה ששוים בעיניהם מיליון ערבים, ואיך נצא למלחמה נגד? להם יש מוצא. להם לא איכפת אפילו מחייהם של מיליון איש, ועל כן אין להם סיבה להיכנע, כי לשיטתם מה יש להפסיד בצאתם למלחמה עלינו?

ועוד גם זאת, הלא באים המה עלינו לא רק בכחם של בני ערב, כי אם בכח שנאת-ישראל של כל האומות, אשר הצביעו באו"ם נגד מדינת ישראל! ומיהו הגורם לעורר את השנאה גדולה הזו שפשטה בכל העולם כולו? – דוקא מדינת ישראל, המחזיקה עצמה בגאווה ובגדולות ומדברת גבוהה גבוהה... דל גאה!! ...הקיום של כל אומה הוא ע"י קיבוץ של אנשים וע"י שטחים של אדמה, כשיש קבוצת אנשים גדולה זה עם גדול ואם הקבוצה קטנה זה עם קטן, כשיש להם שטחים הרבה זוהי אומה גדולה וכשיש רק מעט שטחים זו אומה קטנה. בלא שטח, בלא מקום ריכוז מוגדר של אנשי הקבוצה, אין אומה.

לא כן אנחנו, המעט מכל העמים, אשר במרבית שנות קיומנו בכלל לא היו לנו שטחי אדמה, להוציא את הזמן הקצר יחסית שהיינו בארץ ישראל. והארץ שלנו בכל הזמנים לא היתה גדולה ביותר.

תמיד היו קיבוצי אנשים יותר גדולים מאומתנו, והיו להם שטחי אדמה יותר גדולים ורחבים משלנו, מלבד שזה אלפיים שנה אנחנו כבושים בגולה ואין לנו כלום. אף כעת אנחנו לא כ"כ עצמאים, הבריות אומרים: "אנחנו רוצים או לא רוצים", אבל באמת הרי אנחנו עדיין תלויים בחסדי אומות הדור, אין לנו מה להתגאות בשטחים שברשותנו.

כי אכן השטחים כשלעצמם לא מעלים ולא מורידים, ובכלל לא משנה לנו אם השטח יהיה קטן או גדול, אלא מה חשוב אצלנו? בארות המים! מקומות התורה! אין מים – אלא תורה,

כמו שכתוב (ישעי' נה, א) "הוי כל צמא לכו למים"... ולכן אם אנו זוכים באמת לעסוק בהמשך קיומנו האמיתי, אם אנו מבורכים במקומות של תורה, בריכוזים של לומדי התורה – איננו צריכים בכלל לשים לב לשטחים, אם נשארו בידינו מעט או הרבה, אלא נביט אל יסוד קיומנו בלבד!

...מצינו בחז"ל (הובא ברש"י ויקרא כו, מב), שבתנ"ך מופיע בחמשה מקומות יעקוב מלא, שכתוב יעקוב עם האות ו', ובחמשה מקומות אליהו חסר ו'. ומבארים חז"ל שיעקב נטל ו' מאליהו – כערבון, שיבא לגאול את בניו. כלומר, שבתחילת יצירת האומה הישראלית ראה יעקב אבינו את הצורך להורות לבניו מהי השאיפה לה צריכים הם לשאוף. הוא נטל ערבון מאליהו הנביא שיבוא לגאלנו, ובזה נטה קו, שהשאיפה לגאולה תהיה ע"י אליהו הנביא ולא ע"י שום דבר אחר, שלא נטל ערבון משום אחד, לא מז'בוטינסקי לא מהרצל ולא מבגין, לא משום רב ולא משום רבי – אלא מאליהו, כלומר, שרק ממנו תבוא הישועה לכלל ישראל, ששום דבר אחר לא יביא את הגאולה.

והתורה, שהעמיד פרוש לפניו, והמצב אשר יהיה ידוע לה – היא היא מעידה על כך, שישועה אחרת, נחמה אחרת, גאולה אחרת ומשיח אחר – לא יהיה, רק אליהו הנביא שממנו נטל יעקב ערבון – הוא יבא לגאולנו. **ודרכים אחרות**

מסכנות את כלל ישראל. ועל זה התפלל דוד המלך (תהלים קמ, ח): "סכותה לראשי ביום נשק", שבימות המשיח צריך לשמור על הראש, וצריך להשמר לא לנטות מן התורה ימין ושמאל, שאין אנו יודעים דרכי ה', ואין אנו רשאים להעלות על דל שפתותינו אפשרות שאילו פעלנו כך או כך היו התוצאות חיוביות, שהנה אנו רואים שאם רוצים לפעול לפי הלך מחשבה שלא לפי התורה – זה נגד כל העולם, וזה מלבד הקללה של ימות המשיח.

שהרי בתקופה האחרונה, מזמן מלחמת העולם הראשונה – קיים מצב של מלחמה, ואומות מתגרות זו בזו, וכל אומה מרבה לעצמה כלי זיין בלי הפסק. וכל עוד שמשיח לא בא מי יודע מה יתרחש מכל זה. אך אנו סמוכים על הבטחת בורא עולם שלא יטשנו, משום שאנו "עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב"

(במדבר כג, ט). **אך להבין אחרת ולבטוח בדברים אחרים – זה כפירה בתורה.**

מאינן שואבים אנו זכות קיומנו? האם בגלל שמאן דהו החליט לפני שמונים שנה שאנו עם, בזכותו אנו קיימים? הביטו וראו: נאספו לחקוק חוק ירושלים. מי זקוק לחוק זה? האם בלי חוק, ירושלים לא שלנו? האם בלי חוק, ארץ ישראל לא שלנו? אפילו אם תהיה ביד הערבים – שלנו היא, אם כן עבור מה החוק? עבורנו מקיימי תורה ומצוות החוק הזה לא אומר כלום! האם בהרמת ידיים של כמה אנשים חל על ירושלים תוקף ששייכת לנו?

עבורנו התורה היא המעידה שירושלים היא שלנו, על ידי שאנו מזכירים שלש פעמים ביום "ולירושלים עירך ברחמים תשוב"! אנו, המקיימים ציווי התורה ומתענים ומקוננים בכל שנה ושנה על חורבן ירושלים זה אלפיים שנה – מעידים על ידי זה שירושלים היא שלנו, ולא אלו שאוכלים ושותים בתשעה באב וביום הכיפורים הם יבואו ויתבעו את ירושלים ע"י הרמת ידיים לקבוע חוק!

דרך חקיקת חוק שירושלים היא שלנו – היא התגרות באומות העולם, משום שעל ידי כך מתייצבים נגד העולם בהכרזה שכוחנו עמנו. דרך זו היא היפך דרך התורה, ומסוכנת לכלל ישראל. ואם יאמרו שהתורה מעידה שהיא שלנו – אומות העולם ישיבו להם: את הפסוק "זכור את יום השבת לקדשו" (שמות כ, ז) אתם לא שומרים, ואילו ביחס לארץ ישראל אתם מסתמכים על התורה? לכם אין שום זכות לדרוש ולתבוע את ירושלים!

רק אנו שמתענים ומתפללים על ירושלים – יש לנו הזכות לתבוע את ירושלים! דרך עם ישראל היא דרך התורה, ואין דרך אחרת זולתה! הנוקטים בדרך אחרת ומביעים את דרכם בעתונות ובנאומים, יהיו יפים ככל אשר יהיו – אין בהם לשנות עיקרון זה, משום שכל נימוקיהם להצדיק דרכם – הם לפי שיטתם, ודרכם דרך בלי אמונה בתורה, לכן סבורים שיוכלו להביא את הגאולה בכח הזרוע, על אף שזה נגד השכל הישר שיוכלו לעמוד נגד כל העולם.

הבה נתחזק בתורה ויראת שמים, וכבר מובטח לנו שאם נתחזק, - כפי שהרמב"ם שהיה פקח מכולנו אומר (פ"ז מהלכות תשובה ה"ה) שאין ישראל נגאלין אלא בתשובה, שזו הדרך ואין זולתה, ובסייעתא דשמיא נזכה לישועה.

...והנה אמרו ביבמות (קכא ע"א): "תניא אר"ג פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שנשברה, והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה ומנו רבי עקיבא, וכשעליתי ביבשה בא וישב ודן לפני בהלכה, אמרתי לו בני מי העלך, אמר לי דף של ספינה נודמן לי, וכל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי. מכאן אמרו חכמים אם יבואו רשעים על אדם ינענע להם ראשו".

זו היתה דרכו של היהודי, דרך ישראל סבא – במשך כל הדורות. לאורך כל שנות הגלות תמיד היה היהודי מנענע לו לגוי בראשו ואינו עומד עימו בעימות, ובכך ניצלנו מידיהם וידינו על העליונה כי עם ישראל חי וקיים לנצח.

דעו, כי אם הוא מכריז ואומר ששלשת אלפים ושבע מאות שנה יכולנו להתקיים בלא 'מזכר ההבנה האיסטרטגי' עם אמריקה, הרי שתשובתו בצידו – **כי**

אלפיים שנה חיינו בלא 'חוק הגולן', ובלא הגולן כלל, ואף הלאה נוכל לחיות בלא חוק זה. ואם אינך רואה לאלתר את התגובה על חקיקת החוק, דע כי בן אדם ואי אתה יודע מה עתיד להיות בעוד עשרים שנה. ודע עוד, כי כל האומות אחד הם, וגם הטובים שבהם אינם מחבבים את היהודים,

וכשם שגרמניה העמידה מקרבה היטלר שכזה – אף שאר אומות העולם יכולים להוציא כמוהו מתוכם. ומשער אני בעצמי כי

באותו רגע שרה"מ הגיש את חוק הגולן – נשיא ארה"ב חשב לעצמו: יכול אני להטיל אמברגו על היצוא, אפילו על שבוע שבועיים, וכל אותה מדינה אבודה.

כלל גדול נקוט בידינו: 'על כל גל וגל נענעתי לו בראשי'. אסור לנו להתגרות באומות העולם, לנו יש דרך משלנו, דרך התורה מסורה לנו מדור דור. וזאת ידע היהודי בכל הדורות בהיותו חדור בהכרה זו כי גם לעת אשר הוכרח לרקוד לפני הפריץ רקוד 'מה יפית' – הרי שבלבו פנימה היה מלא לעג וקלס לאותו גוי פריץ, בחשבו אותו לגזלן רוצח ומשוגע, אלא שלצורך ביתו בעוד ריחיים בצוארו- הוצרך לרקוד לפני הגוי, למען לא יקפח את פרנסתו.

אך היום לדאבונו, כואב הלב כי אף תלמידי חכמים, רבנים צדיקים – אינם חדורים בהבנה זו כי לנו דרך משלנו. מחד גיסא פועלים נגד האומות ומתגרים בהם, וחושבים לתומם הן אנו יחסנים כמוהם ואיננו פחותי דרגה מהם, ולמה יגרע חלקנו להכנע תחת בעלותם, אמריקה תאמר כך ואנו נאמר להיפך, ומאידיך גיסא רוקדים לפניהם רקוד 'מה יפית' – לתת עורף לכל הקדוש לנו לעשות מה שיפה אצל האומות.

דעו נא רבותי, כי קיום עם ישראל מסוכן הוא במצב שכזה, וחייבים אנו לעורר בקרבנו את האמת המסורה, כי קיום עם ישראל איננו קשור בקיום מדינת ישראל, אבל קיום מדינת ישראל תלוי בקיום עם ישראל, ועם ישראל איננו מדינת ישראל! ואף אם נמצא דבר אשר נראה כמועיל ומטיב למדינת ישראל, אך מי יודע הטוב הוא לקיום עם ישראל, בהתגרות עם ארה"ב אנו מכניסים את יהדות אמריקה בעימות עם הממשל האמריקאי, ומי יודע איזה מחיר עוד נצטרך לשלם על התגרות זו...

...כי ידוע, שבזמנינו שהמדינה עומדת על חבית של נפץ, והמלחמה צפויה לנגד עינינו כל רגע ורגע – הגענו לרגע הזה שאי אפשר ללכת ברחוב, ואפי' ללכת לכותל המערבי מסוכן כי עלולים לקבל סכין בגב. כל אומות העולם רואים רק מה שישראל עושה לערבים, אבל מה שערבים עושים לישראל לא רואים, ולא יודעים, וכולם חושבים שאנחנו רוצחים וגונבים וגוזלים והורגים, וחושבים הם שהערבים לא עושים שום דבר ולא פוגעים בשום דבר, כל זה הוא משום שכך הוא הבריאה ש'עשיו שונא ליעקב', ולכן כל אומות העולם נגדנו וא"א להלחם עם כל האומות, ואף עם אומה אחת א"א להלחם, כי אנחנו המעט מכל העמים.

פרשיות התורה מלמדות אותנו איך עם ישראל צריך להיראות ולהיות: "כל מה שאירע לאבות סימן לבנים" (תנחומא לך לך ו). הבטחה זו קיימה אותנו ונסכה בנו אמונה בעתידנו, במשיח ובגאולה, ואין פתרון אחר! **כל ביטוי ואשליה של 'גאולה' או 'אתחלתא דגאולה' - הוא טָרָף בתכלית, לא רק טרף אלא גם מסוכן לכלל ישראל, כי בזה חותרים תחת קיומו של כלל ישראל!**^{כה}

ומלבד זאת לדעתי כל אלו אנשי התנועות למיניהם, ויתר האנשים המדברים ומסיתים השכם והערב בכל הזדמנות שאין לוותר ואסור לוותר על שטחים מא"י – לא ממקור קדוש באו דברים אלו, אלא ממה שקלטו מחכמות חיצוניות בהשקפה זו, שאנחנו עם ככל יתר העמים, וגם לנו הזכות על מדינה ריבונית ונחזיק בה ואל נרפה אותה... (מרן הגרא"מ מן שך, 'מכתבים ומאמרים החדש', חלק א', עמ' פה').

דעת הגר"ע יוסף

לא די לו לאלי ישי להציג עצמו כ'נאמן לדעת תורה' למרות דעותיו הכוזבות באשר לאיסור החזרת שטחים בכל מחיר ובאשר להגדרתו את עצמו כ'ימני'. הוא אף מנצל את הקשר שהיה לו בעבר עם הגר"ע יוסף וטוען בעזות פנים כי הוא הולך בדרכו ונאמן לדעותיו וכו'. הבה ונבחן האמנם כן הוא? במסגרת הכנס לתורה שבע"פ שנערך במוסד הרב קוק בירושלים בחודש מנחם-אב תשמ"ט, נשא הגר"ע יוסף הרצאה בנושא: "מסירת שטחים מא"י במקרה של

^{כה} ואשליה טרפה זו היא נחלתם של רובא דרובא של רבני תנועתו של אלי ישי וחבריה.

פיקוח נפש". להלן קטעים מן הדברים שאמר המראים כי הדעות המופצות ע"י אלי ישי וסייעתו מעבר למה שמנוגדות לדעת תורה בכלל כאמור לעיל, מנוגדות בתכלית גם לדעתו של הגר"ע יוסף עצמו. וז"ל¹⁰:

באשר למסירת שטחים במקום פיקוח נפש או ספק פקוח נפש:

"אולם כל המחלוקת הנ"ל, אם שייך דין לא תחנם בישמעאלים, אינה אלא שלא במקום חשש סכנה ופיקוח נפש. אבל אם ראשי הצבא והמדינאים יקבעו שיש חשש פיקוח נפש בדבר שאם לא יוחזרו שטחים מארץ ישראל קיימת סכנת מלחמה מיידית מצד השכנים הערבים, וכזה וכזה תאכל החרב ח"ו; ואם יוחזרו להם השטחים, תרחק מעלינו סכנת המלחמה, ויש סכויים לשלום אמת ובר קיימא נראה, **שלכל הדעות מותר להחזיר שטחים מארץ ישראל למען השגת מטרה זו, שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש.** כשם שלענין אכילה לחולה ביום הכיפורים, הרופא הבקי, ואפילו הוא גוי, קובע מצב החולה. ואם אמור יאמר שיש חשש סכנה לחולה אם יצום, או שיאמר שאפשר שיכבד עליו חוליו ויש חשש שמא יסתכן, מאכילים אותו, (וכמבואר בשו"ע או"ח (תריח, א) ובאחרונים שם. ואין החולה רשאי להחמיר על עצמו לצום ביום הכיפורים במקום חשש סכנה, ואדרבה, הרי הוא מתחייב בנפשו, וכמו שכתב הרמב"ן במלחמות ה' (סוף פרק בן סורר ומורה)..

וכן הדבר לעניננו, שאם ראשי הצבא ומפקדיו, עם המדינאים המומחים לדבר, קובעים שיש פיקוח נפש בדבר אם לא יוחזרו השטחים, סומכים עליהם ומתירים החזרת השטחים. וכשם שאם יש מחלוקת בין הרופאים אם יש חשש סכנה לחולה אם יצום ביום הכיפורים, או לא, כגון ששנים אומרים שצריך לאכול, אפילו מאה אומרים אינו צריך, מאכילים אותו, שספק נפשות להקל, כמבואר בשו"ע או"ח (תריח, ד). וכתב הלבוש שם, שאפילו אם האומרים שאינו צריך לאכול הם מומחים יותר ומופלגים בחכמה, סומכים על השנים שאומרים שצריך לאכול, ומאכילים אותו, וכמו שמצאנו בדיני עדות, ששני עדים חשובים כמאה עדים מגזרת הכתוב. וכן

¹⁰ לבל יחשדנו הקורא בהוצאת דברי הגר"ע יוסף מהקשרם או בציטוט מגמתי של דבריו הבאנו בסוף הקונטרס (נספח ב') את דבריו במלואם כפי שנתפרסמו בשעתו ב'תחומין' וכן צילום של המקור מתוך קובץ שהוציא לאור 'מוסד הרב קוק'- מארגן הכנס.

פסק בשלחן ערוך הגאון רבי זלמן שם (ועיין עוד בספר החיים להגאון מהר"ש קלוגר סי' שכט). **כן הדין כאן, שאם יש מחלוקת בדבר, וחלק מן המומחים אומרים שאין כאן מצב של פיקוח נפש כלל, וחלק מהם אומרים שאם לא יוחזרו השטחים יש חשש של מלחמה מיידית ופיקוח נפש, ספק נפשות להקל, ויש להחזיר השטחים למנוע חשש סכנת מלחמה."**

באשר לשאלה האם אפשר שלא למסור שטחים מתוך בטחון שהקב"ה יושיענו מהערבים בדרך ניסית:

...והדבר ברור, שזה שייך לגבי חזקיה המלך ודורו, שכולם צדיקים היו, ועוסקים בתורה תמיד, עד שאמרו בסנהדרין (צד, ב) "בדקו מדן ועד באר שבע, ולא מצאו תינוק ותינוקת ואיש ואשה שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה". ולכן נאמר "וחובל עול מפני שמן" חובל עולו של מלך אשור מפני שמנו של חזקיהו, שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ובסנהדרין (כ, א): "שקר החן זה דורו של משה; והבל היופי זה דורו של יהושע; אשה יראת ה' היא תתהלל זה דורו של חזקיהו". **ולאיש אשר אלה לו בודאי שיש לו על מה להישען, ולבטוח בשם ה' שיעשה להם נס למעלה מן הטבע,** כמו שהיה בסופו של דבר, שנאמר "ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף, וישכימו בבוקר והנה כולם פגרים מתים." וכמו שהובטחנו בתורתנו הקדושה, "אם בחוקתי תלכו (ופירש רש"י: שתהיו עמלים בתורה) ונתתי שלום בארץ, וחרב לא תעבור בארצכם וכו'." **מה שאין כן בדור יתום זה שהפרוץ מרובה על העומד, הן בחינוך ילדי ישראל, והן בצניעות בנות ישראל, והן בענין שמירת שבת ומועדי ה' והכשרות וכו' מה נדבר ומה נצטדק, בודאי שיש לחוש מאד שמא יגרום החטא, כמו שאמרו בברכות (ד, א). ואין לנו לסמוך על הנס, עד ישקיף וירא ה' לערות עלינו רוח ממרום להשיבנו בתשובה שלמה, שאז יחיש לגאלנו ולקבץ נדחינו ולהחזיר לנו כל השטחים בתוספת מרובה, כאמור "כל המקום אשר תדרוך כף רגליכם בו לכם יהיה".** ועתידה ירושלים להיות עד שערי דמשק (בבא בתרא עה, ב). ומעתה נראה שלפי מצבנו הרוחני בזמן הזה אסור לנו לסמוך על

הנס ולהיכנס בסכנת מלחמה עם השכנים הערבים, שמא יגרום החטא. וגם הרוב שלא הודו לו לחזקיהו, יודו בזמן הזה לחזקיהו, שהסכימה דעתו לדעת המקום."

באשר ליציאה למלחמה בזה"ז כדי להגן על השטחים (ובאשר לדברי הרמב"ן על כיבוש הארץ):

...ולפי זה נמצינו למדים, שגם להרמב"ן אין שום מצוה בזמננו לצאת למלחמה ולהיכנס בסכנת נפשות כדי להגן על החזקת השטחים הכבושים על ידינו בניגוד לדעת אומות העולם¹². ומה גם שאין לנו מלך וסנהדרין ואורים ותומים הנדרשים לכך, כמו שכתב הרמב"ן עצמו בספר המצוות (בהשגות במל"ת יז), שמצוה מוטלת על המלך והסנהדרין, כשמוציאים למלחמת הרשות או למלחמת מצוה, לשאול באורים ותומים, ועל פיהם יתנהגו. וכמו שנאמר "ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה'". וכמבואר בברכות (ג,ב) שכאשר היה דוד מצוה אותם, לכו ופשטו בגדוד, היו שואלים באורים ותומים וכו'. והיא באמת מצוה לדורות, ולא עצה בלבד, כדמוכח בסנהדרין (טז,א) דאמרינן, "ודילמא לסנהדרין הוא דקאמר להו רחמנא דלישיילו באורים ותומים", ונשאר כן במסקנא. וכך הסכים במגילת אסתר שם, שמצוה לדורות היא, ויש לנו להביאה במנין המצוות, ע"ש.

¹² לעיל ראינו כי גם מייסד הציונות הדתית הר' ריינס וגם הגר"ש מוהליבר כתבו בפשיטות שאין כוונת הרמב"ן כלל לכיבוש ע"י מלחמה. ואם תשאל כיצד אם כן הפכו בציונות הדתית את דברי הרמב"ן למחייבים כיבוש צבאי היפך מדעת רבותיהם? התשובה לכך פשוטה: הציונות הדתית תמיד נסתה להתאים את השלחן ערוך למעשי הציונים. בראשית הציונות לא דובר כלל על כיבוש צבאי של ארץ ישראל כי אם על התישבות ברשיון (צ'רט) מלכות טורקיה ששלטה אז בארץ ולכן לא נצרך אז הר' ריינס להימנע מלומר את ההלכה הפשוטה והמוחלטת שאסור לכבוש בזמננו את א"י ע"י כבוש צבאי ומלחמה. אח"כ כבר החלה הציונות בסכסוך עם הערבים ועם הבריטים ודובר מפורשות כי "רק בדם תהיה לנו הארץ" ורק ע"י מלחמה, ובהתאם לכך שינו בציונות הדתית את ההלכה המפורשת והפכו את האיסור ההלכתי הפשוט בזמננו להלחם ולמרוד באומות ל"מצות עשה דאורייתא לשיטת הרמב"ן" היפך לגמרי מדעתו ומדעת כל הפוסקים, והיפך מדעת רבותיהם מייסדי הציונות הדתית.

ואם כן, כשבידינו להחזיר שטחים, ולמנוע סכנת מלחמה של האויבים, חייבים לעשות כן משום פיקוח נפש (ועיינן להגאון הנצי"ב בספר מרומי שדה עירובין מה, א ודו"ק).

ועוד יש מקום לומר, שאפילו אם תמצא לומר שלדעת הרמב"ן כיבוש ארץ ישראל והחזקתה נוהגת אף בזמן-הזה, ומצות עשה מן התורה היא, מכל מקום בכיבוש שלנו, שאין לנו שליטה מלאה על כל הנעשה בשטחים, לא נחשב לכיבוש גמור שציותה עליו התורה. וכמו שכתב כיוצא בזה הגאון מקוטנא בשו"ת ישועות מלכו (יו"ד סי' סו), שעיקר המצוה אליבא דהרמב"ן אינה אלא כשהירושה והישיבה היא כאדם העושה בתוך שלו. וזוהי המצוה בכיבוש ארץ ישראל, שתהיה תחת חזקתנו וירושתנו, ולא על ביאה ריקנית של עתה, ע"ש. והרי בכיבוש שלנו היום אין בידינו לגרש את הערבים תושבי השטחים ביהודה ושומרון ועזה, והם יושבים ישיבת קבע בחצריתם ובטירותם. ואפילו את האומות העובדות עבודה זרה אין בידינו להזיזם זיז כל שהוא ממקומם, בניגוד למה שציותה התורה "לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי". ואפילו הכנסיות של עבודה זרה שלהם על עמדם יעמודו, ומוגנות על ידי השלטונות, ואין פוצה פה. וכל זה מיראת אומות העולם. וברור שאין זה בכלל מצות כיבוש, שעליו ציותה התורה לפי דברי הרמב"ן. ולכן אין עלינו להסתכן על החזקת שטחים אלה.

ובפרט יש לציין, שבזמן האחרון הדרכים ביהודה ושומרון ועזה הן בחזקת סכנה, ואין לנו עליהם אלא שלטון צבאי בלבד, בלא שום אפשרות אפילו לעבור בתוכם בביטחה, וכל שכן להתיישב בתוכם. ובודאי שזה אינו בכלל מצות הכיבוש, כאדם העושה בתוך שלו, שעליו דיבר הרמב"ן. והאם יעלה על הדעת שחייבים להפעיל את הצבא שלנו לגרש בכח הנשק וביד חזקה את כל הגוים השוכנים בקרבנו בירושלים, חברון, שכם ועזה וסביבותיהם אל מחוץ לגבולות

ארצנו, ולשכן במקומם מבני עמנו, כדי לקיים מצות וירשתם אותה
וישבתם בה?

**באשר לאיסור שלש השבועות (שלא למרוד באוה"ע, ושלא לדחוק את
הקץ ושלא יעלו בחומה):**

וראה בכתבי הרמב"ן (מהדורת הרב חיים דוב שעוועל, עמוד תקטו, בפירושו
לשיר השירים) שכתב:

לעתיד לבוא יבואו הנפוצות המפוזרים בין העמים, וישמו להם ראש אחד, הוא
משיח בן דוד, אשר היה עמהם בגלות, וברשיון מלכי האומות ובעזרתם ילכו
לארץ ישראל, כדכתיב "והביאו את כל אחיכם מכל הגויים". והמלכות ההיא
תהיה נמשכת, ואינה פוסקת לעולם. וזהו שנאמר: "ושב ה' אלהיך את שבותך
ורחמך, ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה.

**הרי שגם הרמב"ן מסכים, שאפילו משיח בן דוד בתחלת התגלותו
יבוא אך ורק ברשיון האומות, בלי לעלות בחומה, ובלי להתגרות
באומות.**

ולא אכחד כי המהר"ח ויטל בהקדמת עץ חיים כתב, שזמן השבועה שלא לעורר
הגאולה עד שתחפץ, הוא עד אלף שנה, וכמ"ש בספר הזוהר פרשת וירא וכו'.
וע"ע למרן החיד"א בשם הגדולים (ח"א סי' ריט ערך רבנו אלעזר בעל הרוקח).
**אולם מ"מ מסתימות דברי הש"ס נראה, שהשבועה שלא ידחקו את
הקץ ושלא למרוד באומות העולם, היא לעולם, עד ביאת המשיח. וכן
מוכח להדיא מתרגום יונתן בן עוזיאל על הפסוק השבעתי אתכם וכו'. וכן מוכח
מדברי הרמב"ם באגרת תימן, ומדברי הרשב"ש בתשובה הנ"ל, וכן מדברי
הריב"ש. וע"ע ביפה תאר על המדרש רבה ויקרא (פרשה יט סימן ו). וראה עוד
למהר"א גאלאנטי בספר זכות אבות, פ"ק דאבות על המשנה ואל תתודע לרשות.
וראיתי שכבר האריך מאד בזה בספר ויואל משה על דברי המהרח"ו
והחיד"א הנ"ל (מעמוד פה והלאה), ומשם בארה^כ, ואכמ"ל. ודו"ק כי קצרת.**

^כ והרי לך שבענין זה הפנה הגר"ע יוסף לספר "ויואל משה" של מרן הגה"ק מסאטמאר זיע"א ולא
למקור כלשהו מבארות המים הרעים של רבותיהם של מרזל ושטבון (כגון הר' מאיר כהנא הי"ד או
הר' טאו, או הרצ"ה קוק וכד') שהפכו פתאום לבעלי 'דעת תורה' למרות שהגר"ע יוסף מעולם לא
התייחס אליהם ככאלה, ומעולם לא הראה מקום לעיין בדבריהם או בכתביהם.

בענין דימוי דין החזרת שטחים לדין עיירות הסמוכות לספר:

אולם גם אם נאמר שזהו מטעם פיקוח נפש, כפשטות דברי הגמרא והפוסקים, מכל מקום בשטחים של יהודה ושומרון ועזה, אשר נכבשו על ידי צה"ל מידי הערבים, והם תובעים אותם בחזרה, אם הם יאמרו שרוצים לכרות ברית שלום אתנו אם נחזיר להם שטחים אלו, ואם לאו, ח"ו קיימת סכנת מלחמה מיידית, ומומחים צבאיים ומדיניים יקבעו שאין סכנה כלל בהחזרת השטחים בודאי שאין זה דומה לעיר הסמוכה לספר שבידינו מימי עולם, ושכנו למה שנתבאר, שפיקוח נפש דוחה החזרת שטחים (ובאמת שכל ממשלות ישראל לא החילו ריבונות של מדינת ישראל על השטחים, מתוך כוונה שאולי יתאפשר משא ומתן עם שכנינו להחזרת השטחים למען שלום עם מדינת ישראל).

ומכל שכן שיש לומר עוד, שאין להביא ראיה מדין עיר הסמוכה לספר לנידון שלנו, כי למנוע סכנת מלחמה מיידית עדיף טפי ממה שנחוש פן תקראנה מלחמה בעתיד. וכמו שכתב כיוצא בזה בשו"ת נודע ביהודה (מהדורא תנינא יו"ד סי' רי), דלא חשיב פיקוח נפש להתיר איזה איסור, כל שאין הסכנה לפנינו. אבל לשמא תבוא סכנה לעתיד אין זה נחשב ספק פיקוח נפש, שאם כן בוא ונתיר כל המלאכות בשבת, שמא יצטרכו לחולה מסוכן. אלא ודאי שאין לחוש לכך, ע"כ. וכן כתב (עמ' 47) בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' שלו) ע"ש. וכן כתב הגאון רבי שמעון גרינפלד בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' רי) ע"ש. גם הגאון מופת הדור, החזון איש זצ"ל, טהרות (הלכות אהליות כב, לב), כתב, דלא מקרי ספק פיקוח נפש משום דברים העתידיים, שאין להם זכר בהווה, ע"ש. וכן כתב עוד באגרות החזון איש (ח"א סי' רב). וכאן הרי הסכנה לפנינו, שאם לא נחזיר השטחים האלה ודשריינן סמיכינן עלוהי, עלול הדבר להביא לסכנת מלחמה באופן מידי. מה שאין כן החשש פן על ידי שהגבול יהיה קרוב ליישובינו, יתפתו בעתיד לפתוח במלחמה אין זו סכנה הנראית בהווה. ואילו הגמרא והפוסקים הנ"ל, שהתירו לחלל שבת כשצרו עכו"ם על עיר הסמוכה לספר, החשש מבוסס שעל ידי שיכבשוה תהיה הארץ נוחה להיכבש לפניהם. מה שאין כן בנידון שלנו, שאם מפקדי הצבא והמדינאים יהיו סבורים

שאינ ח"ו שום סכנה ליישוב על ידי החזרת שטחים, אין כל חשש בהחזרת שטחים למנוע סכנת מלחמה מיידית.

ועיין עוד להגאון החזון איש ביורה דעה (הלכות אבלות רח,ז) שהביא דברי הנודע ביהודה והחתם סופר הנ"ל, דבעינן שיהיה חולה לפנינו, וכתב על זה: ואין החילוק בין איתא קמן לליתא קמן, אלא אם מצוי הדבר. דבזמן שמתריעין עלה, אף שאין בשעה זו חולה קמן משום חולי מהלכת, הוה ליה כאויבים שצרו בעיר הסמוכה לספר (עירובין מה,א). ומיהו בשעת שלום לא חשבינן ליה כפיקוח נפש, אף על גב דשכיח בזמן מן הזמנים שיצטרכו לזה. כמו שאין עושין כלי זיין בשבת בשעת שלום, דאם כן בטלת כל המצוות. אלא לא מקרי ספק פיקוח נפש בדברים עתידים, שבהווה אין להם כל זכר. ובאמת שאין אנו בקיאים בעתידות, ופעמים שמה שחשבנום להצלה מתהפך לרועץ. והלכך **אין דנים בשביל עתידות רחוקות.**

מסקנה

המורם מכל האמור, שאם יתברר למעלה מכל ספק, שיהיה שלום אמת בינינו לבין שכנינו הערבים אם יוחזרו להם השטחים, ולעומת זאת קיימת סכנת מלחמה מיידית אם לא יוחזרו להם השטחים **יש להחזיר להם השטחים, משום שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש.**

ולכן צריך לדון בדבר בכובד ראש כראוי, לאחר חוות דעת מוסמכת ממפקדי הצבא והמדינאים המומחים בעניני בטחון, וכתורה יעשה.

(ע"כ דברי הגר"ע יוסף)

סכום

אתה הקורא היקר הראת לדעת, כי הדעות המופצות ע"י אלי ישי וסייעתו, הפוכות לגמרי הן לדעת רבותינו התנאים והאמוראים, הן לדעת רבותינו הראשונים והאחרונים, הן לדעת גדולי הדורות האחרונים וגדולי דורנו, והן לדעת הגר"ע יוסף שאלי ישי מתיימר להציג את עצמו כ"ממשיך דרכו ומורשתו". ואם יש את נפשך לדעת מי הוא מורם ורבים האמיתי של אלי ישי וסייעתו אשר נטע בתוכם דעות כוזבות אלה, כלך לך אצל המומר הידוע לשימצה ולדימיר (זאב) ז'בוטינסקי, מייסד התנועה הרביזיוניסטית, שדם רבים מישראל ומתלמידיו ההולכים בדרכיו על ידיו, ואשר שנאתו ליהדות החרדית הגלותית היא מן המפורסמות^ט. ואל הרבנים בהם מתקשט אלי ישי אקרא: איך לא תחוסו על שארית ישראל בכלל ועל הציבור הספרדי בפרט ותניחום לירד לבאר שחת של דעותיהם הכוזבות של אלי ישי וחבריו אשר כבר עשרות שנים הוקעו מחוץ לד' אמות של הלכה ע"י גדולי ישראל מכל החוגים ומכל העדות?? ואם על דעות אלה נתגדלתם אף אתם אצל רבותיכם אנא הראו לנו מקום לדבריהם המאשרים דעות אלו, וכל תורה שאין לה בית אב אינה תורה (ירושלמי שבת פז). ועד שתעשו כן, ודאי שאסור ליהודי הנאמן לתורה לק לתמוך באופן כלשהו בתנועתו של אלי ישי במחשבה בדיבור או במעשה.

**מורם ורבים האמיתי של אלי ישי וסייעתו-
בעלי האידיאולוגיה הימנית-
האפיקורס ולדימיר (זאב) ז'בוטינסקי.**

^ט בשעתו התבטא (ודבריו הובאו בגליון 96 של "חדשות הארץ") כי לדעתו "יש לאחוז באמצעים כדי לשלול מהיהדות החרדית הבלתי פרודוקטיבית כל אפשרות להשתתף בבנין ארץ ישראל! אף אצל עמים נאורים אחרים מבחינים בין "נאציו פוליטיקה" ("האומה הנושאת זכויות הריבוניות הפוליטיות") וסתם בני אדם. אפילו ב"רוסיה של טרוצקי" אין זכות בחירה לילדים! לא מפני שאינם די טובים או פקחים, אלא מפני שחסר להם הנסיון האזרחי" – ואיזה נסיון אזרחי או פוליטי, תרבותי או מסחרי, ישנו לילדים בעלי הזקן והפאות העומדים לפנינו?". התבטאות נוספת המעידה על היותו של ז'בוטינסקי כופר בתורה"ק צוטטה ע"י ממשיך דרכו מנחם בגין (ונתפרסם ב"הארץ" ה' תמוז תשל"ז) מעל בימת ה"כנסת" בנאום בו בקש את אמון ה"כנסת" לאחר עלייתו לשלטון בבחירות תשל"ז וז"ל: "אזכיר את דברי ז'בוטינסקי: לפני בואנו לארץ ישראל לא היינו עם ולא היינו קיימים. על אדמת ארץ ישראל נוצר משברי עמים שונים העם העברי" (עפ"ל).

נספח א'

בענין נסיגה משטחי א"י לצורך סיכויים לשלום או למיעוט שפיכות דמים- הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א^ל

(ראב"ד ירושלים, מח"ס שו"ת 'תשובות והנהגות' ו"ח, 'מועדים וזמנים' ט"ח ועוד)

בזמן האחרון שמענו הרבה אם לסגת מהשטחים, ולהשיג בכך סיכויים לשלום או לא, ויש כאלו שמיהרו לפרסם, שעל פי הלכה אסור לסגת, אפילו יעלה לנו במלחמה, ודוגמת הערביים משתדלים לייצר מלחמת קודש, בשעה שאין בזה קדושה כלל, ועיקר תקותינו ותפלתנו לשלום דוקא בארץ. ראשית דבר נציין שהשאלה אם לסגת משטחים או לא אינה עסק לרבנים, וכשם שחולה ביוה"כ אם מותר לו לאכול או לא, פונים לרופאים קודם, גם כאן נפנה לאלופי צבא הבקיאים בכוחות, ולפניהם גלוי סודות ביון הרבה, ורק על פיהם נוכל לפסוק, ויש בזה צדדים שונים, אבל אלו שתולים בדת ישראל חובה היום לשפוך ח"ו דם הרבה, להחזיק בעקשנות כל השטחים ביד המדינה, הם מחללים הדת להשיג בזה מטרותיהם הפוליטיות.

ומצד אחר רצוננו להקדים שאין אנו משלים עצמנו לומר שאם נמסור לערבים שטחים נוכל כבר לשבת בבטחון בלי פחד. אנו המאמינים בה' ותורתו ובשכר ועונש, לא נקבל דבר זה לעולם שזהו נגד עיקרי האמונה. הסכנה היא שאנו חוטאים והקב"ה עלול ח"ו להעניש אותנו והסכנה בתוקפה גם אם נסוג משטחים, רק מדין תורה מצווין אנו לעשות כל פעולה אפשרית ע"פ טבע להקטין סכנה וגם בזה במדה שנמסור שטחים סכויים יותר לשלום ושלוחה אין החזקת כל השטחים קדוש בשבילנו שנקריב עליה קרבנות שיפלו על חשבון מדומה שאין לו שום יסוד ע"פ תורת ישראל.

קדושת הארץ אינה ח"ו תלוי במדינה רק נתקדשה על ידי הבורא ית"ש ולא פקעה קדושתה מעולם גם בגלותינו. וכן היום, אם נסוגים משטחים או נשארים המקום בקדושתו לעולמים, ואלו שמשתוקקים לגור בארץ מפני קדושתה אין יותר קדושה בחברון, או שאר ערי יהודה, מיפו חיפה וכל ערי ישראל, ויש בשטחים כאן מספיק מקום לכל יהודי שירצה לגור בארץ, ומטעם זה בודאי אין

^ל מתוך שיחה שמסר לפני בני תורה לפני כארבעים שנים ונדפסה בקובץ 'בעיות הזמן' חלק ב' ע"י איגוד בני תורה. ההדגשות הן שלי.

צורך לשפוך דם ובפרט כשמלחמה לעתיד עלול להיות כוללת שהאוכלוסיא כולה באש, וכן הלוא אש כאן עלול ח"ו להבעיר העולם כולו וסכנה עצומה לכל יהודי העולם כשיציעו שיהודים הם שהציתו האש הזו, ואין טעם להתעקש על שטחים כשאין בדבר הכרח, ולגרום ח"ו איבוד נפשות הרבה.

כאמור, אין רצוננו כעת לדון ולהחליט אם כדאי למסור השטחים או לא, רק רצוננו להסיר המסוה שלא ידביקו דת או קדושה למאבקם בשעה שהחשבון לפנינו רק דבר אחד לבד אם מסירת שטחים יקטין הסכנה ושפיכות דמים או לא. ויש סיבות הרבה לקבוע שזה יקטין וכמו שיבואר עוד לפנינו, ואלו שדורשים לא לסגת היום כלל עלולים להתחרט כשיראו תוצאות עקשנותם אבל אז יהיה מאוחר מדי, **ולכן חובה לכל יהודי דתי לפרסם עכשיו שאין במלחמתם זיק דת או קדושה.**

והאמת שאין צורך לנו לסתור דברי השוללים נסיגה מטעם הלכה, שרבים מהם באורח חייהם הפרטיים אין להם צורך לשמור דת, ומציגים שאסור לסגת מדין תורתנו הקדושה ללכוד דתיים תמימים לרשתם, ומ"מ כדי להציג הבעיה בשלימות נדון בדברים גם מבחינת הלכה ויתבארו הדברים באור הנכון לפי תורתנו הקדושה הנצחית, והצבועים שמציגים אסור מטעמי דת והלכה, לא יוכלו עוד להסית העם למלחמת קודש לשטחים, ולאבד נפשות יקרות בחנם.

והנה ראיתי מאמר מ"חכם" אחד, שמאריך ומסביר חומר האסור לסגת היום מהשטחים ומונה בזה ג' איסורים חמורים וקורא לכל יהודי דתי להתנגד בכל תוקף לכל ויתור ומאיים במלחמת קודש אם יימסרו בחזרה שטחים ומונה והולך ג' טעמים לאסור. א. בתורה כתוב (דברים כ') "כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם", הרי מפורש איסור לאו בתורה לא ליפחד מרובי עם האויבים, וא"כ לדבריו מה לנו ליפחד מעם רב דערבים, ואפילו מרוסיה בשעה שאנו לוחמים מלחמת קודש דכיבוש הארץ.

ב. הקדמון הרמב"ן בהוספותיו לספר המצוות להרמב"ם (מצוה ד') מביא במצוה לרשת הארץ, ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות, וא"כ בנסיגה שעוזבין לאומות עוברין על לאו זה.

ג. הפחד מורה על חסרון בטחון באלוקים, שיכול לעזור בנסים תמיד ועלינו לבטוח שעזר עד עכשיו וימשיך לעזור, ואין למסור לגויים השטחים שזהו חסרון בטחון.

והנה טענות אלו כולן מגוחכות ממש, ואין להן שום יסוד כלל בהלכה וכמו שיבואר, ומועלים להשתמש בקודש, כדי שיתמכו בהשקפותיהם הלאומיות הפסולות, אבל היות שהגענו לביאור הדברים, נסביר קצת דברי תורה בכוונת תורתנו הקדושה באיסורים ומצוות אלו.

א. והנה מעולם אני תמה על הלאו שאסור ליפחד כלל מאויב שבא בעם רב והלאו יצאו למלחמה כבני אדם ולא מלאכים, ובכל מלחמה יש הרוגים ומקרא מלא דבר הפסוק פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה וא"כ היאך אפשר לחייב אותנו לא ליפחד כלל בשעה שעם רב נגדו ואף שבוטח באלוקים אם נמצא בסכנת מות ומפחד אין בזה סתירה לבטחון כלל.

אמנם ברמב"ם פ"ז דמלכים הלכה ט"ז מפרש הלאו שכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה וכוונתו נראה שאם נמצא מחמת פחד מיתה או פחד מאשתו ובניו במצב בהלה שאינו מסוגל למלא תפקידו, עובר בלאו אבל כשרק מפחד בלבבו אבל אינו בבהלה אינו עובר בלאו והאיסור לא לירא היינו כה"ג דוקא ואם מתכוון לשם שמים אינו צריך ליפחד כלל וכמבואר שם ברמב"ם ונראה גם כן שהירא מעבירות שבידו שהורו לו לחזור הביתה מדובר באופן שמתוך פחד לעונשי ה' מרגיש שאינו מסוגל למלא תפקידו וכל זה מדובר במלחמת מצוה או רשות שצריך אז רשות מסנהדרין ואורים ותומים ברוח הקודש, אבל מלחמה לשטחים בזמנינו כשהשלטון מנותק לגמרי מכל התורה ומצות ומאלקינו ית"ש, אז להיפך, אסור לצאת למלחמה. ובפרט נגד עם רב, שבשעת סכנה עלולים לעורר חמת ה' שאינם ראויים לישועה וימגר ח"ו בית ישראל. **ולהחזיק שטחים עם מלחמה עבור כבוד המדינה ברבוי שטחים איבוד נפשות ממש, ואיזו לך עבירה חמורה ממנו, והלאומיים מחללים דת כשמתעקשים בהחזקת שטחים לשם כך אף שמביאים סכנת מלחמת קודש.**

ב. הרמב"ן אוסר למסור הארץ לגויים, אבל במקום פיקוח נפש והצלת נפשות אז להיפך המצוה להציל נפשות דוקא, ובפרט כהיום שג' שבועות השביע הקב"ה את ישראל ואחת מהן שעד ביאת משיח לא ימרדו ללחום באומות שיסכנו עצמם בזה, ופשיטא שאין אסור באופן זה למסור שטחים לנכרים, להביא שלום ולהציל נפשות, בשעה שמלחמה לא תפתור שום בעיה, רק תביא שפיכות דמים עוד פעם, ותשוקת רוב העם כאן לשלום, שאין לך ברכה יותר מזה, ולא

להתעקש בשטחים שאינם נחוצים לקיום היישוב, ומה להם לתלות ההבל שאסור להחזיר משטחים בשום אופן בתורתנו הקדושה.

ג. המצוה לבטוח בה' היינו כשיקרה לאדם אחד ממקרי הזמן חסרון פרנסה או מחלה או אין לו ילדים וכדומה בעל בטחון תולה שאלוקים מענישו ומתחיל לבדוק מעשיו ולהטיב דרכיו, אבל אינו חוסך לפעול כמה שצריך בדרך הטבע שזהו גם רצון אלוקים וכמה צביעות יש לדרוש בטחון במקום שרכבות תושבים בסכנה ולצרכי עצמם כגון לפרנסה או כבוד אינם בעלי בטחון כ"כ.

והנה תורה זאת שנתפרסמה מאוד בזמן האחרון, למסירת נפש על גבולות ושטחים, אף שיעלה לנו בקרבנות, זהו פרי יצירת קצת רבנים לאומיים, אבל האמת שאין לתורה זאת קשר עם מסורת ודת ישראל, ורוב העם משתוקקים לשלום אף בשנוי גבולות, שבמלחמות כל כמה שנים לא נשיג מאומה, ורק יתומים ואלמנות יתוספו כל פעם, וכל מלחמה חמורה מחברתה עד שחלק ניכר ישתוקקו לעזוב הארץ.

והנה בטחון אינו בגבולות הקיימים דוקא, רק ברחמי ה' וחסדיו, ונקבל חסדים ממנו כשאנו ראויים לכך וכן כשלא נסמוך על נסים שכבר אמרו חכמינו ז"ל (מובא ברש"י פרשת אמור) שכל הסומך על נס אין עושין לו נס, רק לאחר שנדע להתפשר ולעמוד על נפשינו בדרך הטבע, נקוה שה' אלוקינו יעזור אותנו לעשות כרצונו ית"ש וישמור שרידי עמו מכל פגעים רעים ונזכה לטוב וחסד ממנו ית"ש.

ועכשיו נבוא לעיקר הבעיה מה להחזיר, ואם כדאי הדבר, וכבר הקדמנו שבעצם שאלה זאת שייך לאנשי צבא דוקא, הבקיאים היטב במצב, ולנו חסר הרבה ידיעות נחוצות, ואין לסמוך על עתונים שמייצרים סיפורים או מגזימים, ומ"מ כהדיוט נשתדל לנתח הדברים ולדון אם ע"פ טבע השלום יתקרב במסירת שטחים או לא, שמבחינת הלכה אין עיכוב להחזיר אם יש בזה משום הצלת נפשות שעלולים ליפול במלחמה, **והעיקר שלא נעשה מהחזרת שטחים עבודה זרה שמעכשיו שלום לנו ואפשר לבטוח על הגבולות או אמריקה ושאר אומות, שאיו לנו להישען אלא על אבינו שבשמים, וראוי להטיב דרכנו ולשוב אליו, ונביא רק לדוגמא התועלת מנסיגה. והנה לפני מלחמת יוה"כ העם בארץ דימו שכח צה"ל עצום מאוד וערבים כשוראים אוהם ממרחק בורחים אבל במלחמת יוה"כ"פ ראו הערבים לוחמים יד ביד כמו צה"ל ממש ובוזה מנופץ לרסיסים האמונה שזה היום עשה צה"ל נגילה ונשמחה בו.**

אומנם בטכנולוגיה ונסיון ותכנית הערבים עוד רחוקים ממדינת ישראל, וכן למדינת ישראל טיב אנשי מדע יהודים, אבל לפי השערות, גם יתרון זה יפול ונמצא שני מליון יהודים מול כח עצום של עשרות מליונים מצוידים בטיב הנשק וטכנולוגיה, ויעמוד להם לעזר רוסיה האדירה. משא"כ בהסכם שלום אף שיישארו בודדים שלא יסכימו, ההסכם יביא עכ"פ לפירוד רשעים וזה טוב להם ולנו ונזכה בזה לברכה, ובמלחמות סה"כ המרחק בין ישראל למצרים וסוריה פעל להרחיק ממקומות יישוב המלחמה, אבל בקרוב בהתפתחות טילים אוירונים וכל מיני משחיתים, אין שטח אפילו כמה מאות מילין מפריע כלל להרס שבכח האויב לפעול, והדבר ברור דמה שיכולים להשיג היום בעוד שנים מועטין לא נוכל להשיג, שכל מה שהערביים מתגברים ומתאמצים מסוכנים, וכשיהיו כח עצום גם האמריקאים יעזבו ישראל שבחרו בה מפני תריס לערבים ואין לנו אימון בגוים לרבות אמריקה, וכן הלוא מצוי גם עכשיו מסתננים מתאבדים שמגיעים מריחוק מקום ואינו ברור עוד שבהחזרת שטחים יתרכו בזה, וא"כ אין לתפוס דבר זה לבד לסיבה לא להחזיר.

כעת שעת הכושר לרתום אמריקה יותר שמשותקים מאוד לשלום כאן, ומלבד ערובות ראוי לדרוש בהסכמת כל האומות שיעמידו באיזה מקום כאן בארץ או סמוך ממש בסיס צבאי אדיר, עם נשק הכי משוכלל וזה בודאי יעמוד כמרתיע לאויב שיודע שכח עצום דאמריקה לפניו וזה נוכל להשיג רק עכשיו, ולא לאחר זמן. וכן אפשר היום להשיג החזרה עם פירוז המקומות שנחזיר, אבל לאחר כך גם זה אי אפשר ונעמוד בפני מצב מסוכן ביותר, ולכן מו"מ לשלום אף שבמלוי תנאים מסויימים וערובות צריך גם לוותר על מקצת שטחים היא חובת השעה, ונקוה לה' ששלום יביא ברכה לארץ ואין לנו להחמיץ עכשיו ההזדמנות לפנינו. אמנם אסור לנו לעולמים להסיח דעתנו מסכנה, ובמיוחד בארץ ישראל, ולפי קבלת חכמינו ז"ל בזמן משיח צדקינו מלחמות קשות בכל העולם ומלכיות מתגרות זו בזו ובארץ ישראל מלחמות קשות במלכות אדום וישמעאל ולעם ישראל צרה שכמוה לא נהייתה והקב"ה ברוב רחמיו ירחם עלינו כשנדע ונכיר שאין לנו ישועה אלא ממנו לבד ולא ניושע בכחינו ועוצם ידינו יהי רצון שנזכה לביאת משיח צדקנו במהרה בימינו בקרוב.

קצרתי במקום שיש עוד הרבה להאריך ולבאר, אבל עיקר כוונתי אינו פוליטיקה, רק מאחר שפורסם שע"פ תורתנו הקדושה הנצחיי אסור לסגת, והעמידו איסור זה חוק ואיסור כעבודה זרה, ביארתי שמדין תורה צריך לשאוף לשלום, ונשיג צדקה ברכה חיים ושלום כשנעשה רצון הבורא ית"ש, יהי רצון שתהא במהרה

בימינו בקרוב. (ויש עוד הוכחות וראיות שראוי מדין תורה לסגת אם בזה נשיג סכויים לשלום, אבל נראה דבמה שהבאנו מספיק לדחות המכריזים שע"פ תורה אסור, ואין צורך להאריך כאן בדברים.). ע"כ דברי הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

קעג 345

הלכות תעניות

מצות עשה אחת והיא לעצוק לפני ה' בכל עת צרה גדולה שלא תבא על הצבור:

וביאור מצוה זו בפרקים אלו:

מגיד משנה

פרק ראשון

מגיד משנה

תעניות. והקשו ליה ממה שאמרנו פ"ק דתענית (דף י"ד.) אלא שופרות לכ"ע לא פליגי דקרי ליה התרעס. ומיכן הלא"ה ז"ל בפירושו מתקופת התולדות היסה על סדר ברכות שכתב שמהנה היה אהת כלית לתקוע בתולדות מתקדם בעת הקרנות ובעת הגרות בין במקדש שופר בגבולין כלל יו' לנומי דשופרות לאו דוקא אלא לפני שאמר התרעס בעגנו שהיא כפה הזכירו שופרות הרגילין בכל מקום ולפי שיש במקדש שופרות ועל בית המקדש הזכירו שופרות אצל בגבולין אין שם לעולם אלא תולדות. ומ"מ הממור כדברי הרשב"א ז"ל בדמקדש איכא תרמי תולדות וסופר ונגבולין ליכא אלא חד מקשה תולדות או שופר. וז"ש בדברי הגאונים רש"י וילנא דלא יכיר אלא שניס אלא במקדש פ"ד: ואם היו במקדש וכו'. משנה ובימינו פ"ק (ר"ה כ"ו):

תעניות

פרק א א מצות עשה מן התורה וכו'. זה מובא כמובן ומפורש בספרי. ולא ידענו בספר התלמוד שלו שמה תרעס זו ומקשה שבשעת הקרנות בגמרה אחת. וממה אני למה שהרי שני פסוקים הם בכבוד. ונראה שעמדו ז"ל ז"ל בגבולין ואין ראוי לנתון בשמי מזה ועד ל"ע. ומה הדברים שכתב רבינו כלן דברים כדורים והלויין אלו ומפורשים בספר ויבספרי: **ד ומדברי** סופרים להתענות וכו'. זה נזכר מוכר עניי כמובן:

ובימי תעניות אלו וכו'. מדברי רבינו נראה שאין חוקטין אלא בתולדות בגבולין ולא בשופר כלל. וכן נראה לנלוה מן הגמיהא שבפ"ק ראוהו ב"ד ב"ה (דף כ"ו.) שאמר שם בגבולין מקום שום תולדות אין שופר. ויכיר"י ז"ל וכן רוב המפרשים מקום שום תולדות כגון

ואין תוקטין וכו'. שם בגמ':

ממנהג העולם אירע לנו צרה זו נקרה נקרות. הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים. ותוסף הצרה צרות אחרות. הוא שכתוב בתורה והלכתם עמי בקרי והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי. כלומר כשאבי עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהיא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי: **ד ומדברי** סופרים להתענות על כל צרה שתבוא על הצבור עד שירוחמו

"מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור שנאמר (במדבר י"ו) על הצר הצורך אתכם והרעותם בחצוצרות כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו:

(ב) **ודבר זה מדרכי התשובה הוא שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב (ירמיהו ה') עונותיכם הטו וגו' וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם:**

(ג) **אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרות הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים ותוסף הצרה צרות אחרות הוא שכתוב בתורה (ויקרא כ"ו) והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי כלומר כשאבי עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהיא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי:**

(משנה תורה להרמב"ם, הלכות תעניות פרק א' הלכות א' ג')

נספח ב'

דעת הגר"ע יוסף ז"ל באשר למסירת שטחים מא"י במקום פיקוח נפש

(כפי שנתפרסמה בקובץ 'תורה שבעל פה-הרצאות שנאמרו בכינוס הארצי השלושים ואחד לתורה שבעל פה, עמ' יא'-כה' בעריכת רפאל שילה, מוסד הרב קוק, התש"ן^ל, וב'תחומין' חלק י' עמ' 47-34)

(תחומין חלק י' עמ' 47-34)

(עמ' 34)

הרב עובדיה יוסף מסירת שטחים מארץ ישראל במקום פיקוח נפש^ב.

ראשי פרקים

- בשלב זה השאלה אינה מעשית.
- מעלת מצות יישוב ארץ ישראל בדברי חז"ל.
- פיקוח נפש בדברי חז"ל.
- איסור "לא תחנם" במסירת שטחים לערבים.
- פיקוח נפש דוחה "לא תחנם", וקביעתו היא ע"פ מומחים.
- האם עלינו לבטוח בה' מבלי לקדם פני סכנה?
- מצות יישוב א"י בזה"ז והאיסור שלא להתגרות באוה"ע.
- האם דין החזרת שטחים דומה לדין עיר הסמוכה לספר?
- מניעת סכנה מיידית עדיפה על חשש סכנה לעתיד.
- מסקנה.

^א ראה צילום לקמן. ההדגשות המובאות בציטוט הדברים מ'תחומין' הן שלי. ההערות בגוף הדברים הן של הגר"ע יוסף ז"ל עצמו מלבד ההערה הבאה שהיא הערת מערכת של 'תחומין'.
^ב הדברים דלהלן נאמרו בהרצאה במסגרת הכנס לתורה שבע"פ שנוערך במוסד הרב קוק בירושלים בחודש מנחם-אב תשמ"ט. הדברים נדפסו לאחר מכן בבטאונים "יתד נאמן" ו"שורשים", וחוזרים ונדפסים כאן עם כמה תוספות מאת מרן הראש"ל ה"ר עובדיה יוסף. הע' מערכת.

א. בשלב זה השאלה אינה מעשית

בראשית דברי הנני רוצה להבהיר, כי אינני בא לפסוק היום מה ממשלת ישראל צריכה לעשות לאור ההלכה, אם להחזיר שטחים מארץ ישראל או לא. וזאת מפני שתי סיבות:

הסיבה הראשונה היא, שעניין זה אינו מעשי כיום. וזאת מפני שלעת עתה אין לנו עם מי לדבר, כי הערבים דורשים מאתנו להחזיר להם את כל שטחי ארץ ישראל, ובכללם את ירושלים, דברים שכל מפקדי הצבא והמדינאים בארץ ישראל מתנגדים להם בתוקף. ובכל כגון זה יומלץ הפסוק: "אני שלום, וכי אדבר המה למלחמה".

והסיבה השניה היא, היות שנפגשתי לאחרונה עם ארבעה מומחים לנושאים אלו אנשים המבינים היטב את מהות השאלה, הן מהבחינה הצבאית והן מהבחינה המדינית ודעותיהם חלוקות, וכל אחד מציג טענות חזקות לדעותיו. חלקם טוענים, שעם כלי הנשק המודרניים והאמצעים האלקטרוניים המשוכללים של טילים ארוכי טווח, ואמצעי לחימה כימיים, אשר יכולים לגרום להרס רב ביותר, עם מאות מטוסים משוכללים ביותר, שכל אחד מהם נושא טילים (עמ' 35) הרסניים, אין משמעות מיוחדת היכן יוצב הגבול, ואם נותר על חלק משטחי ארץ ישראל. לדעתם חשוב יותר היכן יוצב צה"ל, ושכמקום שייעזב על ידי צה"ל לא יוצב צבא אחר. ובפרט שלאחר הסכם השלום, שהושג עם מצרים, הוכח שמצרים שומרת על ההסכם, ואינה מרבה להתחמש, ורוב תקציבה מועבר לכלכלתה. כך שגם ההסדרים, שיושגו עם התושבים ביהודה ושומרון, יביאו לירידה במצב המלחמה גם עם שאר המדינות הסובבות אותנו, והדבר יקשה על שאר המדינות לצאת למלחמה. וגם טוענים אותם מומחים, שהיות ורוב התקציב שלנו הולך לצרכי בטחון, הדבר יוצר משבר כלכלי חמור, שעלול להביא גם להרס האפשרות להגן על בטחוננו, התלוי גם במדה רבה ברצונה של ממשלת ארה"ב.

ולעומתם טוענים חלק מן המומחים, כי שטחי יהודה ושומרון חיוניים ביותר, מפני שאנו צריכים עומק אסטרטגי, ולא נוכל לקחת סיכון על עצמנו להחזיר שטח תמורת שלום, מפני שגם בימי שלום יש סכנת טרור. ומלבד זאת, אם נחתום הסכמים עם חלק מהערבים, אין זה מחייב את ארגוני הטרור הקיצוניים, והם ימשיכו להלחם בנו. לטענתם אפשר להגן על תל-אביב ועל ירושלים רק אם

אנו מחזיקים בשכם ובחברון. וטענה נוספת טוענים אותם מומחים, כי שאיפת הערבים היא לקחת את כל ארץ ישראל, וכל דיבוריהם לעת עתה אינם אלא תכנית שלבים, ומגמתם הסופית היא להביא לחיסולה של ישראל. ולכן לטענתם, רק ישראל חזקה וגדולה יכולה להתקיים. ובפרט שהוכח, שאין לסמוך על אומות העולם שיבואו לעזרתנו בצר לנו, וכפי שהוכח במלחמת ששת הימים ובזמנים שונים אחרים.

לאור הדברים הנ"ל שבשלב זה הנושא המעשי של החזרת שטחים אינו עומד על הפרק; וגם שדעות המומחים חלוקות בענין, ואיני מתיימר להכריע בשלב זה בין העמדות הצבאיות והמדיניות השונות; ולעת עתה העומד על הפרק הוא התכנית המדינית של ממשלת ישראל, אשר במהותה שלטון עצמי לתושבים הערבים ביהודה ושומרון, ולא יוצבו שם כוחות צבא משום צד, וההתנחלויות שלנו ישארו במקומן ועל עמדתן יעמדו לכן אני מחזק את ידי ראש הממשלה וממלא מקומו וכל יתר שרי הממשלה על יוזמה זו, ומביע את תמיכתי המלאה בכל מעשיהם האחרונים, שנועדו להבטיח שלום ובטחון לתושבי ארץ ישראל. ואני קורא להם, להמשיך ולעשות ככל יכלתם למנוע אבדן חיי אחינו בני ישראל. והשי"ת יתקן אותם בעצה טובה מלפניו למען ארץ ישראל ולמען עם ישראל. חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלקינו, וה' הטוב בעיניו יעשה.

אולם עתה ברצוני להתמקד בטענה שהושמעה לאחרונה, שכאילו חשיבותה של מצות יישוב ארץ ישראל עולה על מצות פיקוח נפש, וצריך למסור את הנפש על מצות יישוב ארץ ישראל. ולכן אתייחס בדברי אלו במישור העקרוני ההלכתי, אם מצוות יישוב ארץ ישראל דוחה פיקוח נפש. וזאת בלי קשר לשאלה החשובה והעיקרית הנ"ל, האם החזרת השטחים תביא אותנו למצב של פיקוח נפש, או להיפך שמא הקפאון המדיני יביא אותנו למצב של פיקוח נפש.

ונתחיל לבאר הדברים להלכה, לאור דברי רבותינו הפוסקים הראשונים והאחרונים.

ב. מעלת מצות יישוב ארץ ישראל בדברי חז"ל

והנה תחלה וראש הנני להציע דברי חז"ל על חשיבותה של מצות יישוב ארץ ישראל, על קדושתה, ועל גודל המצוה לדור בארץ ישראל.

איתא בספרי פרשת ראה (דברים יב, כט) על הפסוק "וירשת אותם וישבת בארצם" (עמ' 36) מעשה ברבי יהודה בן בתירה ורבי מתיא בן חרש ורבי חנינא בן אחי רבי יהושע ורבי יוחנן שהיו יוצאין לחוץ לארץ, והגיעו לפלטום, וזכרו את ארץ ישראל. זקפו עיניהם, וזלגו דמעוניהם, וקרעו בגדיהם, וקראו המקרא הזה: "וירשת אותם וישבת בארצם." וחזרו ובאו למקומם, אמרו: ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה. ומעשה ברבי אלעזר בן שמוע ורבי יוחנן הסנדלר שהיו הולכים לנציבים אצל רבי יהודה בן בתירה ללמוד הימנו תורה. והגיעו לציידן, וזכרו את ארץ ישראל. זקפו עיניהם, וזלגו דמעוניהם, וקרעו בגדיהם, וקראו המקרא הזה: "וירשת אותם וישבת בארצם." חזרו ובאו להם למקומם, אמרו: ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה.

ובכתובות (קי, ב):

תנו רבנן: לעולם ידור אדם בארץ ישראל בעיר שרובה עובדי עבודה זרה, ואל ידור בחוץ לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל. שכל הדר בארץ ישראל, דומה כמי שיש לו אלוה; וכל הדר בחוצה לארץ, דומה כמי שאין לו אלוה, שנאמר (ויקרא כה) "לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים". וכל שאינו דר בארץ אין לו אלוה? אלא לומר לך, שכל הדר בחוצה לארץ כאילו עובד עבודה זרה. וכן בדוד הוא אומר (שמואל א כו): "כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה', לאמר לך עבוד אלהים אחרים". וכי מי אמר לו לדוד לך עבוד אלהים אחרים? ! אלא לומר לך, כל הדר בחוץ לארץ כאילו עובד עבודה זרה.

ולכאורה הלשון "דומה" קצת קשה, דמשמע איפכא, דהדר בארץ ישראל רק דומה כמי שיש לו אלוה, ובאמת אין לו אלוה; ואילו הדר בחוץ לארץ רק דומה כמי שאין לו אלוה, ובאמת יש לו אלוה. והסבירו הגאון מהריט"ץ (סוף סי' פה) וההפלאה (כתובות שם), שהכוונה שאפילו מקבל עליו עול תורה ומצוות, ובאמת יש לו אלוה, מכל מקום כיון שהוא דר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה. ולהיפך אפילו הפורק מעליו עול תורה ומצוות, והוא דר בארץ ישראל, על ידי מצוה זו בלבד דומה כמי שיש לו אלוה. וע"ש עוד בהסבר הדברים בטוב טעם ודעת. מכל הדברים הנ"ל יכולים אנו לעמוד על חשיבות מצות יישוב ארץ ישראל וקדושתה בעיני רבותינו ז"ל, ואידך זיל גמור.

ג. פיקוח נפש בדברי חז"ל

ומאידך גיסא, הנה הלכה פסוקה היא, שפיקוח נפש דוחה את כל המצוות שבתורה, חוץ מעבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, כמבואר בסנהדרין (עד, א) וביומא (פה, א). ולמדו זאת מהפסוק "ושמרתם את חקותי ואת מצוותי, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" וחי בהם ולא שימות בהם. וכן פסק הרמב"ם (הלכות יסודי התורה ה, א-ב).

ואמרו בירושלמי יומא (פ"ח ה"ה): השואל לחכם (אם מותר לחלל שבת ויום הכיפורים לצורך פיקוח נפש) הרי זה שופך דמים (שעד שהוא הולך לשאול וחוזר, החולה מוציא את נפשו, ודמו מידו יבקש); והנשאל הרי זה מגונה (כלומר, שהחכם הנשאל על כך הוא מגונה על שלא פירסם הלכה ברורה זו לכל העם); והזריז הרי זה משובח. וכן פסק הרמב"ם (הלכות שבת ב, ג), והוסף: הא למדת, שאין משפטי התורה אלא רחמים וחסד ושלוה בעולם. ואלו האפיקורסים, שאומרים שאסור לחלל שבת אפילו לצורך פיקוח נפש, עליהם הכתוב אומר: וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם. (עמ' 37)

דברי הירושלמי הנ"ל הביאם להלכה גם הרמב"ן בתורת האדם (דף יא ע"ב). וכן כתבו המאירי בחיבור התשובה (עמוד תעא) ורבינו יונה בספר איסור והיתר (כלל ס דין ה) ועוד.

ד. איסור "לא תחנם" במסירת שטחים לערבים

והנה בעצם דין החזרת שטחים מארץ ישראל שלא במקום פיקוח נפש מדברי הרמב"ם (הלכות עבודה זרה י, ו) שכתב, ואם יד ישראל תקיפה על האומות, אסור לנו להניח גוי בינינו. ואפילו יושב ישיבת עראי, או עובר ממקום למקום לסחורה, לא יעבור בארצנו, עד שיקבל עליו שבע מצוות שנצטוו בני נח, שנאמר: לא ישבו בארצך ואפילו לפי שעה.

מוכח שאיסור זה נוהג גם לגבי ישמעאלים שאינם עובדים עבודה זרה..^{לג} אולם הר"ב ד"ד בהשגותיו שם כתב:
 זאת לא שמענו מעולם. והפסוק שהוא מביא בשבע אומות הוא. ואפילו לדבריו, ישיבה כתיב בה, ולא העברה. וכן כתב הסמ"ג (סי' מט) ע"ש.

ובגיטין (מה, א) תניא:

"לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי" יכול בגוי שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה הכתוב מדבר? תלמוד לומר "לא תסגיר עבד אל אדוניו". מאי תקנתו? עמך ישב בקרבך באחד שעריך".

ופירש רש"י: "לא ישבו בארצך בשבע אומות כתיב. לא תסגיר עבד אל אדוניו אל תוציא והו מביניכם להשיבו לעבודה זרה."
 והרמב"ן בסוף פרשת שופטים (דברים כ, יח) כתב:

"למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם" הנה התורה הזהירה אותנו "לא ישבו בארצך, פן יחטיאו אותך לי, כי תעבוד את אלהיהם", שהיא אזהרה לעובדי עבודה זרה. כי אם תכרות להם ולאלהיהם ברית, ורבים מהם יפתוך לעבוד עבודה זרה וכו'.

וראה עוד בדברי הרמב"ן (שמות כג, לג). מוכח דסבירא ליה, שדוקא בעובדי עבודה זרה שייך איסור לא ישבו בארצך.

אלא שמדברי רבינו אליעזר ממיץ בספר יראים השלם (סי' שטו) לא משמע כן. ועיין למרן החיד"א בשו"ת חיים שאל (מג, ז), ובשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סי' שפא), ובשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' קמב), ודו"ק. על כל פנים לדעת רוב הראשונים, איסור לא ישבו בארצך אינו נוהג לגבי ישמעאלים שאינם עובדים עבודה זרה. ולכל הדעות בזמן הזה, שאין יד ישראל תקיפה על האומות לגרש את הגויים מארץ ישראל מיראת האומות, בודאי שאינו נוהג דין זה, וכמו שכתב הרמב"ם שם. ועוד, שאפילו הגוים שהם עובדי עבודה זרה שוכנים בינינו, הרי

^{לג} וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות יא: "גר תושב שקיבל עליו שבע מצוות, יינו אסור בשתיה ומותר בהנאה. וכן גוי שאינו עובד עבודה זרה, כגון אלו הישמעאלים, יינם אסור בשתיה ומותר בהנאה. וכן הורו כל הגאונים." וראה עוד בשו"ת הרמב"ם מהדורת פריימן סי' שסט וסי' שפב.

בודאי אין כל אפשרות להזיזם ממקומם. ואדרבה, על ממשלת ישראל, מכח חק בינלאומי, להגן ולשמור על הכנסיות של הנוצרים בארץ (עמ' 38) ישראל, אף על פי שהם בתי עבודה זרה ומיוחדים לפולחן שלהם, אף שמצווה מן התורה לאבד עבודה זרה ומשמשיה ולשרש אחריה עד שנאבד אותה מכל ארצנו, ומכל מקום שנכבוש אותו (עיין רמב"ם הלכות עבודה זרה ז,א). **ובודאי שזה מחליש מצד ההלכה תוקף הכיבוש שנעשה על ידי חיילי צה"ל.**

אולם עדיין יש לרונ במה שכתב הרמב"ם (הלכות עבודה זרה י,ד), שאף בזמן שיד עכו"ם תקיפה על ישראל, אין מוכרים קרקע לגוי בארץ ישראל, "שנאמר לא תחנם לא תתן להם חניה בקרקע; שאם לא יהיה להם קרקע (בארץ ישראל), ישיבתן ישיבת עראי היא". ומקור דבריו בעבודה זרה (כ,א). וכתבו התוספות שם, שאיסור זה נוהג לגבי כל האומות. וכתב הגאון בעל כנסת הגדולה בספר דינא דחיי (לאוין מח) שאף דעת הרמב"ם כן הוא. ע"ש. וכן פסק בספר האשכול חלק ג (עמוד קכג). וראה עוד למהר"ם שיק על תרי"ג מצוות (סי' תכז).

אלא שמרן הראשון לציון, גאון ירושלים מהר"ר מיוחס בכר שמואל, בספרו מזבח אדמה (סאלוניקי תקלז, דף יב ע"ב) העיד בגדלו, שכמה מגדולי ישראל עשו מעשה למכור בתייהם וחצרותיהם לישמעאלים, משום שסוברים שלא נאסרה חניה בקרקע אלא לגבי גוים שעובדים עבודה זרה, מה שאין כן בישמעאלים, שאינם עובדים עבודה זרה. ושכן מוכח ממה שכתב הרמב"ם בספר המצוות (ל"ת נא), וזו לשונו:

הזהירנו השי"ת מלהושיב עובדי עבודה זרה בארצנו, כדי שלא נלמוד כפירותם בה', שנאמר "לא ישבו בארץ, פן יחטיאו אותך לי, כי תעבוד את אלוהיהם וכו'". ואם ירצה עכו"ם לעמוד בארצנו, אסור לנו להרשות לו, עד שיקבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה. אבל עובדי עבודה זרה לא ישבו עמנו בארצנו, ולא נמכור להם נחלה, ולא נשכיר להם בית. ובביאור אמרו לנו הפירוש "לא תחנם" לא תתן להם חנייה בקרקע.

וכן פסק הגאון רבי ראובן (רבו של הגאון רבי אברהם אלקלעי, בעל זכור לאברהם וחסד לאברהם) בתשובה כתיבת יד, והביאו להלכה הגאון החסיד רבי אליהו מגי בזכרונות אליהו (יו"ד מערכת ג אות ג). וכן העלה הגאון רבי אליהו קלצקין בשו"ת אמרי שפר (סי' צב) ע"ש.

אולם באמת שמפשט דברי הרמב"ם בחיבורו (הלכות עבודה זרה פרק י) הנ"ל, לא משמע כן, אלא אף לגבי ישמעאלים שאינם עובדים עבודה זרה שייך איסור לא תחנם. וכן כתב הגאון הנצי"ב בשו"ת משיב דבר (בקונטרס דבר השמיטה דף נח ע"א), שגם לגבי הישמעאלים, שאינם עובדי עבודה זרה, שייך איסור לא תחנם. וכן כתב הגאון מופת הדור החזון איש (הלכות שביעית כד, ג). ע"ש.

אולם לפי דברי הטור חשן משפט (סי' רמט) והב"ח שם נראה שאיסור לא תחנם אינו נוהג אלא בגוים שעובדים עבודה זרה. ואף שמרן הבית יוסף שם כתב, דלאו דוקא הוא, אלא הוא הדין לישמעאלים, ע"ש, אולם בתשובת הרשב"א (ח"א סי' ח) מבואר להדיא, שאיסור לא תחנם אינו נוהג אלא בגוים עובדי עבודה זרה. וכבר העיר הגאון רבי חיים פלאגי בשו"ת נשמת כל חי (יו"ד סי' נד) על מרן הבית יוסף מתשובת הרשב"א הנ"ל, ע"ש. וכן מדברי המאירי (עבודה זרה כ) מתבאר להתיר לגבי ישמעאלים, ע"ש. וכן כתב בשו"ת משפט כהן (סי' סג) להתיר בזה, על סמך דברי הטור והב"ח הנ"ל. וכן הורה רבה של ירושלים, רבי צבי פסח פראנק, בספר כרם ציון חלק ג (עמוד יג), ע"ש. ובמקום אחר הארכנו לפלפל בדין זה בדברי הראשונים והאחרונים, ואכמ"ל.

ויש מקום לצרף בזה דעת הרדב"ז בתשובה (ח"ה סי' ב' אלפים ונ"ז), שעיקר כוונת מצות לא (עמ' 39) תחנם היינו שלא לרחם עליהם. ומה שדרשו מזה "לא תתן להם חניה בקרקע", יש לומר דהיינו מדרבנן, ואסמכוה אקרא דלא תחנם, ע"ש. וכן כתב הגאון רבי ירוחם פישל פרלא בחיבורו על ספר המצוות לרס"ג (ח"ב, מצות ל"ת יג, דף כא סוף ע"ג), שדעת רבינו סעדיה גאון שדרשא זו אסמכתא בעלמא היא, ע"ש. ועיין עוד בשו"ת שואל ומשיב תנינא (ח"ב סוף סי' עז), ובשו"ת ישועות מלכו (יו"ד סי' נה), ובתשובת הגאון האדר"ת שנדפסה בספר אדר היקר (עמוד פז).

ה. פיקוח נפש דוחה "לא תחנם", וקביעתו היא ע"פ מומחים
אולם כל המחלוקת הנ"ל, אם שייך דין לא תחנם בישמעאלים, אינה אלא שלא במקום חשש סכנה ופיקוח נפש. אבל אם ראשי הצבא והמדינאים יקבעו שיש חשש פיקוח נפש בדבר שאם לא יוחזרו שטחים מארץ ישראל קיימת סכנת מלחמה מיידית מצד השכנים הערבים, וכזה וכזה תאכל החרב ח"ו; ואם יוחזרו

להם השטחים, תרחק מעלינו סכנת המלחמה, ויש סכויים לשלום אמת ובר קיימא נראה, שלכל הדעות מותר להחזיר שטחים מארץ ישראל למען השגת מטרה זו, שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש. כשם שלענין אכילה לחולה ביום הכיפורים, הרופא הבקי, ואפילו הוא גוי, קובע מצב החולה. ואם אמור יאמר שיש חשש סכנה לחולה אם יצום, או שיאמר שאפשר שיכבד עליו חוליו ויש חשש שמא יסתכן, מאכילים אותו, (וכמבואר בשו"ע או"ח (תריח, א) ובאחרונים שם. ואין החולה רשאי להחמיר על עצמו לצום ביום הכיפורים במקום חשש סכנה, ואדרבה, הרי הוא מתחייב בנפשו, וכמו שכתב הרמב"ן במלחמות ה' (סוף פרק בן סורר ומורה)..^{לד}

וכן הדבר לעניננו, שאם ראשי הצבא ומפקדיו, עם המדינאים המומחים לדבר, קובעים שיש פיקוח נפש בדבר אם לא יוחזרו השטחים, סומכים עליהם ומתירים החזרת השטחים. וכשם שאם יש מחלוקת בין הרופאים אם יש חשש סכנה לחולה אם יצום ביום הכיפורים, או לא, כגון ששנים אומרים שצריך לאכול, אפילו מאה אומרים אינו צריך, מאכילים אותו, שספק נפשות להקל, כמבואר בשו"ע או"ח (תריח, ד). וכתב הלבוש שם, שאפילו אם האומרים שאינו צריך לאכול הם מומחים יותר ומופלגים בחכמה, סומכים על השנים שאומרים שצריך לאכול, ומאכילים אותו, וכמו שמצאנו בדיני עדות, ששני עדים חשובים כמאה עדים מגזרת הכתוב. וכן פסק בשלחן ערוך הגאון רבי זלמן שם (ועיין עוד בספר החיים להגאון מהר"ש קלוגר סי' שכט). כן הדין כאן, שאם יש מחלוקת בדבר, וחלק מן המומחים אומרים שאין כאן מצב של פיקוח נפש כלל, וחלק מהם אומרים שאם לא יוחזרו השטחים יש חשש של מלחמה מיידית ופיקוח נפש, ספק נפשות להקל, ויש להחזיר השטחים למנוע חשש סכנת מלחמה.

ו. האם עלינו לבטוח בה' מבלי לקדם פני סכנה?

לכאורה היה מקום להעיר בזה ממה ששנינו בפסחים (נו, א) שחזקיהו המלך קיצץ דלתות (עמ' 40) ההיכל ושיגרום למלך אשור, ולא הודו לו; סתם מי גיחון,

^{לד} וראה עוד בחיבור התשובה להמאירי (עמוד תעא), ובהר"ן (יומא פג, א). וראה עוד בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סי' סז), ובפרי חדש בקונטרס מים חיים (פרק ה מהלכות יסודי התורה), ובספר שבט יהודה עייאש (סימן שלו), ובברכי יוסף (יר"ד סי' שלו), ובשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קעז), ובשו"ת בנין ציון (סי' קיא), ובשו"ת מעשה אברהם (יר"ד סי' נה), ובשו"ת כנף רננה (או"ח סי' ס), ובשו"ת דברי מלכיאל (ח"ה סי' לה), ובשו"ת אור גדול (סי' א דף ג ע"ב), ובשו"ת מהר"ץ דושינסקי (סי' כג בד"ה ובעיקר), ואכמ"ל.

ולא הודו לו. ופירש רש"י, שלא הודו לו, לפי שהיה לו לבטוח בקב"ה. ואף שהיה אז מצב מלחמה עם אשור, והוכרח לעשות כן כדי שלא לסמוך על הנס, אף על פי כן לא הודו לו חברי הסנהדרין, מפני שהיה לו לבטוח בה'...^{לה} ואם כן אף אנו נבטח בה', ולא נחזיר שטחים שנכבשו על ידינו, אפילו במקום פיקוח נפש.

אולם הנה זו לשון הרמ"א בדרכי משה (יו"ד סי' שסח סק"ב) בשם פסקי מהרי"ו (סי' ג):

ומותר למכור גפנים ואילנות שעל בית הקברות כדי להוציא מידי הנכרים שגזלו משטח בית הקברות של יהודים, ואי אפשר להוציאם משם אלא בדמים מרובים. שהרי אפילו לרפואה הותרו בסנהדרין (מז), ואף על פי שאין בו סכנה. וכל שכן לכבוד המתים עצמם, שאין לך כבוד גדול מזה, להוציא בית הקברות מידי גוים. ובברכות (י) מצינו, שחזקיה המלך קיצץ דלתות היכל ושיגרם למלך אשור. ואף על פי שאמרו שם שלא הודו לו, זהו משום שהיה לו לבטוח בה'. אבל לולא זאת, לא היה אסור לחלל דבר הקדש כדי להציל שאר המקדש והעיר.

וכיוצא בזה כתב הגאון הנצי"ב בספר מרומי שדה (ברכות ו), שהכל ידעו שחזקיהו היה צדיק כביר, ומה שקיצץ דלתות ההיכל ושיגרן למלך אשור, הלא בשביל פיקוח נפש מותר לעשות כהנה וכהנה. אלא שבכל זאת לא הודו לו, מפני שהיה לו לבטוח בה', ע"ש.

והדבר ברור, שזה שייך לגבי חזקיה המלך ודורו, שכולם צדיקים היו, ועוסקים בתורה תמיד, עד שאמרו בסנהדרין (צד, ב) "בדקו מדן ועד באר שבע, ולא מצאו תינוק ותינוקת ואיש ואשה שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה". ולכן נאמר "וחובל עול מפני שמן" חובל עולו של מלך אשור מפני שמנו של חזקיהו, שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ובסנהדרין (כ, א): "שקר החן זה דורו של משה; והבל היופי זה דורו של יהושע; אשה יראת ה' היא תתהלל זה דורו של חזקיהו." ולאיש אשר אלה לו בודאי שיש לו על מה להישען, ולבטוח בשם ה' שיעשה להם נס למעלה מן הטבע, כמו שהיה בסופו של דבר, שנאמר "ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף, וישכימו בבוקר והנה

^{לה} ומה שסיים רש"י "שאמר וגנתי על העיר הזאת להושיעה", כבר העיר לנכון בחידושי הרש"ש, שמסדר הכתובים נראה שהבטחת השי"ת היתה לאחר השתדלותו כנ"ל.

כולם פגרים מתים." וכמו שהובטחנו בתורתנו הקדושה, "אם בחוקתי תלכו (ופירש רש"י: שתהיו עמלים בתורה) ונתתי שלום בארץ, וחרב לא תעבור בארצכם וכו'." מה שאין כן בדור יתום זה שהפרוץ מרובה על העומד, הן בחינוך ילדי ישראל, והן בצניעות בנות ישראל, והן בענין שמירת שבת ומועדי ה' והכשרות וכו' מה נדבר ומה נצטדק, בודאי שיש לחוש מאד שמא יגרום החטא, כמו שאמרו בברכות (ד, א). ואין לנו לסמוך על הנס, עד ישקיף וירא ה' לערות עלינו רוח ממרום להשיבנו בתשובה שלמה, שאז יחיש לגאלנו ולקבץ נדחינו ולהחזיר לנו כל השטחים בתוספת מרובה, כאמור "כל המקום אשר תדרוך כף רגליכם בו לכם יהיה". ועתידה ירושלים להיות עד שערי דמשק (כבא בתרא עה, ב).

ועינא דשפיר חזי למרן הגאון רבי יוסף חיים בספר בן יהוידע (פסחים נו) בד"ה עיבר ניסן בניסן, שכתב:

ונראה לי, שאף על פי שלא הודו לו במה שקיצץ דלתות היכל ושיגרן למלך אשור, ובמה שסתם מי גיחון העליון, מכל מקום חזקיהו וסיעתו עמדו בדבריהם, ולא הודו לחכמי (עמ' 41) הסנהדרין שערערו עליו בזה, יען כי היתה לו תשובה ניצחת לומר, שאף שבודאי אני בטוח שהשי"ת יעזור לנו להתגבר על מלך אשור, אבל אין לאדם לסמוך לגמרי על הנס, אלא חייב לעשות מה שיוכל על פי דרך הטבע. וכמו שמצינו אצל יעקב אבינו, שאף על פי שהבטיחו השי"ת "והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך", אפילו הכי הכין עצמו לתפילה לדורון ולמלחמה, שהיה ירא שמא יגרום החטא. ולכן גם חזקיהו נשאר עומד בדעתו בשני דברים אלו, אף על פי שהחכמים לא הודו לו.¹⁷

ובזה ניחא מה שאמרו באבות דרבי נתן (פרק ב) "סתם מי גיחון העליון, והסכימה דעתו לדעת המקום." וכתב מרן החיד"א בספר כסא רחמים (דף עז ע"א), שהיו גם כן חכמים רבים שמסכימים לחזקיהו, אלא שרוב החכמים היו נגדו, וכמו שכתב כיוצא בזה הרמב"ם (סוף פ"ד מהלכות בית המקדש) בענין עיבר ניסן בניסן. והמחלוקת בין החכמים היתה מערכה לקראת מערכה. ואפשר שזהו גם כן בסוג אלו ואלו דברי אלהים חיים. וכתב הריטב"א בחידושו לעירובין (יג) בשם רבני צרפת, שאף על פי ששתי הסברות אמת, מסר הקב"ה

¹⁷ וראה בקהלת רבה סוף פרשת ט, שחזקיהו שקיצץ דלתות ההיכל, הכין עצמו גם כן לתפילה לדורון ולמלחמה.

ההכרעה בידי חכמי הדור. והכי נמי סברת חזקיהו וסיעתו אמת, אלא שרוב חכמי הסנהדרין לא הודו לו, ונמסרה ההכרעה בידם. אלא שמכיון שסברת חזקיהו וסיעתו אמת, הסכימה דעתו לדעת המקום, על דרך שאמרו בשם האר"י, שבשמים הלכה כבית שמאי. עכת"ד.

ונראה להוסיף להסביר הדברים הנ"ל, על פי מה שכתב המהר"ם בן חביב בספר גט פשוט בכלליו (כלל א), שזה שנאמר בתורה אחרי רבים להטות, לא נאמר אלא כשכל הדיינים נקבצו יחדיו ונחלקו פנים אל פנים, וכל אחד טעמו ונימוקו עמו. שהואיל והרבים עמדו על דעתם, צייתה התורה ללכת אחר הרוב. אבל במחלוקת הפוסקים שלא נשאו ונתנו פנים אל פנים, אלא כל אחד הביע דעתו בחיבורו, הוי ספיקא דדינא, כי אפשר שאילו היו שומעים הרוב דעת המיעוט ונימוקיו, היו הרבים מודים למועטים.¹⁷ ואם כן יש לומר, שהמחלוקת של חזקיהו וסיעתו נגד רוב חכמי הסנהדרין לא היתה פנים אל פנים, אלא כל אחד הביע דעתו. ולכן היה רשאי חזקיהו לעשות מעשה נגד דעת הרוב, והסכימה דעתו לדעת המקום.

ומעתה נראה שלפי מצבנו הרוחני בזמן הזה אסור לנו לסמוך על הנס ולהיכנס בסכנת מלחמה עם השכנים הערבים, שמא יגרום החטא. וגם הרוב שלא הודו לו לחזקיהו, יודו בזמן הזה לחזקיהו, שהסכימה דעתו לדעת המקום.

ועיין בשו"ת עמודי אור (סי' קטז סוף אות י) שכתב, שחזקיהו סבירא ליה שמותר להציל עצמו בממון חבירו, והוא הדין בממון הקדש. ורבנן פליגי, וסבירא להו שאסור, וכמו שאמרו בבבא קמא (ס,ב), ע"ש. ועיין בחידושי הרשב"א (ב"ק פא,ב) בשם הראב"ד, שלא אמרו אסור להציל עצמו בממון חבירו אלא כשעושה כן בחנם, אבל אם עושה על מנת שיתן לו הדמים לאחר מכן, אין לך (עמ' 42) דבר העומד בפני פיקוח נפש, ע"ש. וכן דעת התוספות ב"ק

¹⁷ וכן מוכח בתשובת הרשב"א שהובאה בבית יוסף (ח"מ סוף סי' יג); וכן כתב להדיא בשו"ת מהר"ח (בקונטרס הסמיכה דף רעח ע"ג); וכן העלה גם הגאון מהר"א ששון בשו"ת תורת אמת (סוף סי' רז), שמהטעם הנ"ל מצי המוחזק לטעון קים לי כסברת מיעוט פוסקים נגד הרוב, שלא להוציא מן המוחזק. והכי הוי סוגיאן דעלמא, ע"ש. וכן כתב בשו"ת משפטים ישרים (ח"א סי' רלח). וכן כתב בשו"ת אשדות הפסגה (אה"ע סי' יד). ועיין עוד בשו"ת ראש משביר (ח"א סי' ז) ובשו"ת אהל יצחק חסיד (בחידושיו להרמב"ם דף ג ע"ד), ובשו"ת חסד לאברהם אלקלעי (או"ח סי' יח), ועוד.

(סא). וכן מבואר יותר בפסקי הרא"ש שם (ב"ק פ"ו ס"י יב), שאין ספק שהיה מותר לדוד לשרוף הגדיש שהיו פלשתים טמונים בו, שדבר פשוט הוא שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא שלש עבירות. אלא הספק היה אם הוא פטור מתשלומין וכו', ע"ש. וכן כתב המאירי שם. ועיין בכתובות (יט, א) אמר רב חסדא: קסבר רבי מאיר, עדים שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו, ייהרגו ואל יחתמו שקר. אמר ליה רבא: השתא אילו אתו לקמן לאמלוכי, אמרינן להו, זילו חתמו ולא תתקטלון דאמר מר, אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש חוץ משלש עבירות בלבד השתא דחתמי, אמרינן להו אמאי חתמיתו? ! ועיין בהפלאה שם, ובשו"ת בנין ציון (ח"א סי' קסז והלאה), ובשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סי' שמח), ובמה שכתבתי בס"ד בשו"ת יביע אומר (ח"ד חו"מ סי' ו), ע"ש ואכמ"ל.

ז. מצות יישוב א"י בזה"ז והאיסור שלא להתגרות באוה"ע

עתה נבוא לברר עצם הנידון במצות יישוב ארץ ישראל בזמננו, לאור דברי הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות (מצוה ד), שכתב להשיג על הרמב"ם, שלא מנה מצות עשה שנצטוינו לרשת את הארץ, שנאמר "וירשתם אותה וישבתם בה", והיינו שלא נעזבה ביד זולתנו או לשממה, וחז"ל קראוה מלחמת מצוה (סוטה מד), ע"כ. נמצא שהמלחמה למען כיבוש ארץ ישראל, ולמען תשאר בחזקתנו ולא נעזבה לזולתנו, היא מלחמת מצוה. ואם כן לכאורה אין מקום לחוש בזה לפיקוח נפש. וכמו שמצינו למנחת חינוך (מצוה תכה), שהעיר על מה שכתב בספר החינוך שם, שמצוה להרוג שבעה עממים ולהשמידם, שנאמר "לא תחיה כל נשמה, כי החרם תחרימם וכו'", ומי שבא לידו אחד משבעת עממים, והיה יכול להורגו "מבלי שיסתכן בדבר", ועבר ולא הרגו, ביטל מצוות עשה של "כי החרם תחרימם", מלבד שעבר על לא תעשה שנאמר "לא תחיה כל נשמה". וכתב על זה המנחת חינוך:

וצ"ע, נהי דכל המצוות נדחים מפני הסכנה, מכל מקום מצוה זו, דהתורה ציותה ללחום עמהם, וידוע דהתורה לא תסמוך דיניה על הנס, כמבואר ברמב"ן, ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת מלחמה. אם כן חזינן דהתורה גזרה ללחום עמהם אף דהוא סכנה. א"כ דחוויה סכנה במקום הזה, ומצוה להרוג אותו, אף שיסתכן. וצ"ע.

וכן כתב עוד המנחת חינוך במצוה תרד. והסכים לדבריו בשו"ת לבושי מרדכי (מהדורא בתרא סי' קכו), ע"ש. ואם כן הוא הדין כאן, שלדעת הרמב"ן מצות כיבוש הארץ והחזקתה מתקיימת על ידי מלחמה, אין לחוש בזה לסכנת נפשות הנגרמת על ידי המלחמה.

אולם הנה הגאון רבי יצחק די ליאון, בספר מגילת אסתר שם, כתב ליישב דעת הרמב"ם, שהשמיט מצוה זו, לפי שסובר שאין מצות כיבוש ארץ ישראל נוהגת אלא בימי יהושע ודוד, ובכל זמן שלא גלו מעל אדמתם. אבל לאחר שגלו ישראל מעל אדמתם, אין מצוה זו נוהגת לדורות, אלא עד עת בוא המשיח לישראל. כי אדרבה אמרו חז"ל בסוף כתובות (קיא,א) "השבועתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו ואם תעוררו" שלא יעלו בחומה (פירש רש"י, שלא יעלו ביחד ביד חזקה), ושלא ימרדו באומות העולם, ושלא ידחקו את הקץ.

וזה לשון הרשב"ש בתשובה (סי' ב):

והנה אין ספק שהדירה בארץ ישראל מצווה גדולה היא בכל עת ובכל זמן. ואדוני זקני (עמ' 43) הרמב"ן מנאה מכלל מצוות עשה, שנאמר "וירשתם אותה וישבתם בה". וכן היא דעת אדוני אבי הרשב"ץ בספר זוהר הרקיע. אמנם מצוה זו אינה מצוה כוללת לכל ישראל בגלות החל הזה. אבל היא נמנעת בכלל, כמו שאמרו חז"ל (כתובות קיא,א) שהיא מכלל שבועות שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ידחקו את הקץ ושלא יעלו בחומה. צא וראה מה אירע לבני אפרים, שמהירו את הקץ לפני פקוד ה' את עמו ביציאת מצרים.

ועיין עוד בשו"ת הריב"ש (סי' קא), שגם הוא הזכיר השבועות הנ"ל, שלא יעלו בחומה נגד רצון אומות העולם ע"ש. גם הכנסת הגדולה (יו"ד רלט, לג) כתב: הנשבע שלא לדור בארץ ישראל נראה לי, שהשבועה חלה עליו. ואין זה בכלל הנשבע לבטל מצוה של תורה, שאין שבועתו חלה, כיון שאין מצות יישוב ארץ ישראל מפורשת בתורה, ואינה אלא מצוה מדרבנן. וכן מצאתי להגאון מהר"א חסון בתשובה כתיבת יד שכתב כן. וכן מצאתי עוד להגאון רבי דוד בן נחמיאס בתשובת כתיבת יד, והסכים דלא הואי אלא מצוה דרבנן. והוכיח כן ממה שלא מנאה הרמב"ם במנין המצוות. לפיכך כל ספק שיסתפקו בה אזלינן בה לקולא. אמנם ראיתי להמבי"ט בתשובה, שכתב שאין שבועה חלה עליו. והיה הדבר תמוה בעיני, עד שמצאתי להרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות שמנאה במנין

המצוות, ושלא כדעת הרמב"ם. ונראה שעליו סמך המבי"ט בתשובתו הנ"ל. ומכל מקום תימה בעיני, שעזב סברת הרמב"ם ונתלה בדעת הרמב"ן, ומה גם שלא הזכיר דעת הרמב"ם כלל ועיקר. ובתשובת הרדב"ז (ח"ב סי' קטו) מתבאר, שבבועה חלה עליו, וכדעת הרמב"ם.

והנה הרמב"ן עצמו בפרשת מסעי, על הפסוק "וירשתם אותה וישבתם בה", אחר שכתב שהיא מצות עשה מן התורה, סיים, שרש"י פירש שאין המקרא הזה אלא הבטחה בלבד. ומכל מקום סיים, שנראה לו עיקר, שהפסוק בא למצות עשה של כיבוש הארץ ויישובה, ע"ש. והגאון רבי חיים בן עטר, בספר אור החיים שם, כתב, שפשוטו של מקרא כפירוש רש"י, ושלא כפירוש הרמב"ן, ע"ש. ואם כן לא נפלאות ולא רחוקה היא שיטתו של הרמב"ם, שנראה שסובר כפירוש רש"י.

ועל כל פנים כבר הבאנו דברי הרשב"ש, שאף זקנו הרמב"ן מודה בגלות החל הזה שאין להסתכן לכבוש את הארץ, ואדרבה, יש איסור בדבר שלא יעלו בחומה. וכן כתב בשו"ת חבלים בנעימים (סוף ח"ה סי' מה), שגם לדעת הרמב"ן הרי השביע הקב"ה את ישראל שלא יסכנו את נפשם לעלות בחומה. ומשום דהוה אמינא, שמכיון שמצות יישוב ארץ ישראל מצוה גדולה היא ושקולה ככל המצוות, יבואו למסור נפשם עליה, קא משמע לן על ידי השבועה הנ"ל שיזהרו שלא יסכנו נפשם, ע"ש. וכן כתב הגאון רבי צדוק הכהן מלובלין בספר דברי סופרים אות יד, שנראה לו עיקר כדעת המגילת אסתר, שאין כיום מצות עשה ביישוב ארץ ישראל, אלא רק בזמן בית המקדש, ע"ש. וכן הגאון רבי יוסף דוב הלוי סולובייצ'יק בשו"ת בית הלוי (ח"ב סוף סי' נ) מסכים הולך לדברי המגילת אסתר הנ"ל, ע"ש. ועיינ עוד בשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' תנד אות נב והלאה), ובשו"ת דברי יששכר (סי' קמט).

ולפי זה נמצינו למדים, שגם להרמב"ן אין שום מצוה בזמננו לצאת למלחמה ולהיכנס בסכנת נפשות כדי להגן על החזקת השטחים הכבושים על ידינו בניגוד לדעת אומות העולם. ומה גם שאין לנו מלך וסנהדרין ואורים ותומים הנדרשים לכך, כמו שכתב הרמב"ן עצמו בספר המצוות (בהשגות במל"ת יז), שמצוה מוטלת על המלך והסנהדרין, כשמוציאים למלחמת הרשות או (עמ' 44) למלחמת מצוה, לשאול באורים ותומים, ועל פיהם יתנהגו. וכמו שנאמר "ולפני אלעזר

הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה'". וכמבואר בברכות (ג,ב) שכאשר היה דוד מצוה אותם, לכו ופשטו בגדוד, היו שואלים באורים ותומים וכו'. והיא באמת מצוה לדורות, ולא עצה בלבד, כדמוכח בסנהדרין (טז,א) דאמרין, "ודילמא לסנהדרין הוא דקאמר להו רחמנא דלישיילו באורים ותומים", ונשאר כן במסקנא. וכן הסכים במגילת אסתר שם, שמצוה לדורות היא, ויש לנו להביאה במנין המצוות, ע"ש.

ואם כן, כשבידינו להחזיר שטחים, ולמנוע סכנת מלחמה של האויבים, חייבים לעשות כן משום פיקוח נפש (ועיין להגאון הנצי"ב בספר מרומי שדה עירובין מה,א ודו"ק).

ועוד יש מקום לומר, שאפילו אם תמצא לומר שלדעת הרמב"ן כיבוש ארץ ישראל והחזקתה נוהגת אף בזמן-הזה, ומצות עשה מן התורה היא, מכל מקום בכיבוש שלנו, שאין לנו שליטה מלאה על כל הנעשה בשטחים, לא נחשב לכיבוש גמור שציותה עליו התורה. וכמו שכתב כיוצא בזה הגאון מקוטנא בשו"ת ישועות מלכו (יו"ד סי' סו), שעיקר המצוה אליבא דהרמב"ן אינה אלא כשהירושה והישיבה היא כאדם העושה בתוך שלו. וזוהי המצוה בכיבוש ארץ ישראל, שתהיה תחת חזקתנו וירושתנו, ולא על ביאה ריקנית של עתה, ע"ש. והרי בכיבוש שלנו היום אין בידינו לגרש את הערבים תושבי השטחים ביהודה שומרון ועזה, והם יושבים ישיבת קבע בחצריהם ובטירותם. ואפילו את האומות העובדות עבודה זרה אין בידינו להזיזם זיו כל שהוא ממקומם, בניגוד למה שציותה התורה "לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי". ואפילו הכנסיות של עבודה זרה שלהם על עמדם יעמודו, ומוגנות על ידי השלטונות, ואין פוצה פה. וכל זה מיראת אומות העולם. וברור שאין זה בכלל מצות כיבוש, שעליו ציותה התורה לפי דברי הרמב"ן. ולכן אין עלינו להסתכן על החזקת שטחים אלה.

ובפרט יש לציין, שבזמן האחרון הדרכים ביהודה ושומרון ועזה הן בחזקת סכנה, ואין לנו עליהם אלא שלטון צבאי בלבד, בלא שום אפשרות אפילו לעבור בתוכם בביטחה, וכל שכן להתיישב בתוכם. ובודאי שזה אינו בכלל מצות הכיבוש, כאדם העושה בתוך שלו, שעליו דיבר הרמב"ן. והאם יעלה על הדעת שחייבים להפעיל את הצבא שלנו לגרש בכח הנשק וביד חזקה את כל הגוים

השוכנים בקרבנו בירושלים, חברון, שכם ועזה וסביבותיהם אל מחוץ לגבולות ארצנו, ולשכן במקומם מבני עמנו, כדי לקיים מצות וירשתם אותה וישבתם בה? וראה בכתבי הרמב"ן (מהדורת הרב חיים דוב שעוועל, עמוד תקטו, בפירושו לשיר השירים) שכתב:

לעתיד לבוא יבואו הנפוצות המפוזרים בין העמים, וישמו להם ראש אחד, הוא משיח בן דוד, אשר היה עמהם בגלות,¹¹ וברשיון מלכי האומות ובעזרתם ילכו לארץ ישראל, כדכתיב "והביאו את כל אחיכם מכל הגויים". והמלכות ההיא תהיה נמשכת, ואינה פוסקת לעולם. וזהו שנאמר: "ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך, ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה.

הרי שגם הרמב"ן מסכים, שאפילו משיח בן דוד בתחלת התגלותו יבוא אך ורק ברשיון האומות, בלי לעלות בחומה, ובלי להתגרות באומות. (עמ' 45) ולא אכחד כי המהר"ח ויטל בהקדמת עץ חיים כתב, שזמן השבועה שלא לעורר הגאולה עד שתחפץ, הוא עד אלף שנה, וכמ"ש בספר הזוהר פרשת וירא וכו'. וע"ע למרן החיד"א בשם הגדולים (ח"א סי' ריט ערך רבנו אלעזר בעל הרוקח). אולם מ"מ מסתימות דברי הש"ס נראה, שהשבועה שלא ידחקו את הקץ ושלא למרוד באומות העולם, היא לעולם, עד ביאת המשיח. וכן מוכח להדיא מתרגום יונתן בן עוזיאל על הפסוק השבעתי אתכם וכו'. וכן מוכח מדברי הרמב"ם באגרת תימן, ומדברי הרשב"ש בתשובה הנ"ל, וכן מדברי הריב"ש. וע"ע ביפה תאר על המדרש רבה ויקרא (פרשה יט סימן ו). וראה עוד למהר"א גאלאנטי בספר זכות אבות, פ"ק דאבות על המשנה ואל תתודע לרשות. וראיתי שכבר האריך מאד בזה בספר ויואל משה על דברי המהר"ח והחיד"א הנ"ל (מעמוד פה והלאה), ומשם בארה, ואכמ"ל. ודו"ק כי קצרת.

ח. האם דין החזרת שטחים דומה לדין עיר הסמוכה לספר?
והנה הרמב"ם (הלכות שבת ב, כג) כתב:

עכו"ם שצרו על עיירות ישראל אם באו על עסקי ממון, אין מחללים עליהן שבת, ואין עושים עמהם מלחמה. ובעיר הסמוכה לספר אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש, יוצאים עליהם בכלי זיין, ומחללים עליהן את השבת. ובכל מקום

¹¹ עי' סנהדרין צח, א "והיכי יתיב? אפיתחא דקרתא רומי."

אם באו על עסקי נפשות, או שערכו מלחמה, או שצרו סתם יוצאים עליהם בכלי זיין, ומחללין עליהן את השבת.

והמקור לזה בעירובין (מה, א), דתניא:

קעילה עיר הסמוכה לספר היתה, ולא באו פלשתים אלא על עסקי תבן וקש, דכתיב "והמה שוסים את הגרנות וכו'", וכתוב "וישאל דוד בה' לאמר, האלך והכתי את הפלשתים האלה". מאי קמבעיא ליה אי שרי אי אסור (שאותו היום שבת היה רש"י), הרי בית דינו של שמואל קיים (ודיני אסור והיתר אין לשאול באורים ותומים רש"י), אלא אי מצלח או לא מצלח. דיקא נמי, דכתיב "ויאמר ה' אל דוד, לך והכית בפלשתים והושעת את קעילה".

וכן פסק מרן השלחן ערוך (או"ח שכט, ו).

והנה רש"י שם פירש, שבעיר הסמוכה לספר, שמבדילה בין גבול ישראל לגבול העמים, יוצאים עליהם תמיד, שמא ילכדוה, ומשם תהא הארץ נוחה ליכבש בפניהם. וכן כתב האור זרוע (ח"ב סי' פד אות יג, וסימן קמט). וכהאי גוונא איתא בסנהדרין (טז, ב) שאין עושים עיר הנדחת בעיר הסמוכה לספר, שמא ישמעו עכו"ם ויבואו ויחריבו את ארץ ישראל. וכן כתב הרמב"ם (הלכות עבודה זרה ד, ד).

אולם הראב"ן (סי' קסג) פירש, שכיון שהיא סמוכה לספר, אם יעמדו ישראל על ממונם, יהרגום, ולא ייראו, כיון שסמוכים הם לגוים אחרים. וסיים: וכל שכן אנו, שיושבים בתוכם, שאין הגוים יראים להרוג, לכן מחללים עליהם את השבת להציל. ולכאורה לפי זה נראה, שבזמננו, שאין להם מקום לנוס, כיון שבעזה"י יש אתנו מטוסי קרב, שיוכלו להמריא למרחקים גדולים תוך דקות ספורות ולהפציץ את האויבים על בתיהם, אם ינסו לפגוע בתושבי ארץ ישראל (ומעשים בכל יום שעושים כן נגד המחבלים הבאים מלבנון), אין נפקא מינה בין עיר הסמוכה לספר או לא, וצ"ע.

והנה אף לפירוש רש"י והאור זרוע שפירשו, שמשם תהא הארץ נוחה ליכבש לפניהם יש (עמ' 46) לומר, שאין זה מטעם פיקוח נפש, אלא משום מצות הכיבוש עצמה. שכיבוש ארץ ישראל דוחה שבת, וכמו שאמרו בשבת (יט, א): "עד רדתה

אפילו בשבת". ולא נכבשה יריחו אלא בשבת (ירושלמי שבת פ"א ה"ח ומועד קטן פ"ב ה"ד). וכן פסק הרמב"ם (בסוף פרק ב מהלכות שבת). וכן ראיתי להגאון הרוגאצ'ובי, בספר צפנת פענח על הרמב"ם (הלכות שבת ב, כג) שכתב, דעיר הסמוכה לספר, אין זה מגדר פיקוח נפש, אלא רק משום כיבוש, והרי במלחמת חובה מותר אפילו להתחיל בשבת, כדאיתא בירושלמי, ע"ש.

ולפי זה יש לומר, שלפי מה שכתבו בשו"ת הרשב"ש (סי' ב) והמגילת אסתר הנ"ל, שאף להרמב"ן אין מצות כיבוש נוהגת בזמן הזה (וכל שכן לדעת רש"י והרמב"ם), אין לחלק בין עיר הסמוכה לספר לשאר עיירות ישראל, ואין להתיר אלא כשבאים על עסקי נפשות, דהוה ליה פיקוח נפש.

ונראה שזהו טעמו של הגאון רבי יחיאל מיכל אפשטיין, בערוך השלחן (או"ח שכט, ט) שכתב, ובזמן שבית המקדש היה קיים, ובאו לעיר ספר העומדת על הגבול, אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש, מחללים עליהם את השבת. שעיר כזאת, אם יכבשוה, יהא נוח לכבוש את כל הארץ.

אולם מדברי מרן השלחן ערוך (סי' שכט) הנ"ל, שהביא דין זה להלכה, מוכח דסבירא ליה, דהטעם הוא משום פיקוח נפש, ולכן הלכה זו נוהגת גם בזמן הזה. וכן מוכח בעירובין (מה, א) דמסיים עלה: "אמר רב נחמן: ובלל כעיר הסמוכה לספר דמי, תרגומא נהרדעא (פירש רש"י: איזו היא עיר הסמוכה לספר בבבל? נהרדעא, שהיתה סמוכה לעכו"ם מצד אחד, ולעיירות שיושבין בהם בני גולה מצד שני)". הרי שאין הדבר משום כיבוש ארץ ישראל, אלא מטעם פיקוח נפש. והצפנת פענח הרגיש בזה, ודחה לפי מה שאמרו בבבא קמא (פג, א) ובפירוש רש"י שם, שמכיון שיש שם ישוב קבוע ועם רב מישראל, מותר לגדל כלבים בעיר הסמוכה לספר כאילו היא מארץ ישראל, ע"ש. ואין דבריו מוכרחים, ודו"ק.

אולם גם אם נאמר שזהו מטעם פיקוח נפש, כפשטות דברי הגמרא והפוסקים, מכל מקום בשטחים של יהודה ושומרון ועזה, אשר נכבשו על ידי צה"ל מידי הערבים, והם תובעים אותם בחזרה, אם הם יאמרו שרוצים לכרות ברית שלום אתנו אם נחזיר להם שטחים אלו, ואם לאו, ח"ו קיימת סכנת מלחמה מיידית, ומומחים צבאיים ומדיניים יקבעו שאין סכנה כלל בהחזרת השטחים בודאי

שאינן זה דומה לעיר הסמוכה לספר שבידינו מימי עולם, ושבנו למה שנתבאר, שפיקוח נפש דוחה החזרת שטחים (ובאמת שכל ממשלות ישראל לא החילו ריבונות של מדינת ישראל על השטחים, מתוך כוונה שאולי יתאפשר משא ומתן עם שכנינו להחזרת השטחים למען שלום עם מדינת ישראל).

ט. מניעת סכנה מיידית עדיפה על חשש סכנה לעתיד

ומכל שכן שיש לומר עוד, שאין להביא ראיה מדין עיר הסמוכה לספר לנידון שלנו, כי למנוע סכנת מלחמה מיידית עדיף טפי ממה שנחוש פן תקראנה מלחמה בעתיד. וכמו שכתב כיוצא בזה בשו"ת נודע ביהודה (מהדורא תנינא יו"ד סי' רי), דלא חשיב פיקוח נפש להתיר איזה איסור, כל שאין הסכנה לפנינו. אבל לשמא תבוא סכנה לעתיד אין זה נחשב ספק פיקוח נפש, שאם כן בוא ונתיר כל המלאכות בשבת, שמא יצטרכו לחולה מסוכן. אלא ודאי שאין לחוש לכך, ע"כ. (וכן כתב (עמ' 47) בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' שלו) ע"ש. וכן כתב הגאון רבי שמעון גרינפלד בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' רי) ע"ש. גם הגאון מופת הדור, החזון איש זצ"ל, טהרות (הלכות אהלות כב, לב), כתב, דלא מקרי ספק פיקוח נפש משום דברים העתידים, שאין להם זכר בהווה, ע"ש. וכן כתב עוד באגרות החזון איש (ח"א סי' רב). וכאן הרי הסכנה לפנינו, שאם לא נחזיר השטחים האלה ודשריין סמיכיין עלוהי, עלול הדבר להביא לסכנת מלחמה באופן מיידית. מה שאין כן החשש פן על ידי שהגבול יהיה קרוב ליישובינו, יתפתו בעתיד לפתוח במלחמה אין זו סכנה הנראית בהווה. ואילו הגמרא והפוסקים הנ"ל, שהתירו לחלל שבת כשצרו עכו"ם על עיר הסמוכה לספר, החשש מבוסס שעל ידי שיכבשו תהיה הארץ נוחה להיכבש לפניהם. מה שאין כן בנידון שלנו, שאם מפקדי הצבא והמדינאים יהיו סבורים שאין ח"ו שום סכנה ליישוב על ידי החזרת שטחים, אין כל חשש בהחזרת שטחים למנוע סכנת מלחמה מיידית.

ועיין עוד להגאון החזון איש ביורה דעה (הלכות אבלות רח, ז) שהביא דברי הנודע ביהודה והחתם סופר הנ"ל, דבעינן שיהיה חולה לפנינו, וכתב על זה: ואין החילוק בין איתא קמן לליתא קמן, אלא אם מצוי הדבר. דבזמן שמתריעין עלה, אף שאין בשעה זו חולה קמן משום חולי מהלכת, הוה ליה כאויבים שצרו בעיר הסמוכה לספר (עירובין מה, א). ומיהו בשעת שלום לא חשבינן ליה כפיקוח נפש, אף על גב דשכיח בזמן מן הזמנים שיצטרכו לזה. כמו שאין עושין כלי זיין בשבת בשעת שלום, דאם כן בטלת כל המצוות. אלא לא מקרי ספק

פיקוח נפש בדברים עתידים, שבהווה אין להם כל זכר. ובאמת שאין אנו בקיאים בעתידות, ופעמים שמה שחשבנום להצלה מתהפך לרועץ. והלכך אין דנים בשביל עתידות רחוקות.

ע"ש. ועיין בשו"ת דבר יהושע (ח"ב סי' מח), ובשו"ת ישכיל עבדי (ח"ח או"ח סי' מג), ויש להשיב על דבריהם, ואכמ"ל.^ט

י. מסקנה

המורם מכל האמור, שאם יתברר למעלה מכל ספק, שיהיה שלום אמת בינינו לבין שכנינו הערבים אם יוחזרו להם השטחים, ולעומת זאת קיימת סכנת מלחמה מיידית אם לא יוחזרו להם השטחים יש להחזיר להם השטחים, משום שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש.

ולכן צריך לדון בדבר בכובד ראש כראוי, לאחר חוות דעת מוסמכת ממפקדי הצבא והמדינאים המומחים בעניני בטחון, וכתורה יעשה.

והשי"ת יתן בלב שרי הממשלה ויועציה לעשות הכל לטובת היישוב בארץ ישראל, ויתקנם בעצה טובה מלפניו. שומר ישראל ישמור שארית ישראל. לא ישא גוי אל גוי חרב, ולא ילמדו עוד מלחמה. ושב יעקב ושקט ושאנן, ואין מחריך.

^ט והנני להזכיר כאן מה שכתב הרה"ג דב כ"ץ בספר הגות ודעות (עמ' קע) בשם הגאון האדיר רבי חיים סולובייצ'יק מבריסק זצ"ל, שבימי המלחמה העולמית, אשר רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה, ונהרגו גם כן הרבה מאחינו בית ישראל, אמרו לו להגר"ח בתוך כדי שיחה, שאילו לפחות המלחמה הזאת היתה מביאה את הגאולה, אולי כדאי היה הדבר. גער בהם הגר"ח ואמר: מוטב שידחו כמה גאולות מישראל, ואל תאבד נפש אחת מישראל. ואילו היתה באה שאלה לפנינו, שאם על ידי קרבן של אדם אחד מישראל יבוא המשיח, בודאי שהיינו פוסקים, שמוטב שלא יבוא המשיח, ולא ימות אדם אחד מישראל. כי הלא פיקוח נפש דוחה כל המצוות שבתורה, ובכלל זה אף המשיח והגאולה, ע"ש. ישמע חכם ויוסף לקח (וראה בשו"ת דברי יששכר ריש סי' קמט).

מסירת שטחים מארץ ישראל במקום פיקוח נפש

מאת

הרב עובדיה יוסף

בשלב זה השאלה אינה מעשית

בראשית דברי הנני רוצה להבהיר, כי אינני בא לפסוק היום מה ממשלת ישראל צריכה לעשות לאור ההלכה, אם להחזיר שטחים מארץ ישראל או לא. וזאת מפני שתי סיבות:

הסיבה הראשונה היא, שעניין זה אינו מעשי כיום. וזאת מפני שלעת עתה אין לנו עם מי לדבר, כי הערבים דורשים מאתנו להחזיר להם את כל שטחי ארץ ישראל, ובכללם את ירושלים, דברים שכל מפקדי הצבא והמדינאים בארץ ישראל מתנגדים להם בתוקף. ובכל כגון זה יומלץ הפסוק: "אני שלום, וכי אדבר המה למלחמה".

והסיבה השניה היא, היות ונפגשתי לאחרונה עם ארבעה מומחים לנושאים אלו — אנשים המבינים היטב את מהות השאלה, הן מהבחינה הצבאית והן מהבחינה המדינית — ודעותיהם חלוקות, וכל אחד מציג טענות חזקות לדעותיו. חלקם טוענים, שעם כלי הנשק המודרניים והאמצעים האלקטרוניים המשוכללים של טילים ארוכי טווח, ואמצעי לחימה כימיים, אשר יכולים לגרום להרס רב ביותר, עם מאות מטוסים משוכללים ביותר, שכל אחד מהם נושא טילים הרסניים, אין משמעות מיוחדת היכן יוצב הגבול, ואם נותר על חלק משטחי ארץ ישראל. לדעתם חשוב יותר היכן יוצב צה"ל, ושבמקום שיעזוב על ידי צה"ל לא יוצב צבא אחר. ובפרט שלאחר הסכם השלום, שהושג עם מצרים, הוכח שמצרים שומרת על ההסכם, ואינה מרבה להתחמש, ורוב תקציבה מועבר לכלכלתה. כך שגם ההסדרים, שיושגו עם התושבים ביהודה ושומרון, יביאו לירידה במצב המלחמה גם עם שאר המדינות הסובבות אותנו, והדבר יקשה על שאר המדינות לצאת למלחמה. וגם טוענים אותם מומחים, שהיות ורוב התקציב שלנו הולך לצרכי בטחון, הדבר יוצר משבר כלכלי חמור, שעלול להביא גם להרס האפשרות להגן על בטחוננו, התלוי גם במדה רבה ברצונה של ממשלת ארה"ב.

ולעומתם טוענים חלק מן המומחים, כי שטחי יהודה ושומרון חיוניים ביותר, מפני שאנו צריכים עומק אסטרטגי, ולא נוכל לקחת סיכון על עצמנו להחזיר שטח תמורת שלום, מפני שגם בימי שלום יש סכנת טרור. ומלבד זאת, אם נחתום הסכמים עם חלק מהערבים, אין זה מחייב את ארגוני הטרור הקיצוניים, והם ימשיכו להלחם בנו. לטענתם אפשר להגן על תל-אביב ועל ירושלים רק אם אנו מחזיקים בשכם ובחברון. וטענה נוספת טוענים אותם מומחים, כי שאיפת הערבים היא לקחת את כל ארץ ישראל, וכל דיבוריהם לעת עתה אינם אלא תכנית שלבים, ומגמתם הסופית היא להביא לחיסולה של ישראל. ולכן לטענתם, רק ישראל חזקה וגדולה יכולה להתקיים. ובפרט שהוכח,

שאינן לסמוך על אומות העולם שיבואו לעזרתנו בצר לנו, וכפי שהוכח במלחמת ששת הימים ובזמנים שונים אחרים.

לאור הדברים הנ"ל — שבשלב זה הנושא המעשי של החזרת שטחים אינו עומד על הפרק; וגם שדעות המומחים חלוקות בענין, ואיני מתיימר להכריע בשלב זה בין העמדות הצבאיות והמדיניות השונות; ולעת עתה העומד על הפרק הוא התכנית המדינית של ממשלת ישראל, אשר במהותה שלטון עצמי לחושבים הערבים ביהודה ושומרון, ולא יוצבו שם כוחות צבא משום צד, וההתנחלויות שלנו ישארו במקומן ועל עמדתן יעמדו — לכן אני מחזק את ידי ראש הממשלה וממלא מקומו וכל יתר שרי הממשלה על יוזמה זו, ומביע את תמיכתי המלאה בכל מעשיהם האחרונים, שנועדו להבטיח שלום ובטחון לתושבי ארץ ישראל. ואני קורא להם, להמשיך ולעשות ככל יכולתם למנוע אבדן חיי אחינו בני ישראל. והשית' יתקן אותם בעצה טובה מלפניו. למען ארץ ישראל ולמען עם ישראל. חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלקינו, וה' הטוב בעינינו יעשה.

אולם עתה ברצוני להתמקד בטענה שהושמעה לאחרונה, שכאילו חשיבותה של מצות יישוב ארץ ישראל עולה על מצות פיקוח נפש, וצריך למסור את הנפש על מצות יישוב ארץ ישראל. ולכן אתייחס בדברי אלו במישור העקרוני ההלכתי, אם מצות יישוב ארץ ישראל דוחה פיקוח נפש. וזאת בלי קשר לשאלה החשובה והעיקרית הנ"ל, האם החזרת השטחים תביא אותנו למצב של פיקוח נפש, או להיפך — שמא הקספאון המדיני יביא אותנו למצב של פיקוח נפש.

ונתחיל לבאר הדברים להלכה, לאור דברי רבותינו הפוסקים הראשונים והאחרונים.

מעלת מצות יישוב ארץ ישראל בדברי חז"ל

הנה תחלה וראש הנני להציע דברי חז"ל על חשיבותה של מצות יישוב ארץ ישראל, על קדושתה, ועל גודל המצוה לדור בארץ ישראל.

איתא בספרי פרשת ראה (דברים יב, כט) על הפסוק "וירשת אותם וישבת בארצם" — מעשה ברבי יהודה בן בתירה ורבי מתיא בן חרש ורבי חנינא בן אחי רבי יהושע ורבי יוחנן שהיו יוצאין לחוץ לארץ, והגיעו לפלסטוס, וזכרו את ארץ ישראל. זקפו עיניהם, וזלגו דמעותיהם, וקרעו בגדיהם, וקראו המקרא הזה: "וירשת אותם וישבת בארצם". וחזרו ובאו למקומם, אמרו: ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה. ומעשה ברבי אלעזר בן שמע ורבי יוחנן הסנדלר שהיו הלכים לנציבים אצל רבי יהודה בן בתירה ללמוד הימנו תורה, והגיעו לציידן, וזכרו את ארץ ישראל. זקפו עיניהם, וזלגו דמעותיהם, וקרעו בגדיהם, וקראו המקרא הזה: "וירשת אותם וישבת בארצם". חזרו ובאו להם למקומם, אמרו: ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה.

ובכתובות (ק"ב):

תנו רבנן: לעולם ידור אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה עובדי עבודה זרה, ואל ידור בחוץ לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל. שכל הדר בארץ ישראל, דומה כמי שיש לו אלוה; וכל הדר בחוצה לארץ, דומה כמי שאין

הרב עובדיה יוסף: מסירת שטחים מארץ ישראל במקום פיקוח נפש יג

לו אלוה, שנאמר (ויקרא כה) "לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים". וכל שאינו דר בארץ אין לו אלוה? אלא לומר לך, שכל הדר בתוצה לארץ כאילו עובד עבודה זרה, וכן בדרך הוא אומר (שמואל א כו): "כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה', לאמר לך עבוד אלהים אחרים". וכי מי אמר לו לדוד לך עבוד אלהים אחרים? אלא לומר לך, כל הדר בחוץ לארץ כאילו עובד עבודה זרה.

ולכאורה הלשון "דומה" קצת קשה, דמשמע איפכא, דהדר בארץ ישראל רק דומה כמי שיש לו אלוה, ובאמת אין לו אלוה; ואילו הדר בחוץ לארץ רק דומה כמי שאין לו אלוה, ובאמת יש לו אלוה. והסבירו הגאון מהריט"ץ (סוף סי' פה) וההפלאה (כתובות שם), שהכוונה שאפילו מקבל עליו עול תורה ומצוות, ובאמת יש לו אלוה, מכל מקום כיון שהוא דר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה. ולהיפך — אפילו הפורק מעליו עול תורה ומצוות, והוא דר בארץ ישראל, על ידי מצוה זו בלבד דומה כמי שיש לו אלוה. וע"ש עוד בהסבר הדברים בטוב טעם ודעת. מכל הדברים הנ"ל יכולים אנו לעמוד על חשיבות מצות יישוב ארץ ישראל וקדושתה בעיני רבותינו ז"ל, ואידך זיל גבור.

פיקוח נפש בדברי חז"ל

ומאיך גיסא, הנה הלכה פסוקה היא, שפיקוח נפש דוחה את כל המצוות שבתורה, חוץ מעבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, כמבואר בסנהדרין (עד, א) וביומא (פה, א). ולמדו זאת מהפסוק "ושמרתם את חקותי ואת מצוותי, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" — וחי בהם ולא שימות בהם. וכן פסק הרמב"ם (הלכות יסודי התורה ה, א"ב).

ואמרו בירושלמי יומא (פ"ת ה"ה): השואל לחכם (אם מותר לחלל שבת ויום הכיפורים לצורך פיקוח נפש) הרי זה שופך דמים (שעד שהוא הולך לשאול חתור, החולה מוציא את נפשו, ודמו מידו יבקש); והנשאל הרי זה מגונה (כלומר, שהחכם הנשאל על כך הוא מגונה על שלא פירסם הלכה ברורה זו לכל העם); והזריז הרי זה משוכח. וכן פסק הרמב"ם (הלכות שבת ב, ג), והוסיף:

הא למדת, שאין משפטי התורה אלא רחמים וחסד ושלום בעולם. ואלו האפיקורסים, שאומרים שאסור לחלל שבת אפילו לצורך פיקוח נפש, עליהם הכתוב אומר: וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם.

דברי הירושלמי הנ"ל הביאם להלכה גם הרמב"ן בתורת האדם (דף יא ע"ב). וכן כתבו המאירי בחיבור התשובה (עמוד תעא) ורבינו יונה בספר איסור והיתר (כלל ס דין ה) ועוד.

איסור "לא תחנם" כמסירת שטחים לערבים

הנהגה בעצם דין החזרת שטחים מארץ ישראל שלא במקום פיקוח נפש — מדברי הרמב"ם (הלכות עבודה זרה י, ו) שכתב,

ואם יד ישראל תקיפה על האומות, אסור לנו להניח גוי בינינו. ואפילו יושב ישיבת עראי, או עובר ממקום למקום לסחורה, לא יעבור בארצנו, עד

שיקבל עליו שבע מצוות שנצטוו בני נח, שנאמר: לא ישבו בארצך -- ואפילו לפי שעה.

מוכח שאיסור זה נהג גם לגבי ישמעאלים שאינם עובדים עבודה זרה¹. אולם הראב"ד בהשגותיו שם כתב:

זאת לא שמענו מעולם. והפסוק שהוא מביא בשבע אומות הוא. ואפילו לדבריו, ישיבה כתיב בה, ולא העברה.

וכן כתב הסמ"ג (סי' מט) ע"ש.

ובגיטין (מה, א) תניא:

"לא ישבו בארצך סן יחטיאו אותך ליי" — יכול בגוי שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה הכתוב מדבר? תלמוד לומר "לא תסגיר עבד אל אדוניו". מאי תקנתו? עמך ישב בקרבך באחד שעריך".

ופירש רש"י: "לא ישבו בארצך — בשבע אומות כתיב. לא תסגיר עבד אל אדוניו — אל תוציאווהו מביניכם להשיבו לעבודה זרה".

והרמב"ן בסוף פרשת שופטים (דברים כ, יח) כתב:

"למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם" — הנה התורה הזהירה אותנו "לא ישבו בארצך, סן יחטיאו אותך לי, כי תעבוד את אלהים", שהיא אזהרה לעובדי עבודה זרה. כי אם תכרות להם ולאליהם ברית, ורבים מהם יפתוך לעבוד עבודה זרה וכו'.

וראה עוד בדברי הרמב"ן (שמות כג, לג). מוכח דסבירא ליה, שדוקא בעובדי עבודה זרה שייך איסור לא ישבו בארצך.

אלא שמדברי רבינו אליעזר ממיץ בספר יראים השלם (סי' שטו) לא משמע כן. ועיין למרן תהי"ד בשו"ת חיים שאל (מג, ז), ובשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סי' שפא), ובשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' קמב), ודו"ק. על כל פנים לדעת רוב הראשונים, איסור לא ישבו בארצך אינו נהג לגבי ישמעאלים שאינם עובדים עבודה זרה. ולכל הדעות בזמן הזה, שאין יד ישראל תקיפה על האומות לגרש את הגויים מארץ ישראל מיראת האומות, בודאי שאינו נהג דין זה, וכמו שכתב הרמב"ם שם. ועוד, שאפילו הגויים שהם עובדי עבודה זרה שוכנים בינינו, הרי בודאי אין כל אפשרות להזיזם ממקומם. ואדרבה, על ממשלת ישראל, מכח חק בינלאומי, להגן ולשמור על הכנסיות של הנוצרים בארץ ישראל, אף על פי שהם בתי עבודה זרה ומיוחדים לפולחן שלהם, אף שמצווה מן התורה לאבד עבודה זרה ומשמשיה ולשרש אחריה עד שנאבד אותה מכל ארצנו, ומכל מקום שנכבש אותו (עיין רמב"ם הלכות עבודה זרה ז, א). ובודאי שזה מתליש מצד ההלכה תוקף הכיבוש שנעשה על ידי חילי צה"ל.

1 וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות יא, ו: "גר תושב שקיבל עליו שבע מצוות, יינו אסור בשתייה ומותר בהנאה, וכן גוי שאינו עובד עבודה זרה, כגון אלו הישמעאלים, יינם אסור בשתייה ומותר בהנאה. וכן חורו כל הגאונים". וראה עוד בשו"ת הרמב"ם מהדורת פריימן סי' שטט וסי' שפב.

הרב עובדיה יוסף: מסירת שטחים מארץ ישראל במקום פיקוח נפש

טו
 אולם עדיין יש לדון במה שכתב הרמב"ם (הלכות עבודה זרה י, ד), שאף בזמן שיד עכו"ם תקיפה על ישראל, אין מוכרים קרקע לגוי בארץ ישראל, שנאמר לא תחנם — לא תחן להם חניה בקרקע; שאם לא יהיה להם קרקע (בארץ ישראל), ישיבתן ישיבת עראי היא¹, ומקור דבריו בעבודה זרה (כ, א). וכתבו התוספות שם, שאיסור זה נוהג לגבי כל האומות. וכתב הגאון בעל כנסת הגדולה בספר דינא דחיי (לאוין מח) שאף דעת הרמב"ם² כן הוא. ע"ש. וכן פסק בספר האשכול חלק ג (עמוד כג). וראה עוד למהר"ם שיק על תרי"ג מצוות (סי' תכו).

אלא שמרן הראשון לציון, גאון ירושלים מהר"ר מיוחס בכר שמואל, בספרו מנבח אדמה (סאלוניקי תקלו, דף יב ע"ב) העיד בגדלו, שכמה מגדולי ישראל עשו מעשה למכור בתיהם וחצרותיהם לישמעאלים, משום שטוברים שלא נאסרה חניה בקרקע אלא לגבי גוים שעובדים עבודה זרה, מה שאין כן בישמעאלים, שאינם עובדים עבודה זרה. ושכן מוכח ממה שכתב הרמב"ם בספר המצוות (ל"ת נא), וזו לשונו:

הזהירנו השי"ת מלהושיב עובדי עבודה זרה בארצנו, כדי שלא נלמוד כפירותם בה', שנאמר "לא ישבו בארצך, פן יחטיאו אותך לי, כי תעבוד את אלוהיהם וכי". ואם ירצה עכו"ם לעמוד בארצנו, אסור לנו להרשות לו, עד שיקבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה. אבל עובדי עבודה זרה לא ישבו עמנו בארצנו, ולא נמכור להם נחלה, ולא נשכיר להם בית. ובביאור אמרו לנו הפירוש "לא תחנם" — לא תחן להם חנייה בקרקע.

וכן פסק הגאון רבי ראובן (רבו של הגאון רבי אברהם אלקלעי, בעל זכור לאברהם וחסד לאברהם) בתשובה כתיבת יד, והביאו להלכה הגאון החסיד רבי אליהו מגי בזכרונות אליהו (י"ד מערכת ג אות ג). וכן העלה הגאון רבי אליהו קלצקין בשו"ת אמרי שפר (סי' צב) ע"ש.

אולם באמת שמפשוט דברי הרמב"ם בחיבורו (הלכות עבודה זרה פרק י) הנ"ל, לא משמע כן, אלא אף לגבי ישמעאלים שאינם עובדים עבודה זרה שייך איסור לא תחנם. וכן כתב הגאון הנצי"ב בשו"ת משיב דבר (בקונטרס דבר השמיטה דף נח ע"א), שגם לגבי הישמעאלים, שאינם עובדי עבודה זרה, שייך איסור לא תחנם. וכן כתב הגאון מופת הדור החזון איש (הלכות שביעית כד, ג). ע"ש.

אולם לפי דברי הטור חשן משפט (סי' רמט) והב"ח שם נראה שאיסור לא תחנם אינו נוהג אלא בגוים שעובדים עבודה זרה. ואף שמרן הבית יוסף שם כתב, דלאו דוקא הוא, אלא הוא הדין לישמעאלים, ע"ש, אולם בתשובת הרשב"א (ח"א סי' ח) מבואר להדיא, שאיסור לא תחנם אינו נוהג אלא בגוים עובדי עבודה זרה. וכבר העיר הגאון רבי חיים פלאגי בשו"ת נשמת כל חי (י"ד סי' נד) על מרן הבית יוסף מתשובת הרשב"א הנ"ל, ע"ש. וכן מדברי המאירי (עבודה זרה כ) מתבאר להתיר לגבי ישמעאלים, ע"ש. וכן כתב בשו"ת משפט כהן (סי' סג) להתיר בזה, על סמך דברי הטור והב"ח הנ"ל. וכן הורה רבה של ירושלים, רבי צבי פסח טראנק, בספר כרם ציון חלק ג (עמוד יג), ע"ש. ובמקום אחר הארכנו לפלפל בדין זה בדברי הראשונים והאחרונים, ואכמ"ל.

ויש מקום לצרף בזה דעת הרדב"ז בתשובה (ח"ה סי' ב' אלפים ונ"ז), שעיקר כוונת מצות לא תחנם היינו שלא לרחם עליהם. ומה שדרשו מזה "לא תחן להם חניה

בקרע"י, יש לומר דהיינו מדרבנן, ואסמכוה אקרא דלא תחנם, ע"ש. וכן כתב הגאון רבי ירחם פישל פרלא בחיבורו על ספר המצוות לרס"ג (ח"ב, מצוות ל"ח יג, דף כא סוף ע"ג), שדעת רבינו סעדיה גאון שדרשא זו אסמכתא בעלמא היא, ע"ש. ועיין עוד בשו"ת שואל ומשיב תנינא (ח"ב סוף סי' עז), ובשו"ת ישועות מלכו (יו"ד סי' נה), ובתשובת תגאון האדר"ת שנדפסה בספר אדר היקר (עמוד פז).

פיקוח נפש דוחה "לא תחנם", וקביעתו היא ע"פ מומחים

אולם כל המחלוקת הנ"ל, אם שייך דין לא תחנם בישמעאלים, אינה אלא שלא במקום חשש סכנה ופיקוח נפש. אבל אם ראשי הצבא והמדינאים יקבעו שיש חשש פיקוח נפש בדבר — שאם לא יוחזרו שטחים מארץ ישראל קיימת סכנת מלחמה מיידית מצד השכנים הערבים, וכזה וכזה תאכל החרב ח"ו; ואם יוחזרו להם השטחים, תרחק מעלינו סכנת המלחמה, ויש סכויים לשלום אמת ובר קיימא — נראה, שלכל הדעות מותר להחזיר שטחים מארץ ישראל למען השגת מטרה זו, שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש. כשם שלענין אכילה לחולה ביום הכיפורים, הרופא הבקי, ואפילו הוא גוי, קובע מצב החולה. ואם אמור יאמר שיש חשש סכנה לחולה אם יצום, או שיאמר שאפשר שיכבד עליו חוליו ויש חשש שמא יסתכן, מאכילים אותו, (וכמבואר בשו"ע או"ח (תריח, א) ובאחרונים שם). ואין החולה רשאי להחמיר על עצמו לצום ביום הכיפורים במקום חשש סכנה, ואדרבה, הרי הוא מתחייב בנפשו, וכמו שכתב הרמב"ן במלחמות ה' (סוף פרק בן סורר ומורה)².

וכן הדבר לעניננו, שאם ראשי הצבא ומפקדיו, עם המדינאים המומחים לדבר, קובעים שיש פיקוח נפש בדבר אם לא יוחזרו השטחים, סומכים עליהם ומתירים החזרת השטחים. וכשם שאם יש מחלוקת בין הרופאים אם יש חשש סכנה לחולה אם יצום ביום הכיפורים, או לא, כגון ששנים אומרים שצריך לאכול, אפילו מאת אומרים אינו צריך, מאכילים אותו, שספק נפשות להקל, כמבואר בשו"ע או"ח (תריח, ד). וכתב הלבוש שם, שאפילו אם האומרים שאינו צריך לאכול הם מומחים יותר ומופלגים בחכמה, סומכים על השנים שאומרים שצריך לאכול, ומאכילים אותו, וכמו שמצאנו בדיני עדות, ששני עדים חשובים כמאה עדים מגזרת הכתוב. וכן פסק בשלחן ערוך הגאון רבי זלמן שם (ועיין עוד בספר החיים להגאון מהר"ש קלוגר סי' שכט). כן הדין כאן, שאם יש מחלוקת בדבר, וחלק מן המומחים אומרים שאין כאן מצב של פיקוח נפש כלל, וחלק מהם אומרים שאם לא יוחזרו השטחים יש חשש של מלחמה מיידית ופיקוח נפש, ספק נפשות להקל, ויש להחזיר השטחים למנוע חשש סכנת מלחמה.

2 וראה עוד בחיבור התשובה להמאירי (עמוד תעא), ובהר"ן (יומא סג, א), וראה עוד בשו"ת תרדב"ן (ח"ד סי' סז), ובפרי חדש בקונטרס מים חיים (פרק ה מהלכות יסודי החזרה), ובספר שבט יהודה עייאש (סימן שלו), ובברכי יוסף (יו"ד סי' שלו), ובשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קעז), ובשו"ת בנין ציון (סי' קיא), ובשו"ת מעשה אברהם (יו"ד סי' נה), ובשו"ת כנף רננה (או"ח סי' ס), ובשו"ת דברי מלכאל (ח"ת סי' לח), ובשו"ת אור גדול (סי' א דף ג ע"ב), ובשו"ת מהרי"ץ דושינסקי (סי' כג ב"ח ובעיקר), ואכמ"ל.

הרב עובדיה יוסף: מסירת שטחים מארץ ישראל במקום פיקוח נפש

האם עלינו לבטוח בה' מבלי לקרם פני פכנה?

לכאורה היה מקום להעיר בזה ממה ששינינו בפסחים (נו, א), שחזקיהו המלך קיצץ דלתות ההיכל ושיגרם למלך אשור, ולא הודו לו; סתם מי גיחון, ולא הודו לו. ופירש רש"י, שלא הודו לו, לפי שהיה לו לבטוח בקב"ה. ואף שהיה אז מצב מלחמה עם אשור, והוכרח לעשות כן כדי שלא לסמוך על הנס, אף על פי כן לא הודו לו חברי הסנהדרין, מפני שהיה לו לבטוח בה"ש. ואם כן אף אנו נבטח בה', ולא נחזיר שטחים שנכבשו על ידינו, אפילו במקום פיקוח נפש.

אולם הנה זו לשון הרמ"א בדרכי משה (יר"ד סי' שסח סק"ב) בשם פסקי מהרי"ו

(סי' ג):

ומוחר למכור גפנים ואילנות שעל בית הקברות כדי להוציא מידי הנכרים שגזלו משטח בית הקברות של יהודים, ואי אפשר להוציאם משם אלא בדמים מרובים. שהרי אפילו לרפואה התירו בסנהדרין (מו), ואף על פי שאין בו סכנה. וכל שכן לכבוד המתים עצמם, שאין לך כבוד גדול מזה, להוציא בית הקברות מידי גוים. ובברכות (י) מצינו, שחזקיה המלך קיצץ דלתות היכל ושיגרם למלך אשור. ואף על פי שאמרו שם שלא הודו לו, וזה משום שהיה לו לבטוח בה'. אבל לולא זאת, לא היה אסור לתלל דבר הקדש כדי להציל שאר המקדש והעיר.

וכיוצא בזה כתב הגאון הנצי"ב בספר מרומי שדה (ברכות ו), שהכל ידעו שחזקיהו היה צדיק כביר, ומה שקיצץ דלתות ההיכל ושיגרן למלך אשור, הלא בשביל פיקוח נפש מותר לעשות כהנה וכהנה, אלא שבכל זאת לא הודו לו, מפני שהיה לו לבטוח בה', ע"ש.

והדבר ברור, שזה שייך לגבי חזקיה המלך ודורו, שכולם צדיקים היו, ועוסקים בתורה תמיד, עד שאמרו בסנהדרין (צד, ב) "בדקו מדן ועד באר שבע, ולא מצאו תינוק ותינוקת ואיש ואשה שלא היו בקיאיין בהלכות טומאה וטהרה". ולכן נאמר "חובל עול מפני שמן" — חובל עולו של מלך אשור מפני שמנו של חזקיהו, שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ובסנהדרין (כ, א): "שקר חזן — זה דורו של משה; והבל היופי — זה דורו של יהושע; אשה יראת ה' היא תתהלל — זה דורו של חזקיהו". ולאיש אשר אלה לו בודאי שיש לו על מה להישען, ולבטוח בשם ה' שיעשה להם נס למעלה מן הטבע, כמו שהיה בסופו של דבר, שנאמר "ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף, וישכימו בבוקר והנה כולם פגרים מתים". וכמו שהובטחנו בתורתנו הקדושה, "אם בחוקתי תלכו (ופירש רש"י: שתהיו עמלים בתורה) ונתתי שלום בארץ, וחרב לא תעבור בארצכם וכי". מה שאין כן בדור יתום זה — שהפרוץ מרובה על העומד, הן בחינוך ילדי ישראל, והן בצניעות בנות ישראל, והן בענין שמירת שבת ומועדי ה' והכשרות וכי' — מה נדבר ומה נצטרק, בודאי שיש לחוש מאד שמא יגרום החטא, כמו שאמרו בברכות (ד, א). ואין לנו לסמוך על הנס, עד ישקיף וירא ה' לערות עלינו רוח ממרום להשיבנו בתשובה שלמה, שאז יחיש לגאלנו ולקבץ נדחינו ולהחזיר

לנו כל השטחים בתוספת מרובה, כאמור "כל המקום אשר תדרוך כף רגליכם בו לכם יהיה". ועתידה ירושלים להיות עד שערי דמשק (בבא בתרא עה, ב).

¹⁰⁰⁰ ועינא דשפיר חזי למרן הגאון רבי יוסף חיים בספר בן יהוידע (פסחים נו) בד"ה עיבר ניסן בניסן, שכתב:

¹⁰⁰¹ ונראה לי, שאף על פי שלא הודו לו במה שקיצץ דלתות היכל ושיגרן למלך אשור, ובמה שסתם מי גיחון העליון, מכל מקום חזקיהו וסיעתו עמדו בדבריהם, ולא הודו לחכמי הסנהדרין שערערו עליו בזה, יען כי היתה לו תשובה ניצחת לומר, שאף שבודאי אני בטוח שהשי"ת יעזור לנו להתגבר על מלך אשור, אבל אין לאדם לסמוך לגמרי על הנס, אלא חייב לעשות מה שיוכל על פי דרך הטבע. וכמו שמצינו אצל יעקב אבינו, שאף על פי שהבטיחו השי"ת "וזהנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך", אפילו הכי הכין עצמו לתפילה לדורון ולמלחמה, שהיה ירא שמא יגרום החטא. ולכן גם חזקיהו נשאר עומד בדעתו בשני דברים אלו, אף על פי שהחכמים לא הודו לו ¹⁰⁰².

ובזה ניחא מה שאמרו באבות דרבי נתן (פרק ב) "סתם מי גיחון העליון, והסכימה דעתו לדעת המקום". וכתב מרן החיד"א בספר כסא רחמים (דף עז ע"א), שהיו גם כן חכמים רבים שמסכימים לחזקיהו, אלא שרוב החכמים היו נגדו, וכמו שכתב כיוצא בזה הרמב"ם (סוף פ"ד מהלכות בית המקדש) בענין עיבר ניסן בניסן. והמחלוקת בין החכמים היתה מערכה לקראת מערכה. ואפשר שזהו גם כן בסוג אלו ואלו דברי אלהים חיים. וכתב הריטב"א בחידושיו לעירובין (יג) בשם רבני צרפת, שאף על פי ששתי הסברות אמת, מסר הקב"ה ההכרעה בידי חכמי הדור. והכי נמי סברת חזקיהו וסיעתו אמת, אלא שרוב חכמי הסנהדרין לא הודו לו, ונמסרה ההכרעה בידם. אלא שמכיון שסברת חזקיהו וסיעתו אמת, הסכימה דעתו לדעת המקום, על דרך שאמרו בשם תא"י, שבשמים הלכה כבית שמאי. עת"ד.

¹⁰⁰³ ונראה להוסיף להסביר הדברים הנ"ל, על פי מה שכתב המהר"ם בן חביב בספר גט ששוט בכלליו (כלל א), שזה שנאמר בתורה אחרי רבים להטות, לא נאמר אלא כשכל הדיינים נקבצו יחדיו ונחלקו פנים אל פנים, וכל אחד טעמו ונימוקו עמו. שהואיל והרבים עמדו על דעתם, צייתה התורה ללכת אחר הרוב. אבל במחלוקת הפוסקים שלא נשאו ונתנו פנים אל פנים, אלא כל אחד הביע דעתו בחיבורו, היו ספיקא דיניא, כי אפשר שאילו היו שומעים הרוב דעת המיעוט ונימוקיו, היו הרבים מודים למועטים ⁵. ואם כן

4 וראה בקהלת רבה סוף פרשת ט, שחזקיה שקיצץ דלתות החיכל, הכין עצמו גם כן לתפילה לדורון ולמלחמה.

5 וכן מוכח בהשובת הרשב"א שהובאה בבית יוסף (ח"י סוף סי' יג): וכן כתב להדיא בשו"ת מהרל"ח (בקונטרס הסמיכה דף רעז ע"ג); וכן העלה גם הגאון מהר"א ששון בשו"ת תורת אמת (סוף סי' רז), שמהטעם הנ"ל מצי המחזק לטעון קים לי כסברת מיעוט פוסקים נגד הרוב, שלא להוציא מן המחזק. והכי הוי סוגיאן דעלמא. ע"ש. וכן כתב בשו"ת משפטים ישרים (ח"א סי' רלח), וכן כתב בשו"ת אשדות הפסגה (אה"ע סי' יד). ועיין עוד בשו"ת ראש משביר (ח"א סי' ז) ובשו"ת אהל יצחק חסיד (בחידושיו לתרמב"ם דף ג ע"ד), ובשו"ת חסד לאברהם אלקלעי (ארי"ח סי' יח), ועוד.

הרב עובדיה יוסף: מסירת שטחים מארץ ישראל במקום פיקוח נפש יט

יש לומר, שהמחלוקת של חזקיהו וסיעתו נגד רוב חכמי הסנהדרין לא היתה פנים אל פנים, אלא כל אחד הביע דעתו. ולכן היה רשאי חזקיהו לעשות מעשה נגד דעת הרוב, והסכימה דעתו לדעת המקום.

ומעתה נראה שלפי מצבנו הרוחני בזמן הזה אסור לנו לסמוך על הגם ולהיכנס בסכנת מלחמה עם השכנים הערבים, שמא יגרום החטא. וגם הרוב שלא הודו לו לחזקיהו, יודו בזמן הזה לחזקיהו, שהסכימה דעתו לדעת המקום.

ועיין בשו"ת עמודי אור (סי' קטז סוף אות י') שכתב, שחזקיהו סבירא ליה שמותר להציל עצמו בממון חבירו, והוא הדין בממון הקדש. ורבנן פליגי, וסבירא להו שאסור, וכמו שאמרו בבבא קמא (ס, ב), ע"ש. ועיין בחידושי הרשב"א (ב"ק פא, ב) בשם הראב"ד, שלא אמרו אסור להציל עצמו בממון חבירו אלא כשעושה כן בחנם, אבל אם עושה על מנת שיתן לו הדמים לאחר מכן, אין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש, ע"ש. וכן דעת התוספות ב"ק (סא). וכן מבואר יותר בפסקי הרא"ש שם (ב"ק פ"ו סי' יב), שאין ספק שהיה מותר לדוד לשרוף הגדיש שהיו פלשתים טמונים בו, שדבר פשוט הוא שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא שלש עבירות. אלא הספק היה אם הוא פטור מתשלומין וכו', ע"ש. וכן כתב המאירי שם. ועיין בכתובות (יט, א)

אמר רב חסדא: קסבר רבי מאיר, עדים שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו, ייהרגו ואל יחתמו שקר. אמר ליה רבא: השתא אילו אתו לקמן לאמלוכי, אמרינן להו, זילו חתומו ולא תתקטלון — דאמר מר, אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש חוץ משלש עבירות בלבד — השתא דחתמי, אמרינן להו אמאי חתמיתו?!

ועיין בהפלאה שם, ובשו"ת בנין ציון (ח"א סי' קסז והלאה), ובשו"ת מהר"ם שיק (י"ד סי' שמח), ובמה שכתבתי בס"ד בשו"ת יביע אומר (ח"ד חו"מ סי' ו), ע"ש ואכמ"ל.

מצות יישוב א"י כח"ו האיפור שלא לתגרות באוח"ע

עתה נבוא לברר עצם הנידון במצות יישוב ארץ ישראל בזמננו, לאור דברי הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות (מצוה ד), שכתב להשיג על הרמב"ם, שלא מנה מצות עשה שנצטוינו לרשת את הארץ, שנאמר "וירשתם אותה וישבתם בה", והיינו שלא נעזבה ביד זולתנו או לשממה, וחז"ל קראוה מלחמת מצוה (סוטה מד), ע"כ. נמצא שהמלחמת למען כיבוש ארץ ישראל, ולמען תשאר בחזקתנו ולא נעזבה לזולתנו, היא מלחמת מצוה. ואם כן לכאורה אין מקום לחוש בזה לפיקוח נפש. וכמו שמצינו למנחת חינוך (מצוה תכה), שהעיר על מה שכתב בספר החינוך שם, שמצוה להרוג שבעה עממים ולהשמידם, שנאמר "לא תחיה כל נשמה, כי החרם תחרימם וכו'", ומי שבא לידו אחד משבעת עממים, והיה יכול להורגו "מבלי שיסתכן בדבר", ועבר ולא הרגו, ביטל מצוות עשה של "כי החרם תחרימם", מלבד שעבר על לא תעשה שנאמר "לא תחיה כל נשמה". וכתב על זה המנחת חינוך:

וצ"ע, נהי דכל המצוות נדחים מפני הסכנה, מכל מקום מצוה זו, דהתורה ציותה ללחום עמהם, וידוע דהתורה לא תסמוך דיניה על הגם, כמבואר

תורה שבעל-פה

ברמב"ן ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת מלחמה. אם כן חוינו
 דהתורה גזרה ללחום עמהם אף דהוא סכנה. א"כ דחוויה סכנה במקום הזה,
 ומצוה להרוג אותה, אף שיסתכן. וצ"ע.

וכן כתב עוד המנחת חינוך במצוה תרד. והסכים לדבריו בשו"ת לבושי מרדכי (מהדורא
 בתרא סי' קכו), ע"ש. ואם כן הוא הדין כאן, שלדעת הרמב"ן מצות כיבוש הארץ והחזקתה
 מתקיימת על ידי מלחמה, אין לחוש בזה לסכנת נפשות הנגרמת על ידי המלחמה.

אולם הנה הגאון רבי יצחק די ליאון, בספר מגילת אסתר שם, כתב ליישב דעת
 הרמב"ם, שהשמיט מצוה זו, לפי שסובר שאין מצות כיבוש ארץ ישראל נוהגת אלא
 בימי יהושע ודוד, ובכל זמן שלא גלו מעל אדמתם. אבל לאחר שגלו ישראל מעל אדמתם,
 אין מצוה זו נוהגת לדורות, אלא עד עת בוא המשיח לישראל. כי אדרבה חז"ל בסוף
 כתובות (קיא, א) "השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו ואם תעוררו" — שלא יעלו
 בחומה (פירש רש"י, שלא יעלו ביחד ביד חזקה), ושלא ימרדו באומות העולם, ושלא
 ידחקו את הקץ.

וזה לשון הרשב"ש בתשובה (סי' ב):

והנה אין ספק שהדירה בארץ ישראל מצווה גדולה היא בכל עת ובכל זמן.
 ואדוני זקני הרמב"ן מנאה מכלל מצוות עשה, שנאמר "וירשתם אותה
 וישבתם בה". וכן היא דעת אדוני אבי הרשב"ץ בספר זוהר הרקיע. אמנם
 מצוה זו אינה מצוה כוללת לכל ישראל בגלות החל הזה. אבל היא נמנעת
 בכלל, כמו שאמרו חז"ל (כתובות קיא, א) שהיא מכלל שבועות שהשביע
 הקב"ה את ישראל שלא ידחקו את הקץ ושלא יעלו בחומה. צא וראה מה
 אירע לבני אפרים, שמיהרו את הקץ לפני פקוד ה' את עמו ביציאת מצרים.

ועיין עוד בשו"ת הריב"ש (סי' קא), שגם הוא הזכיר השבועות הנ"ל, שלא יעלו

בחומה נגד רצון אומות העולם ע"ש. גם הכנסת הגדולה (יו"ד רלט, לג) כתב:

הנשבע שלא לדור בארץ ישראל — נראה לי, שהשבועה חלה עליו. ואין זה
 בכלל הנשבע לבטל מצוה של תורה, שאין שבועתו חלה, כיון שאין מצות
 יישוב ארץ ישראל מפורשת בתורה, ואינה אלא מצוה מדרבנן. וכן מצאתי
 להגאון מהר"א חסון בתשובה כתיבת יד שכתב כן. וכן מצאתי עוד להגאון
 רבי דוד בן נחמיאס בתשובת כתיבת יד, והסכים דלא היא אלא מצוה
 דרבנן. והוכיח כן ממה שלא מנאה הרמב"ם במנין המצוות. לפיכך כל ספק
 שיסתפקו בה אזלינן בה לקולא. אמנם ראיתי להמבי"ט בתשובה, שכתב
 שאין שבועה חלה עליו. והיה הדבר תמוה בעיני, עד שמצאתי להרמב"ן
 בהשגותיו לספר המצוות שמנאה במנין המצוות, ושלא כדעת הרמב"ם.
 ונראה שעליו סמך המבי"ט בתשובתו הנ"ל. ומכל מקום תימה בעיני, שעזב
 סברת הרמב"ם ונתלה בדעת הרמב"ן, ומה גם שלא הזכיר דעת הרמב"ם
 כלל ועיקר. ובתשובת הרדב"ז (ח"ב סי' קטו) מתבאר, ששבועה חלה עליו,
 וכדעת הרמב"ם.

הנה הרמב"ן עצמו בפרשת מסעי, על הפסוק "וירשתם אותה וישבתם בה", אחר
 שכתב שהיא מצוה עשה מן התורה, סיים, שרש"י פירש שאין המקרא הזה אלא הבטחה

הרב עובדיה יוסף: מסירת שטחים מארץ ישראל במקום פיקוח נפש

בלבד. ומכל מקום סיים, שנראה לו עיקר, שהפסוק בא למצות עשה של כיבוש הארץ ויישובה, ע"ש. והגאון רבי חיים בן עטר, בספר אור החיים שם, כתב, שפשוטו של מקרא כפירוש רש"י, ושלא כפירוש הרמב"ן, ע"ש. ואם כן לא נפלות ולא רחוקה היא שיטתו של הרמב"ם, שנראה שסובר כפירוש רש"י.

ועל כל פנים כבר הבאנו דברי הרשב"ש, שאף זקנו הרמב"ן מודה בגלות החל הזה שאין להסתכן לכבוש את הארץ, ואדרבה, יש איסור בדבר שלא יעלו בחומה. וכן כתב בשו"ת חבלים בנעימים (סוף ח"ה סי' מה), שגם לדעת הרמב"ן הרי השביע הקב"ה את ישראל שלא יסכנו את נפשם לעלות בחומה. ומשום דהוה אמינא, שמכיון שמצות יישוב ארץ ישראל מצוה גדולה היא ושקולה ככל המצוות, יבואו למסור נפשם עליה, קא משמע לן על ידי השבועה הנ"ל שיהיו שלא יסכנו נפשם, ע"ש. וכן כתב הגאון רבי צדוק הכהן מלובלין בספר דברי סופרים אות יד, שנראה לו עיקר כדעת המגילת אסתר, שאין כיום מצות עשה ביישוב ארץ ישראל, אלא רק בזמן בית המקדש, ע"ש. וכן הגאון רבי יוסף דוב הלוי סולובייצ'יק בשו"ת בית הלוי (ח"ב סוף סי' ג) מסכים הולך לדברי המגילת אסתר הנ"ל, ע"ש. ועיין עוד בשו"ת אבני נזר (יר"ד סי' תנד אות נב והלאה), ובשו"ת דברי יששכר (סי' קמט).

ולפי זה נמצינו למדים, שגם להרמב"ן אין שום מצוה בזמננו לצאת למלחמה ולהיכנס בסכנת נפשות כדי להגן על החזקת השטחים הכבושים על ידינו בניגוד לדעת אומות העולם. ומה גם שאין לנו מלך וסנהדרין ואורים ותומים הנדרשים לכך, כמו שכתב הרמב"ן עצמו בספר המצוות (בהשגות במל"ת יו), שמצוה מוטלת על המלך והסנהדרין, כשמוציאים למלחמת הרשות או למלחמת מצוה, לשאול באורים ותומים, ועל פיהם יתנהגו. וכמו שנאמר "ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה'". וכמבואר בברכות (ג, ב) שכאשר היה דוד מצוה אותם, לכו ופשטו בגדוד, היו שואלים באורים ותומים וכו'. והיא באמת מצוה לדורות, ולא עצה בלבד, כדמוכח בסנהדרין (טו, א) דאמרינן, "ודילמא לסנהדרין הוא דקאמר להו רחמנא דלישיילו באורים ותומים", ונשאר כן במסקנא. וכן הסכים במגילת אסתר שם, שמצוה לדורות היא, ויש לנו להביאה במנין המצוות, ע"ש.

ואם כן, כשבידינו להחזיר שטחים, ולמנוע סכנת מלחמה של האויבים, חייבים לעשות כן משום פיקוח נפש (ועיין להגאון הנצי"ב בספר מרומי שדה עירובין מה, א וד"ק).

ועוד יש מקום לומר, שאפילו אם תמצא לומר שלדעת הרמב"ן כיבוש ארץ ישראל והחזקתה נזהגת אף בזמן הזה, ומצות עשה מן התורה היא, מכל מקום בכיבוש שלנו, שאין לנו שליטה מלאה על כל הנעשה בשטחים, לא נחשב לכיבוש גמור שציותה עליו התורה. וכמו שכתב כיוצא בזה הגאון מקוטנא בשו"ת ישעיות מלכו (יר"ד סי' סו), שעיקר המצוה אליבא דהרמב"ן אינה אלא כשהירושה והישיבה היא כאדם העושה בתוך שלו. וזוהי המצוה בכיבוש ארץ ישראל, שתהיה תחת חזקתנו וירושתנו, ולא על ביאה ריקנית של עתה, ע"ש. והרי בכיבוש שלנו היום אין בידינו לגרש את הערבים תושבי השטחים ביהודה שומרון ועזה, והם יושבים ישיבת קבע בחצריהם ובטירותם. ואפילו את האומות העובדות עבודה זרה אין בידינו להזיזם זיו כל שהוא ממקומם, בניגוד למה שציותה התורה "לא ישבו בארצך מן יחטיאו אותך לי". ואפילו הכנסיות של עבודה

זרה שלהם על עמדם יעמוד, ומוגנות על ידי השלטונות, ואין פוצה פה. וכל זה מיראת אומות העולם. וברור שאין זה בכלל מצות כיבוש, שעליו צייתה התורה לפי דברי הרמב"ן. ולכן אין עלינו להסתכן על החזקת שטחים אלה.

ובפרט יש לציין, שבזמן האחרון הדרכים ביהודה ושומרון ועזה הן בחזקת סכנה, ואין לנו עליהם אלא שלטון צבאי בלבד, בלא שום אפשרות אפילו לעבור בתוכם בביטחה, וכל שכן להתיישב בתוכם. ובדאי שזה אינו בכלל מצות הכיבוש, כאדם העושה בתוך שלו, שעליו דיבר הרמב"ן. והאם יעלה על הדעת שחייבים להפעיל את הצבא שלנו לגרש בכח הנשק וביד חזקה את כל הגוים השוכנים בקרבנו — בירושלים, חברון, שכם ועזה וסביבותיהם — אל מחוץ לגבולות ארצנו, ולשכן במקומם מבני עמנו, כדי לקיים מצות וירשתם אותה וישבתם בה?

וראה בכתבי הרמב"ן (מהדורת הרב חיים דוב שעוועל, עמוד תקטו, בפירושו לשיר השירים) שכתב:

לעתיד לבוא יבואו הנספוצות המפוררים בין העמים, וישמו להם ראש אחד. הוא משיח בן דוד, אשר היה עמהם בגלות^ו. וברשיון מלכי האומות ובעזרתם ילכו לארץ ישראל, כדכתיב "והביאו את כל אחיכם מכל הגויים". והמלכות ההיא תהיה נמשכת, ואינה פוסקת לעולם. וזהו שנאמר: "ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך, ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה.

הרי שגם הרמב"ן מסכים, שאפילו משיח בן דוד בתחלת התגלותו יבוא אך ורק ברשיון האומות, בלי לעלות בחומה, ובלי להתגרות באומות.

ולא אכחד כי המהר"ח ויטל בהקדמת עץ חיים כתב, שזמן השבועה שלא לעורר הגאולה עד שתחפץ, הוא עד אלף שנה, וכמ"ש בספר הזוהר פרשת וירא וכו'. וע"ע למרן החיד"א בשם הגדולים (ח"א סי' ריט ערך רבנו אלעזר בעל הרוקח). אולם מ"מ מסתימות דברי הש"ס נראה, שהשבועה שלא ידחקו את הקץ ושלא למרוד באומות העולם, היא לעולם, עד ביאת המשיח. וכן מוכח להדיא מתרגום יונתן בן עוזיאל על הפסוק השבעתי אתכם וכו'. וכן מוכח מדברי הרמב"ם באגרת תימן, ומדברי הרשב"ש בתשובה הנ"ל, וכן מדברי הריב"ש. וע"ע ביטא תאר על המדרש רבה ויקרא (פרשה יט סימן ו). וראה עוד למהר"א גאלאנטי בספר זכות אבות, פ"ק דאבות על המשנה ואל תתודע לרשות. וראיתי שכבר האריך מאד בזה בספר ויואל משה על דברי המהר"ח והחיד"א הנ"ל (מעמוד פה והלאה), ומשם בארה, ואכמ"ל. ודו"ק כי קצרת.

האם דין החזרת שטחים דומת לדין עיר חממכת לספר?

והנה הרמב"ם (הלכות שבת ב, כג) כתב:

עכ"ם שצרו על עיירות ישראל — אם באו על עסקי ממון, אין מחללים עליהן שבת, ואין עושים עמהם מלחמה. ובעיר הסמוכה לספר — אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש, יוצאים עליהם בכלי זיין, ומחללים עליהן

הרב עובדיה יוסף: מסירת שטחים מארץ ישראל במקום פיקוח נפש

כג את השבת. ובכל מקום — אם באו על עסקי נפשות, או שערכו מלחמה, או שצרו סתם — יוצאים עליהם בכלי זיין, ומחללין עליהן את השבת.

והמקור לזה בעירובין (מה, א), דתניא :

קעילה עיר הסמוכה לספר היתה, ולא באו פלשתים אלא על עסקי תבן וקש, דכתיב "והמה שוסים את הגרנות וכו'". וכתיב "וישאל דוד בה' לאמר, האלך והכתי את הפלשתים האלה". מאי קמבעיא ליה אי שרי אי אסור (שאוותו היום שבת היה — רש"י), הרי בית דינו של שמואל קיים (ודיני איסור והיתר אין לשאול באורים ותומים — רש"י), אלא אי מצלח או לא מצלח. דיקא נמי, דכתיב "ויאמר ה' אל דוד, לך והכית בפלשתים והושעת את קעילה".

וכן פסק מרן השלחן ערוך (או"ח שכט, ו).

והנה רש"י שם פירש, שבעיר הסמוכה לספר, שמבדילה בין גבול ישראל לגבול העמים, יוצאים עליהם תמיד, שמא ילכדוה, ומשם תהא הארץ נוחה ליכבש בפניהם. וכן כתב האור זרוע (ח"ב סי' פד אות יג, וסימן קמט). וכהאי גוונא איתא בסנהדרין (טו, ב) שאין עושים עיר הנדחת בעיר הסמוכה לספר, שמא ישמעו עכו"ם ויבואו ויחריבו את ארץ ישראל. וכן כתב הרמב"ם (הלכות עבודה זרה ד, ד).

אולם הראב"ן (סי' קסג) פירש, שכיון שהיא סמוכה לספר, אם יעמדו ישראל על מונם, יהרגום, ולא ייראו, כיון שסמוכים הם לגוים אחרים. וסיים: "וכל שכן אנו, שיושבים בתוכם, שאין הגוים יראים להרוג, לכן מחללים עליהם את השבת להציל". ולכאורה לפי זה נראה, שבזמננו, שאין להם מקום לנוס, כיון שבעזה"י יש אתנו מטוסי קרב, שיוכלו להמריא למרחקים גדולים תוך דקות ספורות ולהפציץ את האויבים על בתיהם, אם ינסו לפגוע בתושבי ארץ ישראל (ומעשים בכל יום שעושים כן נגד המחבלים הבאים מלבנון), אין נטקא מינה בין עיר הסמוכה לספר או לא, וצ"ע.

והנה אף לפירוש רש"י והאור זרוע — שפירשו, שמשם תהא הארץ נוחה ליכבש לפניהם — יש לומר, שאין זה מטעם פיקוח נפש, אלא משום מצות הכיבוש עצמה. שכבוש ארץ ישראל דוחה שבת, וכמו שאמרו בשבת (יט, א): "עד רדתה — אפילו בשבת". ולא נכבשה יריחו אלא בשבת (ירושלמי שבת פ"א ה"ח ומועד קטן פ"ב ה"ד). וכן פסק הרמב"ם (בסוף פרק ב מהלכות שבת). וכן ראיתי להגאון הרוגאצ'ובי, בספר צפנת פענח על הרמב"ם (הלכות שבת ב, כג) שכתב, דעיר הסמוכה לספר, אין זה מגדר פיקוח נפש, אלא רק משום כיבוש, והרי במלחמת חובה מותר אפילו להתחיל בשבת, כדאיתא בירושלמי, ע"ש.

ולפי זה יש לומר, שלפי מה שכתבו בשו"ת הרשב"ש (סי' ב) והמגילת אסתר הנ"ל, שאף להרמב"ן אין מצות כיבוש נהגת בזמן הזה (וכל שכן לדעת רש"י והרמב"ם), אין לחלק בין עיר הסמוכה לספר לשאר עיירות ישראל, ואין להתיר אלא כשבאים על עסקי נפשות, דהוה ליה פיקוח נפש.

ונראה שזהו טעמו של הגאון רבי יחיאל מיכל אפשטיין, בערוך השלחן (או"ח שכט, ט) שכתב,

ובזמן שבית המקדש היה קיים, ובאו לעיר ספר העומדת על הגבול, אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש, מחללים עליהם את השבת. שעיר כזאת, אם יכבשוה, יהא נוח לכבוש את כל הארץ.

אולם מדברי מרן השלחן ערוך (סי' שכט) הנ"ל, שהביא דין זה להלכה, מוכח דסבירא ליה, דהטעם הוא משום פיקוח נפש, ולכן הלכה זו נוהגת גם בזמן הזה. וכן מוכח בעירובין (מה, א) דמסיים עלה: "אמר רב נחמן: ובבל כעיר הסמוכה לספר דמי, תרגומא — נהרדעא (פירש רש"י: איזו היא עיר הסמוכה לספר בבבל? נהרדעא, שהיתה סמוכה לעכו"ם מצד אחד, ולעירות שיושבין בהם בני גולה מצד שני)". הרי שאין הדבר משום כיבוש ארץ ישראל, אלא מטעם פיקוח נפש. והצפנת פענח הרגיש בזה, ודחה לפי מה שאמרו בבבא קמא (פג, א) ובפירוש רש"י שם, שמכיון שיש שם ישוב קבוע ועם רב מִישראל, מותר לגדל כלבים בעיר הסמוכה לספר כאלו היא מארץ ישראל, ע"ש. ואין דבריו מוכרחים. ודו"ק.

אולם גם אם נאמר שזהו מטעם פיקוח נפש, כפשטות דברי הגמרא והפוסקים, מכל מקום בשטחים של יהודה ושומרון ועזה, אשר נכבשו על ידי צה"ל מידי הערבים, והם תובעים אותם בחזרה. אם הם יאמרו שרוצים לכרות ברית שלום אתנו אם נחזיר להם שטחים אלו, ואם לאו, ח"ו קיימת סכנת מלחמה מיידית, ומומחים צבאיים ומדיניים יקבעו שאין סכנה כלל בהחזרת השטחים — בודאי שאין זה דומה לעיר הסמוכה לספר שבדינו מימי עולם, ושכנו למה שנתבאר, שפיקוח נפש דוחה החזרת שטחים (ובאמת שכל ממשלות ישראל לא החילו ריבונות של מדינת ישראל על השטחים, מתוך כוונה שאולי יתאפשר משא ומתן עם שכנינו להחזרת השטחים למען שלום עם מדינת ישראל).

מגיעת סכנה מיידית עריפתה על חשש סכנה לעתיד

ומכל שכן שיש לומר עוד, שאין להביא ראייה מדין עיר הסמוכה לספר לנידון שלנו, כי למנוע סכנת מלחמה מיידית עדיף טפי ממה שנחוש פן תקראנה מלחמה בעתיד. וכמו שכתב כיוצא בזה בשו"ת נודע ביהודה (מהדורא תנינא יו"ד סי' רי), דלא חשיב פיקוח נפש להתיר איזה איסור, כל שאין הסכנה לפנינו. אבל לשמא תבוא סכנה לעתיד אין זה נחשב ספק פיקוח נפש, שאם כן בוא ונתיר כל המלאכות בשבת, שמא יצטרכו לחולה מסוכן. אלא ודאי שאין לחוש לכך, ע"כ. וכן כתב בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' שלו) ע"ש. וכן כתב הגאון רבי שמעון גרינפלד בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' רי) ע"ש. גם הגאון מופת הדור, החזון איש זצ"ל, טהרות (הלכות אהלות כב, לב), כתב, דלא מקרי ספק פיקוח נפש משום דברים העתידיים, שאין להם זכר בהווה. ע"ש. וכן כתב עוד באגרות החזון איש (ח"א סי' רב). וכאן הרי הסכנה לפנינו, שאם לא נחזיר השטחים האלה ודשריינן סמיכין עלוהי, עלול הדבר להביא לסכנת מלחמה באופן מידי. מה שאין כן החשש פן על ידי שהגבול יהיה קרוב ליישובינו, יתפתח בעתיד לפתוח במלחמה — אין זו סכנה הנראית בהווה. ואילו הגמרא והפוסקים הנ"ל, שהתירו לחלל שבת כשצרו עכו"ם על עיר הסמוכה לספר, החשש מבוסס שעל ידי שיכבשוה תהיה הארץ נוחה להיכבש לפניהם. מה שאין כן בנידון שלנו, שאם מפקדי הצבא והמדינאים יהיו סבורים שאין ח"ו שום סכנה ליישוב על ידי החזרת שטחים, אין כל חשש בהחזרת שטחים למנוע סכנת מלחמה מיידית.

הרב עובדיה יוסף: מסירת שטחים מארץ ישראל במקום פיקוח נפש
ועיין עוד להגאון החזון איש ביורה דעה (הלכות אבלות רח, ז) שהביא דברי
הגודע ביהודה והחתם סופר הנ"ל, דבעינן שיהיה חולה לפנינו, וכתב על זה:

ואין החילוק בין איתא קמן לליתא קמן, אלא אם מצוי הדבר. דבזמן
שמתריעין עלה, אף שאין בשעה זו חולה קמן משום חולי מהלכת, הוה ליה
כאויבים שצרו בעיר הסמוכה לספר (עירובין מה, א). ומיהו בשעת שלום
לא חשבינן ליה כפיקוח נפש, אף על גב דשכיח בזמן מן הזמנים שיצטרכו
לזה. כמו שאין עושין כלי זיין בשבת בשעת שלום, דאם כן בטלת כל
המצוות. אלא לא מקרי ספק פיקוח נפש בדברים עתידים, שבהווה אין
להם כל זכר. ובאמת שאין אנו בקיאים בעתידות, ופעמים שמה שחשבנום
להצלה מתהפך לרועץ. והלכך אין דנים בשביל עתידות רחוקות.

ע"ש. ועיין בשו"ת דבר יהושע (ח"ב סי' מח), ובשו"ת ישכיל עבדי (ח"ח אריח סי' מג),
ויש להשיב על דבריהם, ואכמ"ל.⁷

מסקנה

המורם מכל האמור, שאם יתברר למעלה מכל ספק, שיהיה שלום אמת בינינו לבין
שכנינו הערבים אם יוחזרו להם השטחים, ולעומת זאת קיימת סכנת מלחמה מיידית אם
לא יוחזרו להם השטחים — יש להחזיר להם השטחים, משום שאין לך דבר העומד בפני
פיקוח נפש.

ולכן צריך לדון בדבר בכובד ראש כראוי, לאחר חוות דעת מוסמכת ממפקדי הצבא
והמדינאים המומחים בענייני בטחון, וכתורה יעשה.

והשי"ת יתן בלב שרי הממשלה ויועציה לעשות הכל לטובת היישוב בארץ ישראל,
ויתקנם בעצה טובה מלפניו. שומר ישראל ישמור שארית ישראל. לא ישא גוי אל גוי
חרב, ולא ילמדו עוד מלחמה. ושב יעקב ושקט ושאנן, ואין מחריד.

7 והנני להזכיר כאן מה שכתב הרה"ג דב כ"ץ בספר הגות ודעות (עמ' קע) בשם תגאון האדיר
רבי חיים סולובייצ'יק מברייסק זצ"ל, שבימי המלחמה העולמית אשר רבים חללים הפילה
ועצומים כל הרוגיה, ונהרגו גם כן הרבה מאחינו בית ישראל, אמרו לו להגר"ח בתוך כדי
שיחה, שאילו לפחות המלחמה הזאת היתה מביאה את הגאולה, אולי כדאי היה הדבר. גער
בהם הגר"ח ואמר: מוטב שידחו כמה גאולות מישראל, ואל תאבד נפש אחת מישראל. ואילו
היתה באה שאלה לפנינו, שאם על ידי קרבן של אדם אחד מישראל יבוא המשיח, בודאי שהיינו
טוסקים, שמוטב שלא יבוא המשיח, ולא ימות אדם אחד מישראל. כי הלא פיקוח נפש דוחה
כל המצוות שבתורה, ובכלל זה אף המשיח והגאולה, ע"ש. ישמע חכם ויוסף לקח (וראה בשרית
דברי יששכר ריש סי' קמט).

היות ושמענו כי אלי ישי נוהג לזמר את ההמנון הציוני הנקרא 'התקוה' נזכיר לו ולסייעתו מהי התקוה האמיתית היחידה של כלל ישראל ושל כל יהודי ויהודי, עמה אנחנו נוהגים לסיים כל תפילה לקב"ה, ערב, בִּקְרָ וצהריים²:

עַל כֵּן נִקְוָה לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְרֵאוֹת
 מְהֵרָה בְּתַפְאֵרַת עֲוֹדָה לְהַעֲבִיר

על כן נִקְוָה לָךְ –
 כלומר לפי שה' קרבנו
 לעבודתו ובחר בנו יותר
 מכל האומות, על כן אנו

פירוש

מקוים לישועתו [שם].
 לתקן עולם במלכות
 שדי – כלומר כיון
 שתכרת הטומאה מן
 העולם תחזור השכינה
 בכל העולם ואז יהיה
 העולם מתוקן [שם].
 וכל בני בשר יקראו
 בשמך – פי' לעתיד
 כשתחזור המלכות [ר"י
 ב"י]. להפנות אליך כל
 רשעי ארץ – אז
 כשתסיר מהם לב האבן
 ותבער יצר הרע מן
 העולם, יהיו פונים אליך
 כל הרשעים שישבו
 בתשובה, ואז יכירו וידעו
 וכו' [סדור חסיד"א]. יקר
 – כבוד [שם].

גְּלוּלִים מִן הָאָרֶץ וְהַאֲלִילִים בְּרוֹת
 יִפְרֹתוֹן, לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׂדֵי וְכָל
 בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בְּשִׁמְךָ, לְהַפְנוֹת אֵלֶיךָ
 כָּל רְשָׁעֵי אֶרֶץ: יִכִּירוּ וַיֵּדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי
 תִּבְלָה, כִּי לָךְ תִּכְרַע כָּל בָּרָךְ תִּשָּׁבַע כָּל
 לְשׁוֹן: לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יִכְרְעוּ וַיִּפְּלוּ,
 וְלִכְבוֹד שִׁמְךָ יִקְר יִתְנוּ, וַיִּקְבְּלוּ כָּלֵם אֶת
 עַל מַלְכוּתְךָ, וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה
 לְעוֹלָם וָעֶד, כִּי הַמַּלְכוּת שְׁלֹךְ הִיא
 וְלְעוֹלָמִי עַד תִּמְלֹךְ בְּכַבוֹד: כִּפְתוּב בְּתוֹרַתְךָ, יְהוָה
 יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד: "וַנֵּאמֶר, יְהוָה יְהוָה לְמַלְךְ עַל כָּל
 הָאָרֶץ, בַּיּוֹם הַהוּא יְהִי יְהוָה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד:

[י"א] אל תירא מפחד פתאם, ומשאת רשעים כי תבא: ²²עצו עצה ותפר, דברו דבר ולא
 יקום, כי עמנו אל: ²³ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבל, אני עשיתי ואני אשא ואני
 אסבל ואמלט:]

תם ונשלם, בריך רחמנא דסייען

² הצילום מתוך סדור "תפלת יוסף" להר' י. בקר, עמ' 101, ירושלים, התשנ"ה.

אֶזְמַרְךָ בְּלְאֻמִּים

א' ב' בהשקפה יהודית

052-7687487 • ת.ד. 45 פתח תקוה 49100

www.yoel-ab.com • yoel@yoel-ab.com

(ניתן לסייע לפעילותנו באמצעות PayPal מס' החשבון הוא כתובת המייל הנ"ל)